ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΤΙΓΜΗ

Η Ελλάδα στην Κύπρο! Με 4 Σχολές και 8 Τμήματα το παράρτημα του Πανεπιστημίου Αθηνών

Με το παράρτημά του σε Λευκωσία και Λάρνακα το Πανεπιστήμιο Αθηνών ξεκινά μια νέα εποχή διεθνοποίησης και ανάπτυξης ως το κορυφαίο Πανεπιστήμιο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Τα μαθήματα στην Ιατρική Σχολή της Κύπρου ξεκίνησαν στις 3 Νοεμβρίου 2025, μετά την τελετή των εγκαινίων, ενώ το 2026 θα γίνουν εγγραφές σε άλλα 7 Τμήματα.

Σ. 15

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κυριακή 23 Νοεμβρίου 2025
ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

www.uoa.gr

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ **Γιάννης Στουρνάρας**

«Ωριμάσαμε από την κρίση»

Χώρα, κοινωνία, θεσμοί

• Ο κεντρικός τραπεζίτης της χώρας και Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών μιλάει στον Καθηγητή Χρηματοοικονομικής και μέλος του Συμβουλίου Διοίκησης του Ιδρύματος Δημήτρη Καινούργιο. • Τι λέει για την κρίση στην ΕΕ: «Ενδεικτικοί κίνδυνοι από την περίπτωση της Γαλλίας είναι οι εξελίξεις να επηρεάσουν το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό περιβάλλον και η πολιτική αβεβαιότητα να επιβραδύνει κρίσιμες ευρωπαϊκές μεταρρυθμίσεις»

«Πηγή ανησυχίας η τάση αύξησης του παγκόσμιου χρέους». «Η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας βρίσκεται σήμερα σε πολύ πιο σταθερή, προβλέψιμη και βιώσιμη τροχιά»

Σ. 10-11

Η συρρίκνωση της αγροτικής γης

Το ντόμινο ξηρασίας, υψηλών θερμοκρασιών και ασθενειών που έπληξαν φέτος μεγάλο μέρος της ελληνικής υπαίθρου και οι προβλέψεις για το μέλλον

Σ. 16-17

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι κινήσεις στη σκακιέρα της νέας παγκόσμιας τάξης

Έξι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών αναλύουν: Τι συμβαίνει σε Τουρκία, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΗΠΑ, Ρωσία, Αγγλία και Κίνα. Η πολιτική στρατηγική των χωρών και οι νέες ισορροπίες

Σ. 3-5

ΑΝΟΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Η επανάσταση της ιατρικής και η διέγερση του ανοσοποιητικού μας συστήματος

Σήμερα η μέθοδος της ανοσοθεραπείας εφαρμόζεται σε περισσότερους από 25 τύπους καρκίνου. Για το προχωρημένο μελάνωμα δε, έχουν διπλασιαστεί τα ποσοστά επιβίωσης των ασθενών

Σ. 7-9

ΜΝΗΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Εθνική αισιοδοξία από τους έλληνες φοιτητές του 1963

Μια αδημοσίευτη δημοσκόπηση που είχε παραγγείλει η Αμερικανική Υπηρεσία Πληροφοριών τη δεκαετία του '60. Πως το φοιτητικό κίνημα βρέθηκε στο κέντρο του ενδιαφέροντος

Σ. 20-21

Το ιστορικό πρώτο μάθημα των φοιτητών και φοιτητριών στο Παράρτημα του Πανεπιστημίου Αθηνών στην Κύπρο πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά την τελετή των εγκαινίων του, στις 3 Νοεμβρίου. Οι νέες και οι νέοι φόρεσαν έτσι συμβολικά για πρώτη φορά τις λευκές ποδιές τους, υποδεχόμενοι μια ζωή αφιερωμένη στην επιστήμη, την έρευνα, την προστασία και τη θεραπεία των ασθενών. Το Παράρτημα του ΕΚΠΑ στην Κύπρο αποτελεί το πρώτο παράρτημα ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου εκτός Ελλάδας.

Εφημερίδα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΚΔΟΤΗΣ
Γεράσιμος Σιάσος
Πρύτανης, Καθηγητής Καρδιολογίας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
Γιώργος Ανδρουτσόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
Ασημίνα Αντωνοράκου
Καθηγήτρια Τμήματος Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος
Ελένη Βασιλοπούλου
Εκτελεστική Διευθύντρια του Πανεπιστημίου Αθηνών
Δημήτρης Κουτσομπόλης
Μέλος Ε.Δι.Π. Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης
Ευθυμία Μπάσδρα
Καθηγήτρια Ιατρικής Σχολής
Ιωάννης Παναγιωτόπουλος
Καθηγητής Τμήματος Θεολογίας
Λαμπρινή Παπαδοπούλου
Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης
Σοφία Παπαϊωάννου
Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών, Διεθνών Σχέσεων και Εξωστρέφειας, Καθηγήτρια Τμήματος Φιλολογίας
Μαρίνα Ρήγου
Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης
Έλενα Φλόκα
Καθηγήτρια Τμήματος Φυσικής
Ελένη Ψωμά
Καθηγήτρια Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Αμάντα Ψυρρή
Καθηγήτρια Ιατρικής Σχολής

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Μάρνυ Παπαματθαίου

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
Γιάννης Κούρτης

editorial

Κύπρος και Πανεπιστήμιο Αθηνών: Δεσμοί δύο αιώνων

Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών από την ίδρυσή του το 1837 απετέλεσε κατά τους λόγους του πρώτου Πρύτανή του, Κωνσταντίνου Σχινά, *«τὸν ἀμφικτυονικὸ δεσμὸ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐπιστημόνων καὶ φιλεπιστημόνων Ἑλλήνων»*.

Οι δεσμοί του Πανεπιστημίου Αθηνών με την Κύπρο είναι άρρηκτοι, χάρη κατ' αρχάς στην εκπαίδευση εκατοντάδων χιλιάδων Κυπρίων φοιτητών και φοιτητριών, επί δύο αιώνες στα αμφιθέατρά του. Χιλιάδες Κύπριοι φοιτητές και φοιτήτριες επέστρεψαν στη Μεγαλόνησο συμβάλλοντας καθοριστικά στην πνευματική και οικονομική της ανάπτυξη. Είναι γνωστό εξάλλου ότι διακεκριμένες προσωπικότητες της σύγχρονης Κύπρου έχουν αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Διαρκής και πολύπλευρη είναι η συμπαράσταση του Πανεπιστημίου Αθηνών στην αγωνιστική πορεία του Κυπριακού Ελληνισμού. Το 1974, η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών στέλνει ηχηρό ψήφισμα προς όλα τα Πανεπιστήμια του κόσμου εκφράζοντας την ακράδαντη υποστήριξη του Πανεπιστημίου στον αγώνα της Κύπρου.

Καταγράφεται η συγκινητική απάντηση βαθιάς ευγνωμοσύνης του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου, αποφοίτου του Πανεπιστημίου Αθηνών: το Πανεπιστήμιο Αθηνών *«ἐνισχύει σημαντικῶς τὸν ἀγῶνα τῶν Κυπρίων καὶ ἐμπλουτίζει τὴν δικαίαν ὑπόθεσίν τους με πολύτιμον ἠθικὸν κεφάλαιον»*. Ευχαριστήρια επιστολή απέστειλε προς τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών Αθανάσιο Χαστούπη και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκος Κληρίδης εκφράζοντας τη βαθύτατη ευγνωμοσύνη για την απόφαση της Συγκλήτου αναφέροντας: *«Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ θαρραλέα φωνὴ τοῦ ἀνώτατου ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος τῆς Ἑλλάδος θὰ συγκινήσει καὶ θὰ συναγείρει τὸν φιλελεύθερο κόσμο ὑπὲρ τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ»*.

Σήμερα, το Πανεπιστήμιο με την ίδρυση Παραστήματος με 4 Σχολές και 8 Τμήματα σε δύο πόλεις της Κύπρου (Λευκωσία και Λάρνακα) κάνει το μεγαλύτερο βήμα διεθνοποίησης, γράφοντας ένα ακόμα σημαντικό κεφάλαιο της μακραίωνης ιστορίας. Γνεται έτσι το πρώτο και το μόνο Ελληνικό Πανεπιστήμιο που λειτουργεί Παράρτημα εκτός Ελλάδας, επιλέγοντας την Κύπρο για το ιστορικό αυτό βήμα του.

Ήδη οι φοιτητές και φοιτήτριες της Ιατρικής Σχολής ξεκίνησαν τα μαθήματα, ενώ το 2026 ξεκινούν τα μαθήματα στη Λευκωσία σε 7 ακόμη τμήματα. Επόμενος στόχος η προσέλκυση φοιτητών από άλλες ηπείρους, η ανάπτυξη νέων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, η παραγωγή καινοτόμου έρευνας και η εκπαιδευτική και ερευνητική συνεργασία με τα υψηλού επιπέδου Πανεπιστήμια της Κύπρου. Η ακαδημαϊκή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου θα αποτελέσει και στο μέλλον ισχυρό μοχλό ανάπτυξης και για τις δύο χώρες.

Τα Πανεπιστήμια είναι οι μηχανές της γνώσης. Είναι πυλώνες προόδου και φορείς αλλαγής που καθορίζουν το μέλλον της κοινωνίας μας. Στα Πανεπιστήμια γεννιέται το αύριο. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών πρωτοστατεί στη διεθνοποίηση των Πανεπιστημίων παραμένοντας ο φάρος για το μέλλον της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Του **Γεράσιμου Σιάσου**

Πρύτανη του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Θέμα

Η ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

Η γεωπολιτική στρατηγική της Τουρκίας

Του **Χάρη Παμπούκη**

Ομότιμου Καθηγητή Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντή Ελληνικού Ινστιτούτου Διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου, τέως Υπουργού Επικρατείας

1. Η αποκρυπτογράφηση της γεωπολιτικής στρατηγικής της Τουρκίας είναι ενδιαφέρουσα ιδίως στην τρέχουσα συγκυρία από πολλές πτυχές για την ευαίσθητη περιοχή μας (Μεσόγειος και Βαλκάνια) και ειδικά για την Ελλάδα.

Η Τουρκία καταρχήν *διαθέτει* στρατηγικό γεωπολιτικό όραμα στόχων μέσων, το οποίο είναι αυτό του πγέτη της Ερντογάν. Σε αντίθεση δυστυχώς με την Ελλάδα, η οποία πλην δύο σημαντικών περιπτώσεων (την είσοδο της Κύπρου στην ΕΕ στην Κοπεγχάγη, Δεκέμβριος 2002, με σχεδιασμό Γ. Κρανιδιώτη και εκτέλεση κυβέρνησης Σημίτη και Γ. Παπανδρέου και της αλλαγής και στρατηγικής στενής συνεργασίας με το Ισραήλ το 2010 από την κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου και τη στήριξη των λοιπών κυβερνήσεων που ακολούθησαν) δεν διαθέτει μακρόπνοη στρατηγική στόχευση.

2. Η Τουρκία του Ερντογάν, σημαντικός ιστορικός πγέτης, διάδοχος ιστορικά του Κεμάλ, καταρχήν *διαθέτει στρατηγική* η οποία έχει αλλάξει και επί των ημερών του (υπήρχε η ευρωπαϊκή φάση και η σημερινή κυρίαρχη μουσουλμανική μεγαλοϊδεατική) στηρίζεται στο όραμά του: (α) την παλινόρθωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που οδηγεί σε περιφερειακό νέο πγεμονιισμό με την αύξηση της ισχύος και της εδαφικής της επικράτειας, κυρίως της θαλάσσιας (η «γαλάζια πατρίδα») αλλά και της χερσαίας, όπου μπορεί κυρίως για τον έλεγχο της κουρδικής απειλής και (β) τον «αποκαταστατικό» αναθεωρητισμό, με σκοπό την εδαφική διόρθωση της ιστορικής «αδικίας» που υπέστη η Τουρκία επί Κεμάλ από την τότε κυρίαρχη Δύση (με την οποία η Τουρκία πάντα διατηρούσε αντιφατικές σχέσεις). Η Τουρκία τις ΗΠΑ τις σέβεται, το Ισραήλ το φοβάται και την Ευρώπη την εκμεταλλεύεται οικονομικά. Την Ελλάδα την εποφθαλμιά, χωρίς να δείχνει ότι την υπολογίζει. Η ελληνική ατζέντα της (Αιγαίο, Μεσόγειος και Κύπρος) έχει άλλο βαθμό σημαντικότητας και προτεραιότητας χρονικά (όμως δεν μπορεί να αποκλειστεί μελλοντικά επεισόδιο επί του πεδίου εάν η φινλανδοποίηση την οποία επιχειρεί δεν αποδώσει).

Αυτός ο αναθεωρητισμός και ο τουρκικός μεγαλοϊδεατισμός αποτελούν την *πρώτη εδαφική* σταθερά στρατηγικής της σημερινής διεκδικητικής Τουρκίας που φιλοδοξεί όχι μόνο να είναι περιφερειακή δύναμη αλλά ακόμη ίσως και παγκόσμια. Το όραμά του αυτό έχει συνέχεια και υποστηρίζεται συστηματικά από αφηγήματα όπως η «γαλάζια πατρίδα» με στήριξη τεχνοκρατική ξένων νομικών γραφείων ως προς τα ερείσματα διεθνούς δικαίου και πλούσια οικονομικά και με την αξιοθαύμαστη δημιουργία πολεμικής βιομηχανίας και την τελική πρόθεσή του – πιστεύω – να γίνει πυρηνική δύναμη (που θα ανατρέψει πλήρως τις ισορροπίες δημιουργώντας μία μεγάλη απειλή, την οποία σήμερα μόνο το Ισραήλ φαίνεται ότι θέλει και μπορεί να αντιμετωπίσει). Και βέβαια η θαλάσσια επεκτατική πολιτική του έχει και οικονομική στόχευση, κυρίως ενεργειακή. Η Τουρκία δεν θέλει επ' ουδενί να αποκλειστεί από το μεσογειακό ενεργειακό παιχνίδι.

Η δεύτερη στρατηγική σταθερά του γεωπολιτικού οράματος του Ερντογάν είναι *πολιτισμική* και ιδιαίτερα κρίσιμη γιατί τοποθετεί τη δυτική κοσμική Ελλάδα σε αντίπαλα στρατόπεδα. Η Τουρκία του Ερντογάν είναι θεοκρατική, μουσουλμανική, αυταρχική και εκπροσωπεί κυρίως την Ανατολία πολιτικά και πολιτισμικά. Ενώ ο Κεμάλ ήταν ο τούρκος πγέτης της Δύσης, ο Ερντογάν είναι εκείνος της Ανατολής. Και αυτό τον ωθεί στη συμμετοχή στον υπό διαμόρφωση *ανιδυτικό* συνασπισμό στο πλευρό ετερόκλητων δυνάμεων όπως η Ρωσία (με την οποία διατηρεί επίσης αμφιλεγόμενη σχέση), την Κίνα, κυρίως το Πακιστάν, το Αζερμπαϊτζάν κ.λπ. Το θρησκευτικό του πιστεύω προσλαμβάνει πολιτικά χαρακτηριστικά.

Η τρίτη στρατηγική σταθερά είναι η *ματαίωση κινδύνων* για την Τουρκία, με μεγάλη προτεραιότητα το ακανθώδες Κουρδικό (μία μικρότερη Τουρκία θα είναι ασφαλώς μικρότερος κίνδυνος για την περιφερειακή ειρήνη και σταθερότητα). Η παρουσία της στη Μεσόγειο αποτελεί έναν άλλον στόχο για την αποτροπή αποκλεισμού της από το ενεργειακό γίγνεσθαι και όχι μόνο (η Μεσόγειος είναι στρατηγικά λίαν κρίσιμος χώρος).

Για να τα πετύχει αυτά χρησιμοποιεί τρία κυρίως όπλα. Την ισχύ. Δεν διστάζει να παρεμβαίνει στρατιωτικά. Τη διπλωματία. Εκμεταλλευόμενη τον «τρίτο» δρόμο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, διαμεσολαβώντας, απειλώντας και αποσπώντας οφέλη από παντού, ενισχύοντας τη διεθνή θέση της και ισχύ. Και ευρισκόμενη παρούσα παντού.

3. Το γεωπολιτικό όραμα του Ερντογάν τον φέρνει και σε τροχιά σύγκρουσης με την Ελλάδα. Οχι μόνο στο Κυπριακό όπου ο χρόνος είναι σε βάρος της λύσης διεθνούς δικαίου (με το απαράδεκτο καθεστώς κατοχής για ευρωπαϊκή χώρα και με διεθνή λήθη για τους αγνοούμενους!) αλλά και στο Αιγαίο και κυρίως στη Μεσόγειο με τη θαλάσσια συρρίκνωση της Ελλάδας. Είμαστε δυστυχώς μακριά από το πλαίσιο του 2003 επί Σημίτη - Παπανδρέου. Η Μεσόγειος με θαλάσσιες ζώνες υπό έλεγχο είναι σταθερός, σημαντικός στόχος της Τουρκίας του Ερντογάν που μπορεί να αναιρεθεί, ειρηνικά, μόνο με πολυμερή μεσογειακή διάσκεψη και τελική επίλυση από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Και να γίνει καταναντώς ο ήδη διαγραφόμενος κίνδυνος περικύκλωσης και κυρίως απομόνωσης της Ελλάδας στους θαλάσσιους χώρους (ενάντια στη ζωοφόρα εθνικά ναυτική μας παράδοση).

Η αύξηση της μονομερούς διεκδικητικής ατζέντας της Τουρκίας καθιστά την επίλυση σήμερα αδύνατη. Μόνο η επιστροφή στην ατζέντα του 2004 ρεαλιστικά επιτρέπει την επίλυση. Αλλά κάτι τέτοιο δεν διαφαίνεται και για άλλη μία φορά διαψεύδεται η εκτίμηση «τι τα θέλετε, έχουμε μάθει να ζούμε με τα προβλήματά μας» από το κάθε χθες και καλύτερα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Οι επικοινωνιακές συγκαλύψεις μιας δύσκολης πραγματικότητας δεν ευνοούν πάντα γιατί λειτουργούν κατευναστικά έναντί μας και κυρίως τρίτων κρύβοντας τα προβλήματα κάτω από το χαλί.

Να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι το διεθνές πλαίσιο έχει ριζικά αλλάξει. Υπάρχει σήμερα μία ανατροπή και αποδόμηση του παλαιού μοντέλου εξωτερικών σχέσεων λόγω του προσωπικού ύφους του Προέδρου Τραμπ που επιβάλλει την ειρήνη και τη διαπραγματεύεται με δικούς του όρους και ισχύ θέτοντας θεσμούς (όπως ο ΟΗΕ) και κανόνες (το διεθνές δίκαιο) σε δεύτερο πλάνο.

Σε αυτό το νέο πλαίσιο διαφαινόμενος κίνδυνος είναι ότι στη χωρική αναδιανομή στην περιοχή η οποία επιδιώκεται με πιθανή δημιουργία κουρδικού κράτους σταδιακά φυσικά η Ελλάδα κινδυνεύει να πληρώσει τα σπασμένα (σε μία αντισταθμιστική λογική) και ασφαλώς η νυν ηγεσία των ΗΠΑ θα επιδιώξει την προσέγγιση Ισραήλ και Τουρκίας.

Σε τροχιά σύγκρουσης βρισκόμαστε που αποφεύγεται πάντως με εθνική ομοψυχία και αξιοπρέπεια, σχέδιο, αποφασιστικότητα και όρια, προετοιμασία εργών, διπλωματία πολυμερή και πολυεπίπεδη διμερή, διεθνή ενεργητική συμμετοχή, αμυντική θωράκιση με βάθος και παραγωγή ιδίως σε τεχνολογία του μέλλοντος.

Με οδηγό το ωραιότερο και διδακτικότερο κείμενο που γράφτηκε ποτέ από τον Θουκυδίδη, τον διάλογο Μηλίων και Αθηναίων.

Κυριακή 23 Νοεμβρίου 2025
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Οι κινήσεις Πούτιν και ο παράγων Ουκρανία

Η θέση της Ρωσίας, ο συνεχιζόμενος πόλεμος και η σκληρή στάση στις διαπραγματεύσεις

Του **Θάνου Βερέμη**
Ομότιμου Καθηγητή
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η Σοβιετική Ένωση ακολούθησε την παραίτηση του *Μιχαήλ Γκορμπατσόφ* από Γενικού Γραμματέα της ΕΣΣΔ το 1991 και την εκλογή του *Μπόρις Γέλτσιν* ως Προέδρου της Ρωσίας. Το 1992 υπογράφτηκε η Συνθήκη που επέτρεψε σε 18 αυτόνομες δημοκρατίες να μετασχηματιστούν σε ομοσπονδία ανεξαρτήτων κρατών.

Η μικρή δημοκρατία της Τσετσενίας κήρυξε επανάσταση το 1994 και οι ρωσικές δυνάμεις την κατέστειλαν. Ο Γέλτσιν κατάφερε να επανεκλεγεί το 1996 αλλά παραιτήθηκε το 2000. Ο **Βλαδίμηρος Πούτιν**, παλιό στέλεχος της KGB (μυστική αστυνομία), τον διαδέχθηκε ως Πρόεδρος και φρόντισε να επαναφέρει τη σκληρότητα του τσαρικού κράτους με κατακτήσεις εδαφών της Γεωργίας. Το 2014 προσάρτησε την Κριμαία και το 2022 επιτέθηκε στην Ουκρανία με πόλεμο που διαρκεί ακόμα.

Ως Πρωθυπουργός το 1999 ο Πούτιν έγραφε: «*Για τους Ρώσους ένα ισχυρό κράτος δεν αποτελεί ανωμαλία, ισχύει ακριβώς το αντίθετο, καθώς το θεωρούν τη δύναμη η οποία εγγυάται την τάξη αλλά και αναλαμβάνει τις πρωτοβουλίες για κάθε αλλαγή*».*

Σε αντίθεση με άλλες αυτοκρατορίες η Ρωσία δεν έχασε τα εδάφη της και σήμερα αποτελεί τη μεγαλύτερη σε έκταση επικράτεια στον κόσμο. Αν ανατρέξουμε στο παρελθόν των σχέσεων Ρωσίας - Ουκρανίας θα αντιληφθούμε ότι οι Τσάροι δεν αναγνώριζαν την αυτονομία των Ουκρανών. Το 1932-33 ο *Στάλιν* κολεκτιβοποίησε την αγροτική Ουκρανία με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους από τον λιμό περίπου 4 εκατομμύρια άνθρωποι. Η μνήμη της τραγωδίας συντηρείται στην Ουκρανία ως «Χολοντομόρ».

Στις 6 Σεπτεμβρίου 2025 η Ρωσία ξεπέρασε κάθε προηγούμενο βομβαρδισμών ουκρανικών πόλεων με 800 ντρόουνς και μεγάλο αριθμό πυραύλων. Η Ρωσία μετράει ήδη 1 εκατομμύριο νεκρούς σε αυτόν τον πόλεμο.

Στη συνάντηση **Τραμπ** - Πούτιν στην Αλάσκα, ο ρώσος ηγέτης αρνήθηκε να διαπραγματευτεί την παράδοση εδαφών που είχε κερδίσει από την Ουκρανία. Και ενώ ο Τράμπ είχε δεχτεί τις πιο σημαντικές από τις απαιτήσεις του Πούτιν, όπως τον αποκλεισμό του ενδεχομένου να γίνει η Ουκρανία μέλος του ΝΑΤΟ, ο Ρώσος ζητάει να κηρυχθεί ουδέτερη και αποστρατιωτικοποιημένη και να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των ρωσοφώνων Ουκρανών.

Πριν από 20 χρόνια πολλοί πίστευαν ότι ο ανατολικός κόσμος επρόκειτο να προσδεθεί στο δυτικό σύστημα λειτουργίας και ότι ο κουμμουνισμός θα εξαφανιζόταν χωρίς ίχνη. Ωστόσο το 2018 ο ιστορικός της Οξφόρδης **Πίτερ Φράνκοπα**ν έγραψε ότι η Κίνα προχωρούσε με το μεικτό οικονομικό σύστημά της προς την πρώτη θέση της παγκόσμιας οικονομίας.

Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή ηγετική δύναμη; Λιβάνης 2002, σελ. 100.

Η χειρότερη απειλή για Ευρώπη και Ελλάδα

Ο ισχυρός και άμεσος κίνδυνος που συνιστούν οι αντιευρωπαϊκές, αντιδημοκρατικές, εθνικιστικές δυνάμεις για την ΕΕ, που συνεχίζει να πάσχει από έλλειμμα νομιμοποίησης

Του **Π. Κ. Ιωακειμίδη**
Ομότιμου Καθηγητή του
Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ),
πρώην Πρεσβευτή - Συμβούλου
του ΥΠΕΞ και μέλους της
Συμβουλευτικής Επιτροπής
του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Η Ευρώπη επιταχύνει τη διαδικασία ενίσχυσης της άμυνάς της για την αντιμετώπιση της ρωσικής απειλής. Της απειλής «από τα έξω». Μόνο που «η απειλή από τα μέσα», από το εσωτερικό της, εμφανίζεται πολύ πιο ισχυρή και άμεση. Και δεν είναι άλλη από την άνοδο των αντιευρωπαϊκών, αντιδημοκρατικών, εθνικιστικών δυνάμεων. Των δυνάμεων που θέλουν να κατεδαφίσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Εκτιμάται ότι μέχρι το 2030 – έτος-στόχος για τη συγκρότηση της ευρωπαϊκής κοινής άμυνας – η πλειοψηφία των κρατών-μελών, περιλαμβανομένων και των μεγαλύτερων (Γαλλία, Γερμανία), θα κυβερνάται από αντιευρωπαϊκές ακροδεξιές δυνάμεις, οι οποίες αντίθετα με την περίπτωση της Ιταλίας (η οποία ήδη κυβερνάται από την Ακροδεξιά) είναι φιλο-ρωσικές. Τα αποτελέσματα των τελευταίων εκλογικών αναμετρήσεων όπως και η κρίση διακυβέρνησης στη Γαλλία δεν αφήνουν ιδιαίτερα περιθώρια αισιοδοξίας. Στις πλέον πρόσφατες εκλογές, στην Τσεχία, το ακροδεξιό κόμμα ΑΝΟ (ΝΑΙ), μέλος της εθνολαϊκιστικής ομάδας «Patriots» στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπό τον Αντρέι Μπαμπις, κατέλαβε την πρώτη θέση (34,5% και 80/200 έδρες) και θα σχηματίσει κυβέρνηση. Ετσι Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία (και Πολωνία με τον νεοεκλεγμένο ακροδεξιό πρόεδρο) θα βρεθούν με εθνολαϊκιστικές αντιευρωπαϊκές κυβερνήσεις και δεν θα είναι οι μόνες. Ιταλία, Φινλανδία, Σουηδία, (Ολλανδία) βρίσκονται ήδη σ' αυτόν τον πολιτικό σχηματισμό. Εκτός εάν οι εκλογές στην Ολλανδία ανατρέψουν τα δεδομένα και επιτρέψουν στη χώρα να σχηματίσει σοσιαλδημοκρατική φιλοευρωπαϊκή κυβέρνησή. Αν και γενικά η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία έχει αποτύχει να προσφέρει ένα πειστικό εναλλακτικό πρόγραμμα.

Η μεγάλη ανησυχία ωστόσο συνδέεται με τις επικείμενες εκλογές στις δύο μεγαλύτερες χώρες-μέλη, Γαλλία και Γερμανία. Η περίπτωση της Γαλλίας είναι η περισσότερο κρίσιμη για αρκετά ευνόητους λόγους. Είναι η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία της ευρωζώνης αλλά η πολιτική υπερδύναμη της Ένωσης. Η αποτυχία Μακρόν να συγκροτήσει ένα νέο πολιτικό κέντρο, η ενδυνάμωση των πολιτικών άκρων και η συνακόλουθη αδυναμία διακυβέρνησης της χώρας έχει ως συνέπεια την ενίσχυση της Εθνικής Συσπείρωσης της Μαρίν Λεπέν / Τζορντάν Μπαρντελά με προοπτική στις προεδρικές εκλογές 2027 να καταλάβει την προεδρία της χώρας. Ενώ σε ό,τι αφορά τη Γερμανία, η νεοναζιστική Εναλλακτική για τη Γερμανία (AfD), η οποία κατέχει ήδη τη δεύτερη θέση στο Κοινοβούλιο (με 151 έδρες), δεν αποκλείεται να περάσει στην πρώτη θέση με αξιώσεις να διεκδικήσει την καγκελαρία. Οι περιπτώσεις αυτές είναι σημαντικές τόσο λόγω του μεγέθους και ρόλου των χωρών όσο και λόγω των σκληρών αντιευρωπαϊκών θέσεων που προωθούν.

Γενικότερα η εκτίμηση (του Economist μεταξύ άλλων) είναι ότι η «επίθεση» εναντίον των Βρυξελλών/ΕΕ πρόκειται να ενταθεί. «Οι πολιτικοί επικρίνουν τις αποφάσεις της ΕΕ ως εάν να πρόκειται για εντολές που προέρχονται από εξωτερική δύναμη» γράφει εντοπίζοντας το θεμελιακό πρόβλημα της Ένωσης. Ότι δηλαδή 60 και πλέον χρόνια από τη δημιουργία της δεν έχει περάσει στην «ιδιοκτησία» των ευρωπαίων πολιτών. Ή, με άλλα λόγια, το έλλειμμα νομιμοποίησής της παραμένει υψηλό. Η πολυσυζητημένη και αναγκαία ενηλικίωσή της παραμένει ως εκ τούτου μια χίμαιρα.

Όλα αυτά τα δεδομένα της εσωτερικής πολιτικής απειλής, σε συνδυασμό με την εξωτερική (Πούτιν, Τραμπ) προβάλλουν ένα σενάριο επερχόμενου κλονισμού, παράλυσης, αν όχι αποσύνθεσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και αυτή είναι ίσως η χειρότερη απειλή για Ευρώπη και Ελλάδα...

Σύγκρουση δύο κόσμων στη μετα-Brexit εποχή

Η Βρετανία διχάζεται μεταξύ των συνθημάτων της «Ανανέωσης» και της «Μεταρρύθμισης»

Της **Μαρίνας Ρήγου**
Επίκουρης Καθηγήτριας
του Τμήματος Επικοινωνίας
και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Σχεδόν δέκα χρόνια μετά το δημοψήφισμα για το Brexit, η Βρετανία βρίσκεται και πάλι σε κρίσιμο σταυροδρόμι – τόσο ως προς τον ρόλο της στον ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο όσο και ως προς τις εσωτερικές πολιτικές της εξελίξεις. Οκτώ στους 10 Βρετανούς βλέπουν την κοινωνία τους διαιρεμένη και έρευνες δείχνουν το 55% να αντιλαμβάνεται ως απειλή την πόλωση που χαρακτηρίζει το σημερινό πολιτικό σκηνικό στη Γηραιά Αλβιώνα. Πόλωση ανάμεσα σε δύο κόσμους, τον κόσμο της «ανανέωσης» και τον κόσμο της «μεταρρύθμισης». Ο κόσμος της «Ανανέωσης της Βρετανίας» («Renew Britain») – το σύνθημα του Εργατικού Κόμματος στο ετήσιο συνέδριο του Λίβερπουλ – σήμερα εκφράζεται από τον Κιρ Στάρμερ, αλλά και από εκείνα τα στρώματα της κοινωνίας που πιστεύουν πως η Βρετανία πρέπει να ξανασυνδεθεί με την Ευρώπη, να επανακτήσει σταθερότητα και διεθνή αξιοπιστία. Είναι η πλευρά που τάσσεται υπέρ μιας προοδευτικής αναδιανεμητικής οικονομικής πολιτικής και πιστεύει σε έναν προοδευτικό πατριωτισμό, όχι εθνικιστικό, αλλά «συμπεριληπτικό».

Η άλλη πλευρά είναι αυτή του εθνικιστικού, λαϊκιστικού, αντισυστημικού και ακροδεξιού κόσμου της «Μεταρρύθμισης του Ηνωμένου Βασιλείου» (Reform UK) του Νάιτζελ Φάρατζ και μέρους των Συντηρητικών που υιοθέτησαν παρόμοια ρητορική. Το τμήμα αυτό της βρετανικής κοινωνίας εκφράζει αντισυστημική στάση απέναντι στην πολιτική ελίτ και τους θεσμούς, σκεπτικισμό ή εχθρότητα προς την ΕΕ και την πολυπολιτισμικότητα και έντονη ρητορική κατά της μετανάστευσης.

Σε αυτήν την πλευρά ανήκει και ο ακροδεξιός ακτιβιστής Στίβεν Γιάξλεϊ-Λένον, γνωστός ως Τόμι Ρόμπινσον, με υπολογίσιμη επιρροή στη δημόσια σφαίρα μέσω των social media και του «αντισυστημικού» λόγου του. Μάλιστα, στις 13 Σεπτεμβρίου κατάφερε να πραγματοποιήσει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση ακροδεξιών εδώ και δεκαετίες στο Λονδίνο.

Οι δημοσκοπήσεις, ήδη από την αρχή του χρόνου, έδωσαν για πρώτη φορά προβάδισμα στον Νάιτζελ Φάρατζ έναντι των Εργατικών και των Συντηρητικών, των δύο κομμάτων εξουσίας που έχουν διαμορφώσει την πολιτική ζωή της χώρας. Αν και βρισκόμαστε 4 χρόνια πριν τις εκλογές στη Βρετανία, και το προβάδισμα της «Μεταρρύθμισης» είναι δημοσκοπικό, έχει σημασία η αντιμετώπισή του αφού ήδη, το 2016, η Βρετανία έχει στο παρελθόν πληρώσει τη δημαγωγία του Φάρατζ. Η άνοδος του Reform UK δε, δεν αφορά μόνο τη Βρετανία. Είναι μέρος ενός **ευρύτερου ευρωπαϊκού και αμερικανικού κύματος δεξιού λαϊκισμού**, μιας ανόδου της Ακροδεξιάς. Από την πλευρά του, ο Κιρ Στάρμερ βρίσκεται μπροστά στην πρόκληση να καταφέρει να κάνει την «Ανανέωση» πράξη – δηλαδή να μετατρέψει το σύνθημά του σε **συνεκτικό σχέδιο κοινωνικής και θεσμικής ανασυγκρότησης με την ανασύνταξη του κράτους πρόνοιας** και αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής μετά από χρόνια διεύρυνσης των ανισοτήτων, ώστε η Βρετανία, ιστορική κοιτίδα του κοινοβουλευτισμού, να μπορέσει να βγει από τον φαύλο κύκλο της εσωστρέφειας και της πολιτικής κόπωσης, επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο της στη νέα παγκόσμια τάξη.

Ο Τραμπ και οι νέες επισφάλειες

Οι επιλογές του αμερικανού προέδρου ενίσχυσαν τις διαιρετικές τάσεις εντός της Δύσης

Του **Παναγιώτη Τσάκωνα**
Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Βιώνοντας παράλληλα τάσεις «απο-παγκοσμιοποίησης», σύνθετης (οικονομικής, στρατιωτικής, πολιτισμικής και κοινωνικής) αλληλεξάρτησης σε ένα περιβάλλον επιβαρυμένο από νέες ασύμμετρες απειλές και πρωτόγνωρες υγειονομικές κρίσεις (πανδημίες) ο κόσμος είχε καταστεί δυστοπικός ήδη αρκετό καιρό πριν από τη δεύτερη εκλογή του **Ντόναλντ Τραμπ** στη προεδρία της σημαντικότερης δύναμης στο διεθνές σύστημα. Η δυναμική άνοδος της Κίνας – με επίσημα διακηρυγμένο στόχο ότι θα έχει καταστεί νούμερο ένα πριν από το 2049 –, της Ινδίας αλλά και κάποιων ακόμη αναδυόμενων δυνάμεων του «Παγκόσμιου Νότου» επέτεινε την αστάθεια ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου πολυπολικού συστήματος που είχε πλέον προσλάβει χαρακτηριστικά «μεταδυτικού» κόσμου. Όπως είναι φυσικό, στον ασταθή πολυκεντρικό αυτόν κόσμο, όπου η πολυμέρεια βρίσκεται σε συνεχή υποχώρηση, καθίσταται ακόμη δυσκολότερη η διεθνής συνεργασία όσον αφορά στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των μεγάλων παγκόσμιων προβλημάτων (περιφερειακές συγκρούσεις, πανδημίες, κλιματική κρίση, τρομοκρατία, μεταναστευτική πρόκληση κ.ά.)

Υπό το «αφήγημα/υπόσχεση» MAGA (Make America Great Again), η εκλογή Τραμπ συνοδεύτηκε σχεδόν αμέσως σε διεθνές επίπεδο από δυναμικές επιθετικές επιλογές. Πράγματι από τις πρώτες κιόλας εβδομάδες στον Λευκό Οίκο οι αντιλήψεις του νέου προέδρου (διάβρωση ή/και κατάργηση διεθνών κανόνων και κατίσχυση της λογικής της ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, επιθετική στάση έναντι του διεθνούς δικαίου και των διεθνών οργανισμών) έγιναν πράξη τόσο σε ρητορικό επίπεδο όσο και μέσω της λήψης συγκεκριμένων μέτρων (κυρίως μέσω της επιβολής υψηλών δασμών), έναντι αδιακρίτως «εχθρών» (Κίνα), παραδοσιακών «φίλων» και συμμάχων (Ευρωπαϊκή Ένωση, Καναδάς, Δανία) ή/και «άλλων» (Ινδία).

Οι επιλογές αυτές επέφεραν σοβαρό πλήγμα στη μακρά και ισχυρή διατλαντική σχέση και ενίσχυσαν τις διαιρετικές τάσεις εντός της Δύσης, αν και δεν αποκλείεται – όπως πολλοί εύχονται στη λογική «ουδέν κακόν, αμιγές καλού» – να επισπεύσουν την «ενηλικίωση» της Ευρώπης καθώς η τελευταία είναι πλέον υποχρεωμένη – χωρίς την «ομπρέλα προστασίας» που της προσέφεραν οι ΗΠΑ για οκτώ συναπτές δεκαετίες – να αναλάβει το βάρος που της αναλογεί όσον αφορά την επίτευξη στρατηγικής αυτονομίας και θωράκισης των πολιτών της από εξωτερικούς κινδύνους και απειλές. Παράλληλα, οι επιλογές του αμερικανού προέδρου δημιούργησαν σημαντικές – αν και προσώρας συγκυριακές – «παγκόσμιες αντισυσπειρώσεις», όπως κατέδειξε πρόσφατη συνάντηση των απανταχού «αντιδυτικών» αυταρχικών ηγετών στο πλαίσιο του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (OSC).

Η επιλογή της μεθόδου της «εξαναγκαστικής διαπραγμάτευσης» προκειμένου να επιτευχθούν προσωπικά ωφέλιμες συμφωνίες για τον πρόεδρο Τραμπ μέσω διαφόρων ειδών πίεσης (προειδοποιήσεων, τελεσιγράφων, οικονομικών κυρώσεων κ.ά.) δεν ενισχύει μόνον τη διεθνή αστάθεια στον σημερινό απρόβλεπτο κόσμο. Είναι επίσης καταδικασμένη να αποτύχει όσον αφορά την προώθηση σταθερών συμφωνιών «βιώσιμης ειρήνης» – αντί προσωρινών συμφωνιών «εύθραυστης εκεχειρίας» – σε σχέση με τα εν εξελίξει πολεμικά μέτωπα (Ουκρανία, Γάζα). Δυστυχώς το πρόβλημα των επισφαλειών που συνεπάγονται οι επιλογές του προέδρου Τραμπ δεν περιορίζεται στη διεθνή σκηνή αλλά αφορά και την ίδια τη δημοκρατία στις ΗΠΑ.

«Ελευθερία» υπό έλεγχο

Το σχέδιο επέκτασης της Κίνας σε δεκάδες χώρες και η αναμέτρηση με τις ΗΠΑ

Του **Ναπολέοντος Μαραβέγια**
Ομότιμου καθηγητή Πολιτικής
Οικονομίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η Κίνα έχει πλέον καθιερωθεί ως η ανερχόμενη παγκόσμια δύναμη του 21ου αιώνα. Με εντυπωσιακούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, τεχνολογική πρόοδο και στρατηγική εξάπλωση σε Ασία, Αφρική και Ευρώπη, το Πεκίνο αμφισβητεί ανοιχτά την αμερικανική ηγεμονία. Η πολιτική της βασίζεται σε έναν κρατικά ελεγχόμενο καπιταλισμό που συνδυάζει την οικονομική ελευθερία με αυστηρό πολιτικό έλεγχο. Μέσα από προγράμματα όπως το «Made in China 2025» και την πρωτοβουλία «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος», η Κίνα επιδιώκει να κυριαρχήσει στις νέες τεχνολογίες και να δημιουργήσει δίκτυα οικονομικής εξάρτησης σε δεκάδες χώρες. Στο διεθνές τοπίο η αντιπαράθεσή της με τις ΗΠΑ έχει πλέον ξεπεράσει τα στενά όρια του εμπορίου. Πρόκειται για μια συνολική αναμέτρηση ισχύος μεταξύ δύο οικονομικών και ιδεολογικών συστημάτων: του αμερικανικού φιλελεύθερου καπιταλισμού και του κινεζικού κρατικά ελεγχόμενου καπιταλισμού, μεταξύ δημοκρατικής και δεσποτικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, η στρατηγική αυτή ενέχει κινδύνους. Οι δασμοί αυξάνουν τις τιμές για τους αμερικανούς καταναλωτές και προκαλούν αναταραχή στις αγορές. Επιπλέον, η συνεχιζόμενη ένταση απειλεί να διασπάσει την παγκόσμια αλυσίδα εφοδιασμού, επηρεάζοντας αρνητικά και τις δύο οικονομίες. Η σύγκρουση ΗΠΑ - Κίνας αποτελεί, ουσιαστικά, το επίκεντρο της νέας παγκόσμιας ισορροπίας.

Φωτογραφίες: Δημήτρης Κωνσταντινόπουλος

Ενθουσιασμός, βραβεύσεις και συμβολισμοί

Στο 2ο Φεστιβάλ «We Are UoA» που φέτος συνδυάστηκε με την υποδοχή των πρωτοετών φοιτητών του ιδρύματος

Του **Δημήτρη Κουτσομπόλη**
μέλους Ε.Δι.Π. του Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Με μεγάλη επιτυχία και σε πανηγυρικό κλίμα ολοκληρώθηκε και φέτος το 2ο Φεστιβάλ «We Are UoA» του Πανεπιστημίου Αθηνών στους χώρους του ιστορικού Κεντρικού Κτιρίου, στα Προπύλαια.

Το φεστιβάλ έγινε στα μέσα του Οκτώβρη, σε πανηγυρικό κλίμα, με παλμό και με έντονους συμβολισμούς, ενώ στη διάρκειά του πραγματοποιήθηκε η υποδοχή των πρωτοετών φοιτητών και φοιτητριών όλων των Τμημάτων και Σχολών, καθώς και η βράβευση αριστευσάντων πρωτοετών φοιτητών και φοιτητριών και οι Ημέρες Καριέρας, που πρόσφεραν τόσο στους φοιτητές όσο και στους αποφοίτους τους μια μοναδική ευκαιρία να συνδεθούν με περισσότερες από 40 κορυφαίες εταιρείες διαφόρων κλάδων.

Η αυλαία «έπεσε» με ένα πάρτι στον προαύλιο χώρο, με το ταλαντούχο σχήμα Music Odyssey του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιδρύματος. Μάλιστα το φεστιβάλ ξεκίνησε ακριβώς με την υποδοχή των πρωτοετών φοιτητών και φοιτητριών όλων των Τμημάτων και Σχολών, των οικογενειών τους αλλά και της ευρύτερης κοινότητας, οι οποίοι και είχαν τη δυνατότητα να συνομιλήσουν με μέλη του Διδακτικού προσωπικού των Τμημάτων του Πανεπιστημίου Αθηνών, τόσο για τις σπουδές σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Στον χαιρετισμό του υποδεχόμενος τους νέους φοιτητές και φοιτήτριες ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών **Γεράσιμος Σιάσος** δήλωσε χαρακτηριστικά ότι η τελετή βράβευσης των πρωτευσάντων πρωτοετών φοιτητριών και φοιτητών αποτελεί μια στιγμή υπερηφάνειας για όλη την πανεπιστημιακή κοινότητα. *«Είστε εσείς οι νέοι και νέες που με την προσπάθεια και τις επιτυχίες σας αποδεικνύετε την αξία της αριστείας και μας κάνετε υπερήφανους με τις επιδόσεις σας»* συνέχισε. *«Η εισαγωγή σας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών σηματοδοτεί την αρχή ενός νέου κύκλου στη ζωή σας, με προκλήσεις, καινούργιες εμπειρίες, δοκιμασίες αλλά και επιβραβεύσεις»*. Ο Πρύτανης της Ιδρύματος αναφέρθηκε στις υψηλές θέσεις που κατέχει το Πανεπιστήμιο Αθηνών ετησίως στις μεγάλες επιστημονικές κατατάξεις της υφηλίου και ανέφερε ότι *«σήμερα σε μια εποχή με ανακατατάξεις και προκλήσεις, που η ανάγκη ανάδειξης φωτεινών παραδειγμάτων επιστημονικής πρωτοπορίας είναι σημαντικό ζητούμενο σε όλο τον κόσμο, εσείς έχετε επιτύχει την εισαγωγή σας σε ένα δημόσιο Πανεπιστήμιο με ιστορία 188 ετών – ένα πρωτοπόρο Ανώτατο Ίδρυμα που σφράγισε με το έργο του την πορεία της νεότερης Ελλάδας. Από εδώ ξεκίνησαν οι πρώτες πανεπιστημιακές σχολές του έθνους, διαμορφώθηκαν οι βάσεις της ελληνικής έρευνας και αναδείχθηκαν προσωπικότητες που τίμησαν την πατρίδα και την επιστήμη σε παγκόσμιο επίπεδο»*.

«Είμαστε το Πανεπιστήμιο Αθηνών και μαζί χτίζουμε το αύριο της Επιστήμης και της κοινωνικής προόδου» κατέληξε κ. Σιάσος, τονίζοντας τη σημασία της συλλογικής προσπάθειας και της εμπιστοσύνης που δείχνει η κοινωνία στο δημόσιο πανεπιστήμιο.

Στο πλαίσιο του φεστιβάλ άλλωστε πραγματοποιήθηκε και η ιδιαίτερα συμβολική τελετή βράβευσης των αριστευσάντων πρωτοετών φοιτητών.

Το συγκρότημα Music Odyssey ↑ του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών

Οι διακρίσεις και επιτυχίες της νέας γενιάς

Πρώτη θέση για την ομάδα DeltaV Dynamics του Τμήματος ↑ Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του ΕΚΠΑ στον διεθνή διαγωνισμό πυραυλικής που διεξήχθη στο Φορλί

Δύο ακόμη διακρίσεις φοιτητών και φοιτητριών του Πανεπιστημίου Αθηνών σε μεγάλους διεθνείς διαγωνισμούς προστέθηκαν σε εκείνες που καταγράφονται κάθε χρόνο.

Έτσι, ομάδα πέντε φοιτητών συμμετείχε στον 32ο Μαθηματικό Φοιτητικό Διαγωνισμό IMC (International Mathematics Competition), που πραγματοποιήθηκε στις 30 και 31 Ιουλίου στο Μπλαγκόεβγκραντ της Βουλγαρίας. Συνολικά στον διαγωνισμό συμμετείχαν 434 φοιτητές σε 72 ομάδες από 44 χώρες.

Οι φοιτητές **Ορέστης Λιγνός** και **Αναστάσιος Παστός** πήραν ο καθένας τους χρυσό μετάλλιο, ο **Ερμής Σουλδάτος** πήρε χάλκινο μετάλλιο, ενώ οι **Ηλιας Γομάτος** και **Θέμελης Μαμουζέλος** πήραν εύφημο μνεία. Στον διαγωνισμό κάθε φοιτητής συμμετείχε ατομικά. Από αυτούς, ο Ερμής Σουλδάτος είναι φοιτητής του Τμήματος Φυσικής, ενώ οι υπόλοιποι φοιτητές φοιτούν στο Τμήμα Μαθηματικών. Ο IMC είναι ο μεγαλύτερος παγκόσμιος μαθηματικός διαγωνισμός για φοιτητές, οργανώνεται από το 1994 από το University College London, και συμμετέχουν σε αυτόν κορυφαία Πανεπιστήμια της Ευρώπης, της Ασίας, και της Λατινικής Αμερικής. Οι φοιτητές διαγωνίζονται δύο ημέρες έχοντας να λύσουν κάθε μέρα 5 προβλήματα μέσα σε 5 ώρες.Οι φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, κυρίως από το Τμήμα Μαθηματικών, συμμετέχουν στον διαγωνισμό από το ακαδημαϊκό έτος 2007-08 μέχρι και σήμερα σημειώνοντας κάθε χρονιά σημαντικές επιτυχίες, οι οποίες μαρτυρούν το υψηλό επίπεδο σπουδών του Πανεπιστημίου και την ποιότητα των φοιτητών του. Παράλληλα, την πρώτη θέση στον διεθνή διαγωνισμό πυραυλικής, που διεξήχθη στο Φορλί της Ιταλίας, κατέκτησε η ομάδα DeltaV Dynamics του Τμήματος Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η φοιτητική ομάδα κηρύχθηκε νικήτρια του διεθνούς διαγωνισμού SloshingRocketWorkshop 2025 της EUROAVIA και της Airbus!

Ιατρική

ΑΝΟΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Στην πρώτη γραμμή μιας νέας εποχής

Πριν από λίγες ημέρες στο 50ό Ετήσιο Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Παθολογικής Ογκολογίας ESMO παρουσιάστηκαν επικαιροποιημένα δεδομένα 9ετούς παρακολούθησης για ασθενείς με πρώιμο μελάνωμα σταδίου III, καθώς και 5ετούς παρακολούθησης για μελάνωμα σταδίου II που έχουν λάβει προφυλακτική ανοσοθεραπεία (θεραπεία που δίνεται μετά το χειρουργείο). Όπως και στην πρώτη ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των κλινικών μελετών πριν από 8 χρόνια και 4 χρόνια αντίστοιχα, επιβεβαιώθηκε ότι η χορήγηση προφυλακτικής ανοσοθεραπείας ελαττώνει την πιθανότητα υποτροπής κατά 50%. Σε ασθενείς που παρουσιάστηκαν με διηθημένους τους επιχώριους λεμφαδένες, ή την παρουσία μετάστασης που είχε αφαιρεθεί χειρουργικά το μέσο διάστημα εμφάνισης υποτροπών ξεπερνά τα 5 χρόνια, η δε επιβίωση φτάνει το 70% στα 9,5 χρόνια.

Αυτά τα αποτελέσματα μακροχρόνιας παρακολούθησης περιλαμβάνουν ασθενείς που έχουν παραμείνει χωρίς θεραπεία για τουλάχιστον 8 χρόνια. Η αναλυτική παρουσίαση των ανωτέρω δημοσιεύτηκε στις 18 Οκτωβρίου 2025 στο έγκριτο ιατρικό περιοδικό New England Journal of Medicine.

Για τους ασθενείς χωρίς διηθημένους τους επιχώριους λεμφαδένες αλλά υψηλού κινδύνου για υποτροπή (στάδιο IIB-C), στην πενταετία 70% των ασθενών παραμένουν χωρίς υποτροπή, και ένα 80% δεν εμφανίζει απομακρυσμένες μεταστάσεις. Η παρακολούθηση αυτών των ασθενών συνεχίζεται για την καταγραφή των μακροχρόνιων αποτελεσμάτων αποτελεσματικότητας της ανοσοθεραπείας σε αυτή την ομάδα ασθενών.

Στο πρώιμο μελάνωμα έχει δοκιμαστεί η χρήση προεγχειρητικής θεραπείας (νεοεπικουρική) σε σύγκριση με την προφυλακτική. Ο στόχος των μελετών είναι η αύξηση του αριθμού των ασθενών που παραμένουν ελεύθεροι νόσου, και ιδανικά η αύξηση της επιβίωσης. Ανανεωμένα αποτελέσματα αυτής της προσέγγισης σε ασθενείς που δεν λαμβάνουν πλέον θεραπεία και βρίσκονται σε παρακολούθηση για τουλάχιστον 3 έτη, δείχνουν ελάττωση των υποτροπών πάνω από 50%. Η επίτευξη παθολογοανατομικής πλήρους ύφεσης συνδυάζεται άρρηκτα με την ελάττωση των υποτροπών και την αύξηση της ολικής επιβίωσης των ασθενών. Σε μια δεύτερη μελέτη που χρησιμοποιήθηκε προεγχειρητικά συνδυασμός ανοσοθεραπείας, η ελάττωση της εμφάνισης των υποτροπών ανεβαίνει στο 60% με τη χορήγηση μόνο δύο κύκλων προεγχειρητικής ανοσοθεραπείας. Η παρακολούθηση των ασθενών που συμμετείχαν σε αυτές τις κλινικές μελέτες συνεχίζεται καθώς ο στόχος των μελετών είναι η αύξηση της επιβίωσης και της ποιότητας ζωής των ασθενών.

Όσον αφορά τους ασθενείς που εμφανίζουν μεταστατικό μελάνωμα, από το 2024 έχουν παρουσιαστεί τα αποτελέσματα των κλινικών μελετών μετά την παρακολούθηση των ασθενών για περισσότερο από 10 χρόνια. Το φθινόπωρο του 2014 είχαν ανακοινωθεί τα αποτελέσματα μελετών που συνέκριναν την ανοσοθεραπεία με τη χημειοθεραπεία και οδήγησαν στην έγκρισή της. Ο μηχανισμός δράσης για αυτή την προσέγγιση βασίζεται στην πρόοδο της μοριακής βιολογίας καθώς και της ανοσολογίας.

Η ανοσοθεραπεία έχει ως στόχο τα Τ-λεμφοκύτταρα του ασθενούς και ειδικά τα σημεία ελέγχου που διατηρούν την ομοιόσταση (δηλαδή την αναστολή του πολλαπλασιασμού τους). Για την ανακάλυψη αυτών των σημείων ελέγχου βραβεύθηκαν το 2018 με το βραβείο Νόμπελ Φυσιολογίας/Ιατρικής ο James Allison από την Αμερική και ο Tasuko Honjo από τον Ιαπωνία. Δύο μονοκλωνικά αντισώματα το nivolumab και το pembrolizumab με στόχο τους υποδοχείς του PD1, ήταν τα πρώτα (μονοκλωνικά) αντισώματα που εγκρίθηκαν για τη θεραπεία του μεταστατικού μελανώματος. Τα ποσοστά ανταπόκρισης στη μονοθεραπεία είναι 40%, το μέσο διάστημα εμφάνισης προόδου νόσου 5-6 μήνες, η 5ετής επιβίωση 35%-40% και το 5ετές διάστημα μη εμφάνισης προόδου νόσου είναι 30%.

Ο συνδυασμός του nivolumab με το ipilimumab (αναστολέας του CTLA-4) εγκρίθηκε το 2015. Το CTLA-4 είναι και αυτό αναστολέας των σημείων ελέγχου, στην πρώιμη φάση ανάπτυξής και ωρίμανσης των Τ-λεμφοκυττάρων. Το ποσοστό ανταπόκρισης ήταν 58%, η 5ετής επιβίωση 52%, και η μέση επιβίωση στους 72 μήνες, διπλάσια από τη μονοθεραπεία με nivolumab και pembrolizumab που έδωσαν μέση επιβίωση στους 36 και 33 μήνες αντίστοιχα. Συνδυάστηκε όμως με υψηλά ποσοστά τοξικότητας, 96%, και σοβαρές παρενέργειες στους μισούς ασθενείς. Υπήρξε συνεχής εκπαίδευση για την εξοικείωση και πρώιμη αναγνώριση των παρενεργειών από τους συναδέλφους Παθολόγους Ογκολόγους, ώστε να γίνεται πλέον η χορήγηση του συνδυασμού με ασφάλεια.

Τον Σεπτέμβριο του 2024 στο ετήσιο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Παθολόγων Ογκολόγων παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της 10ετούς επιβίωσης, με τη μονοθεραπεία στο 34% και στο 37% με pembrolizumab και nivolumab αντίστοιχα, και με τον συνδυασμό nivolumab και ipilimumab 43%. Όταν εξαιρεθούν οι ασθενείς που απεβίωσαν από άλλο λόγο και όχι από το μελάνωμά τους το ποσοστό 10ετούς επιβίωσης είναι 45% στη μονοθεραπεία και 52% με τον συνδυασμό. Αυτά τα ποσοστά είναι εντυπωσιακά σε σύγκριση με τη μέση επιβίωση των 6-9 μηνών και το ποσοστό επιβίωσης στην 5ετία κάτω από 5% πριν από την έγκριση των νεότερων θεραπειών.

Το 2022 εγκρίθηκε και ένας άλλος συνδυασμός ανοσοθεραπείας για το μεταστατικό μελάνωμα. Το relatlimab είναι ένα μονοκλωνικό αντίσωμα, αναστολέας της LAG-3 πρωτεΐνης, που ρυθμίζει τον κυτταρικό πολλαπλασιασμό και την ενεργοποίηση των Τ-λεμφοκυττάρων, σε συνδυασμό με το Nivolumab, έδωσε ανταποκρίσεις στο 43% των ασθενών, 5ετή επιβίωση στο 49%, 4ετές διάστημα χωρίς πρόοδο νόσου 30%, με σοβαρές παρενέργειες μόνο στο 20% των ασθενών. Ο συνδυασμός είναι εγκεκριμένος για ασθενείς με μεταστατικό μελάνωμα, που δεν έχουν λάβει προηγουμένως θεραπεία, και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χορηγείται μόνο σε ασθενείς που δεν εκφράζουν το PDL-1.

Η χορήγηση της ανοσοθεραπείας πραγματοποιείται στις μονάδες ημερήσιας νοσηλείας κάθε 3 με 4 εβδομάδες, ανάλογα με το σχήμα που έχει επιλεχθεί για κάθε ασθενή.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή τη στιγμή πραγματοποιούνται πολλαπλά κλινικές δοκιμές για την ανάπτυξη νέων θεραπειών αναστολέων σημείων ελέγχου όπως επίσης και κυτταρικών θεραπειών όπως τα TILs (Λεμφοκύτταρα που διηθούν τον όγκο). Πρέπει να τονιστεί ότι οι κυτταρικές αυτές θεραπείες μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνο σε εξειδικευμένα κέντρα με τη συνεργασία Χειρουργών, Παθολογοανατόμων, Αιματολόγων με μεταμοσχευτικό κέντρο, και Παθολόγων Ογκολόγων. Οι προσπάθειες των επιστημόνων εστιάζονται στην ανεύρεση βιοδεικτών για την εξατομικευμένη αντιμετώπιση των ασθενών με μελάνωμα.

Της **Έλενας Ι. Γκόγκα**
Καθηγήτριας Παθολογίας - Ογκολογίας Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Διευθύντριας Α΄ Παθολογικής Κλινικής, ΓΝΑ Λαϊκό

Η ιστορία της ανοσοθεραπείας

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών, τα τελευταία δέκα χρόνια, βρίσκεται στην πρωτοπορία της έρευνας για την ανοσοθεραπεία διαφόρων μορφών καρκίνου με πλήθος καινοτόμων κλινικών μελετών σε πανεπιστημιακά νοσοκομεία. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών έχουν δημοσιευθεί σε κορυφαία διεθνή περιοδικά, με τους έλληνες επιστήμονες να συμβάλλουν ενεργά στην παγκόσμια επιστημονική πρόοδο.

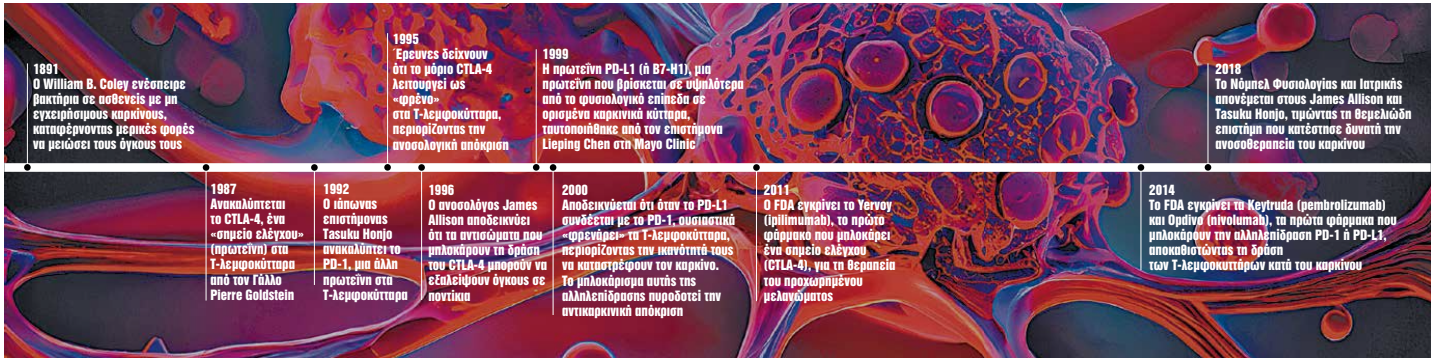

ΑΝΟΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

Το πιο σύγχρονο όπλο στη μάχη με τον καρκίνο

Πώς η στοχευμένη διέγερση του ανοσοποιητικού έχει παραγάγει εντυπωσιακά αποτελέσματα σε περισσότερους από 25 τύπους της νόσου - Το κόστος της αγωγής και τι ισχύει για την Ελλάδα

Των **Φλώρας Ζαγουρή**

Καθηγήτριας Ογκολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, και Αμαλίας Σοφιανίδη, Ιατρού, επιστημονικής συνεργάτιδος Εργαστηρίου Βιολογικής Χημείας

Η πρόσφατη ανάπτυξη της ανοσοθεραπείας σηματοδοτεί μια σημαντική καμπή στην πολύχρονη προσπάθεια καταπολέμησης του καρκίνου, αξιοποιώντας τη δύναμη του ίδιου του ανοσοποιητικού συστήματος των ασθενών. Ο καρκίνος καταστέλλει το ανθρώπινο ανοσοποιητικό σύστημα, με αποτέλεσμα το ανοσοποιητικό να μην τον αναγνωρίζει ως απειλή και να μην τον πολεμά. Η ανοσοθεραπεία βασίζεται στη διέγερση του ανοσοποιητικού συστήματος, το οποίο με τη σειρά του καταπολεμά τα καρκινικά κύτταρα, αντί να τα στοχεύει άμεσα μέσω κυτταροτοξικών φαρμάκων όπως η χημειοθεραπεία.

Οι αναστολείς σημείων ελέγχου του ανοσοποιητικού συστήματος, μια επαναστατική μορφή ανοσοθεραπείας, έχουν αλλάξει ριζικά το τοπίο της ογκολογίας, με έγκριση πλέον σε περισσότερους από 25 τύπους καρκίνου. Τα αποτελέσματα στο μεταστατικό μελάνωμα είναι σχεδόν εκπληκτικά: πριν από 15 χρόνια, μόνο 1 στους 20 ασθενείς επιβίωνε πέντε χρόνια μετά τη διάγνωση. Σήμερα, χάρη στη μακροχρόνια ανοσοθεραπεία, περίπου το 50% των ασθενών με προχωρημένο μελάνωμα φτάνει σε δεκαετή επιβίωση – ένα ποσοστό που μέχρι πριν λίγα χρόνια φάνταζε αδιανόητο. Η ιατρική έχει γράψει ξανά ιστορία.

Η αρχή του 1891

Η σύγχρονη εποχή της ανοσοθεραπείας για τον καρκίνο ξεκινά το 1891, όταν ο αμερικανός χειρουργός William B. Coley ενέσπειρε βακτήρια σε ασθενείς με μη εγχειρήσιμους καρκίνους, καταφέροντας μερικές φορές να μειώσει τους όγκους τους. Χωρίς όμως σαφή κατανόηση του τρόπου λειτουργίας αυτής της προσέγγισης, και χώντας σε μια εποχή πριν από την ανακάλυψη των αντιβιοτικών, όπου ο κίνδυνος θανατηφόρων λοιμώξεων ήταν υψηλός, οι γιατροί συνέχισαν να προτιμούν τη χειρουργική επέμβαση και την ακτινοθεραπεία, αφήνοντας την ανοσοθεραπεία στο παρασκήνιο μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα.

Σήμερα, ο Coley θεωρείται ο «πατέρας της ανοσοθεραπείας για τον καρκίνο» για τις πρωτοποριακές του προσπάθειες. Οι επόμενες γενιές επιστημόνων πραγματοποίησαν καινοτόμες ανακαλύψεις, μετατρέποντας την υπόσχεση αξιοποίησης του ανοσοποιητικού συστήματος σε έναν ισχυρό σύμμαχο στη μάχη κατά του καρκίνου.

Από το 2011 εγκρίθηκε από τον Αμερικανικό Οργανισμό Τροφίμων και Φαρμάκων (FDA) η χορήγηση σειράς σκευασμάτων και σήμερα η θεραπεία αυτή έχει βελτιώσει θεαματικά τόσο την επιβίωση χωρίς εξέλιξη της νόσου όσο και τη συνολική επιβίωση των ασθενών. Αυτά τα φάρμακα αν και εγκρίθηκαν πρώτα για το μεταστατικό μελάνωμα, στην πορεία έδειξαν ακόμη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα σε ένα ευρύτερο φάσμα καρκίνων, όπως ο καρκίνος του πνεύμονα, του νεφρού και της ουροδόχου κύστης, φτάνοντας σήμερα να χρησιμοποιούνται σε ακόμη περισσότερους τύπους καρκίνου.

Ενδείξεις ανοσοθεραπείας

Σήμερα, η ανοσοθεραπεία χρησιμοποιείται στο μελάνωμα σε προχωρημένη ή μεταστατική νόσο, αλλά και επικουρικά μετά από χειρουργική εκτομή. Στον μη μικροκυτταρικό καρκίνο του πνεύμονα εφαρμόζεται σε μεταστατικά ή τοπικά προχωρημένα στάδια, όταν υπάρχει έκφραση κατάλληλων βιοδεικτών που δείχνουν πιθανή ανταπόκριση. Στον μικροκυτταρικό καρκίνο του πνεύμονα χορηγείται σε συνδυασμό με χημειοθεραπεία ως θεραπεία πρώτης γραμμής. Στο νεφροκυττταρικό καρκίνωμα χρησιμοποιείται σε μεταστατική νόσο, ενώ στο ουροθηλιακό καρκίνωμα της κύστης μπορεί να δοθεί μετά από αποτυχία πλατινούχου χημειοθεραπείας ή ως επικουρική θεραπεία. Στον τριπλά αρνητικό καρκίνο του μαστού η ανοσοθεραπεία εφαρμόζεται νεοεπικουρικά ή επικουρικά, καθώς και σε μεταστατικά στάδια, όταν υπάρχει θετική έκφραση βιοδεικτών. Επίσης, χρησιμοποιείται σε υποτροπιάζοντα ή μεταστατικό καρκίνο κεφαλής και τραχήλου, στο πτατοκυττταρικό καρκίνωμα και στον καρκίνο του παχέος εντέρου όταν εκφράζονται ειδικοί βιοδείκτες.

Αντιμετώπισιμες παρενέργειες

Η ανοσοθεραπεία δεν συνοδεύεται από τις παρενέργειες της κλασικής χημειοθεραπείας. Τα μαλλιά δεν πέφτουν και οι ασθενείς δεν έχουν ούτε ναυτία ούτε τάση για έμετο. Η έγκυση κρατάει περίπου μισή με μία ώρα και ο ασθενής συνεχίζει κανονικά την καθημερινότητά του. Η βασική παρενέργεια των ανοσοθεραπειών είναι οι λεγόμενες ανοσολογικού τύπου παρενέργειες, οι οποίες προκύπτουν από την υπέρμετρη ενεργοποίηση του ανοσοποιητικού συστήματος. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε προσβολή υγιών ιστών, όπως ο θυρεοειδής και το έντερο ή σε δερματικές αντιδράσεις με την εμφάνιση εξανθημάτων. Οι παρενέργειες αυτές είναι αντιμετωπίσιμες υπό την παρακολούθηση του θεράποντος ογκολόγου. Οι σοβαρές επιπλοκές παραμένουν σπάνιες.

Υψηλό κόστος

Λόγω της πολυπλοκότητας της κατασκευής τους και της χρήσης εξελιγμένης τεχνολογίας φαρμάκων, τα φάρμακα της ανοσοθεραπείας συνοδεύονται από πολύ μεγάλο κόστος. Χαρακτηριστικά, μια έγχυση ανοσοθεραπείας στην Ελλάδα μπορεί να κοστίζει γύρω στα 10.000 ευρώ. Το κόστος αυτό στην Ελλάδα καλύπτεται αποκλειστικά από τον ΕΟΠΥΥ και η συμμετοχή για τον ασφαλιζόμενο είναι 0%. Δεδομένου ότι η θεραπεία μπορεί να διαρκέσει μήνες ή και χρόνια (με χορήγηση κάθε 2, 3 ή 4 εβδομάδες), το ετήσιο κόστος για ένα φάρμακο μπορεί να ξεπεράσει τις €100.000-€150.000 ανά ασθενή.

> Πριν από 15 χρόνια, μόνο 1 στους 20 ασθενείς με μεταστατικό μελάνωμα επιβίωνε πέντε χρόνια μετά τη διάγνωση. Σήμερα, χάρη στη μακροχρόνια ανοσοθεραπεία, περίπου το 50% των ασθενών με προχωρημένο μελάνωμα φτάνει σε δεκαετή επιβίωση

> Η ανοσοθεραπεία δεν συνοδεύεται από τις παρενέργειες της κλασικής χημειοθεραπείας. Τα μαλλιά δεν πέφτουν και οι ασθενείς δεν έχουν ούτε ναυτία ούτε τάση για έμετο

Τι συμβαίνει ανά τον κόσμο

Σε χώρες που υποστηρίζονται από δημόσια συστήματα υγείας, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γερμανία, το κόστος της ανοσοθεραπείας είναι εμφανώς μικρότερο για τα κράτη. Στην Αμερική, όπου τα ποσά είναι υπέρογκα, καθορίζονται από την ελεύθερη αγορά και οι τιμές καθορίζονται από τον κατασκευαστή χωρίς κεντρική διαπραγμάτευση. Το κόστος για τον ασθενή μπορεί να είναι αρκετά μεγάλο, αφού καθορίζεται από το ασφαλιστικό πλάνο που κατέχει.

Η κατάσταση στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα σημειώνει σημαντική πρόοδο στον τομέα της ανοσοθεραπείας. Πολλά δημόσια νοσοκομεία συμμετέχουν πλέον σε διεθνείς κλινικές μελέτες, προσφέροντας τη δυνατότητα σε έλληνες ασθενείς να έχουν πρόσβαση σε καινοτόμες θεραπείες πριν από την επίσημη κυκλοφορία τους στην αγορά. Αυτή η εξέλιξη ενισχύει την ελπίδα για ισότιμη και έγκαιρη πρόσβαση όλων των ασθενών στη σύγχρονη ιατρική φροντίδα, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα το υψηλό επιστημονικό επίπεδο των ελλήνων ιατρών και ερευνητών.

Η χορήγηση ανοσοθεραπειών απαιτεί ειδική έγκριση μέσω του ΕΟΠΥΥ από τον θεράποντα ογκολόγο. Μετά την έγκριση, οι ασθενείς προμηθεύονται τα φάρμακά τους είτε από νοσοκομειακά φαρμακεία, εφόσον υπάρχουν, είτε από φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ, ανάλογα με τη θεραπεία και τη διαθεσιμότητα του σκευάσματος.

Η επόμενη μέρα της θεραπείας

Δυστυχώς η ανοσοθεραπεία δεν βοηθάει όλους τους ασθενείς, ακόμα και αν έχει πάρει έγκριση από τα συστήματα υγείας για τον όγκο από τον οποίο πάσχουν. Γίνεται μεγάλη προσπάθεια από την επιστημονική κοινότητα να ταυτοποιηθούν τα χαρακτηριστικά των ασθενών που πραγματικά ωφελούνται από την ανοσοθεραπεία. Η ανάπτυξη βιοδεικτών – δηλαδή μορίων που ανιχνεύονται στη βιοψία του όγκου ή στο αίμα του ασθενούς και των οποίων η παρουσία μπορεί να προβλέψει τη αποτελεσματική ανταπόκριση στη θεραπεία – είναι ύψιστης σημασίας για τον εντοπισμό των ασθενών εκείνων που θα έχουν το μεγαλύτερο όφελος. Με αυτόν τον τρόπο, η ανοσοθεραπεία θα χορηγείται πιο στοχευμένα, προσφέροντας καλύτερα αποτελέσματα στους ασθενείς και μειώνοντας παράλληλα την οικονομική επιβάρυνση στα συστήματα υγείας.

Γνώμη

Ο ρόλος των βιολογικών θεραπειών στη σύγχρονη ρευματολογία

Της **Κλειώς Π. Μουραγάνη**

Ρευματολόγου, Καθηγήτριας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στο Λαϊκό Νοσοκομείο

Το φάσμα των βιολογικών και στοχευμένων θεραπειών στη ρευματολογία έχει μεταμορφώσει τη διαχείριση χρόνιων φλεγμονωδών και αυτοάνοσων νοσημάτων, προσφέροντας εξατομικευμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν συγκεκριμένα μοριακά μονοπάτια του ανοσοποιητικού συστήματος. Οι βιολογικοί παράγοντες είναι πρωτεΐνες υψηλής εξειδίκευσης που παρεμβαίνουν στοχευμένα στη φλεγμονώδη διεργασία, μειώνοντας τη δραστηριότητα της νόσου χωρίς τη γενικευμένη ανοσοκαταστολή των κλασικών θεραπειών.

Οι πρώτοι παράγοντες που ανέτρεψαν τη φυσική πορεία της ρευματοειδούς αρθρίτιδας και των σπονδυλαρθροπαθειών ήταν οι αναστολείς του TNF-α (infliximab, etanercept, adalimumab). Στη συνέχεια, οι αναστολείς της IL-6, όπως το tocilizumab, απέδειξαν σημαντική αποτελεσματικότητα τόσο στη ρευματοειδή αρθρίτιδα όσο και στην κροταφική αρτηρίτιδα, όπου η IL-6 διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη φλεγμονή του αγγειακού τοιχώματος μειώνοντας τις υποτροπές της νόσου και την εξάρτηση από κορτικοστεροειδή. Η στοχευμένη αναστολή της IL-1 αποτέλεσε σημαντική πρόοδο στα αυτοφλεγμονώδη νοσήματα, όπως ο οικογενής μεσογειακός πυρετός, τα CAPS και η νόσος Still. Οι αναστολείς της IL-1 (anakinra, canakinumab) αναστέλλουν αποτελεσματικά την εκκοσημασμένη φλεγμονώδη απόκριση, προσφέροντας μακροχρόνια ύφεση και πρόληψη επιπλοκών.

Το rituximab, μονοκλωνικό αντίσωμα έναντι του CD20, πέρα από την αποτελεσματικότητά της στη ρευματοειδή αρθρίτιδα έχει καθιερωθεί ως θεραπεία εκλογής σε ANCA-σχετιζόμενες αγγειίτιδες, ενώ χρησιμοποιείται ευρέως και σε άλλα αυτοάνοσα νοσήματα, όπως το σκληρόδερμα, οι φλεγμονώδεις μυοπάθειες και το σύνδρομο Sjögren. Παράλληλα, το omalizumab, αναστολέας της IgE, έχει εφαρμογή στην ηωσινοφιλική κοκκιωμάτωση με πολυαγγειίτιδα, μειώνοντας την αλλεργική και ηωσινοφιλική φλεγμονή. Πρόσφατα δεδομένα έχουν αναδείξει τον ρόλο του αναστολέα του υποδοχέα του C5a, avacopan, στην αντιμετώπιση των ANCA σχετιζόμενων αγγειιτίδων μειώνοντας την ανάγκη για στεροειδή και βελτιώνοντας τη νεφρική πρόγνωση μέσω στόχευσης την οδού του συμπληρώματος.

Στην ψωρίαση και την ψωριασική αρθρίτιδα, ο άξονας IL-23/IL-17 αποτελεί κεντρικό παθογενετικό μηχανισμό με αποτέλεσμα οι αναστολείς αυτών των κυτταροκινών να έχουν οδηγήσει σε εντυπωσιακή ύφεση των δερματικών και αρθρικών εκδηλώσεων, με υψηλό προφίλ ασφάλειας. Στον Συστηματικό Ερυθηματώδη Λύκο, οι παράγοντες belimumab και anifrolumab έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια το θεραπευτικό τοπίο. Το belimumab στοχεύει την οδό BAFF/BLyS, μειώνοντας τα αυτοαντιδραστικά Β-κύτταρα, ενώ το anifrolumab αναστέλλει τον υποδοχέα τύπου I ιντερφερόνης, περιορίζοντας ένα βασικό μονοπάτι φλεγμονής και μειώνοντας τις εξάρσεις. Τέλος, οι JAK αναστολείς (tofacitinib, baricitinib, upadacitinib) αποτελούν στοχευμένες συνθετικές θεραπείες που δρουν ενδοκυττταρικά, αναστέλλοντας τη σηματοδότηση πολλών κυτταροκινών ταυτόχρονα και προσφέροντας αποτελεσματικότητα σε ρευματοειδή και ψωριασική αρθρίτιδα, καθώς και δυνητικά σε άλλες ενδείξεις όπως η κροταφική αρτηρίτιδα και η δερματομυοσίτιδα.

Συνολικά, οι βιολογικές και στοχευμένες θεραπείες έχουν επαναπροσδιορίσει τη ρευματολογία, μετατρέποντας νοσήματα με κακή πρόγνωση σε ελεγχόμενα χρόνια νοσήματα και ανοίγοντας τον δρόμο για μια νέα εποχή εξατομικευμένης, μοριακά καθοδηγούμενης ιατρικής.

> Οι βιολογικές και στοχευμένες θεραπείες έχουν επαναπροσδιορίσει τη ρευματολογία, μετατρέποντας νοσήματα με κακή πρόγνωση σε ελεγχόμενα χρόνια νοσήματα

Κυριακή 23 Νοεμβρίου 2025
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ο διοικητής της ΤτΕ και Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών θεωρεί ότι η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας βρίσκεται σήμερα σε σταθερή και βιώσιμη τροχιά, ενώ επισημαίνει και τις ευκαιρίες που προσφέρει ο νέος παγκόσμιος ενεργειακός χάρτης

«Η Ελλάδα έχει ωριμάσει θεσμικά»

Γιάννης Στουρνάρας

Φωτογραφία: SOOC/Nick Paleologos

«Οι εξελίξεις στη Γαλλία μπορεί να επηρεάσουν τις αγορές, την ανάπτυξη και την ικανότητα της Ευρώπης να προχωρήσει στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις»

«Ενα μεγάλο απόθεμα χρέους μπορεί να μειώσει τις κρατικές και ιδιωτικές επενδύσεις σε τομείς που ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη»

«Η Ελλάδα τηρεί ευλαβικά το νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο δημοσιονομικών κανόνων, όπως αυτό αποτυπώθηκε και στο πρόσφατο προσχέδιο του προϋπολογισμού»

«Να αναγνωρίσουμε την ανάγκη διεθνούς συνεργασίας ώστε να αντιμετωπίζονται οι πολιτικές που προωθούν τη δημιουργία φορολογικών παραδείσων»

Συνέντευξη
στον Δημήτρη Καινούργιο

Καθηγητή Χρηματοοικονομικής και μέλος του Συμβουλίου Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών

«*Ωριμάσαμε όλοι (χώρα, κοινωνία, θεσμοί) από την ίδια την κρίση*» λέει σήμερα ο κεντρικός τραπεζίτης της χώρας, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος **Γιάννης Στουρνάρας** και Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μιλώντας για τη δύσκολη δεκαετία που πέρασε, ο Γιάννης Στουρνάρας θεωρεί ότι η Ελλάδα έχει θεσμικά ωριμάσει, ανησυχεί ωστόσο για την τάση αύξησης του παγκόσμιου χρέους. Ο ίδιος τιμήθηκε πρόσφατα σε λαμπρή τελετή επίδοσης του τόμου με τίτλο «Μελέτες προς τιμήν του καθηγητή Γιάννη Στουρνάρα» που έγινε στην κεντρική αίθουσα τελετών του Ιδρύματος στο κτίριο των Προπυλαίων.

Οι οικονομικές «καταιγίδες» φαίνεται ότι κάνουν κύκλους. Αυτή την περίοδο έχει μπει στο κέντρο του κυκλώνα η Γαλλία. Ποια χώρα είναι η επόμενη; Και τι σημαίνει αυτό για τη συνοχή και περαιτέρω ολοκλήρωση της ΕΕ στη γεωπολιτική περίοδο που διανύουμε, με την τάξη να έχει ανατραπεί σε μεγάλο μέρος του πλανήτη;

«Η οικονομική και πολιτική αβεβαιότητα στη Γαλλία οδηγεί σε υποβαθμίσεις από τους οίκους αξιολόγησης, αυξάνει το κόστος δανεισμού και επιβαρύνει την αναπτυξιακή δυναμική της. Εάν η δημοσιονομική προσαρμογή και οι μεταρρυθμίσεις καθυστερήσουν περαιτέρω, θα επιβαρύνουν το κόστος δανεισμού και την αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής της χώρας. Αυτές οι εξελίξεις μπορεί να επηρεάσουν τις αγορές, την ανάπτυξη και την ικανότητα της Ευρώπης να προχωρήσει στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Ενδεικτικοί κίνδυνοι είναι, πρώτον, οι εξελίξεις να επηρεάσουν το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, με διάχυση των πιέσεων στις αποδόσεις ομολόγων και στο κόστος χρηματοδότησης άλλων κρατών-μελών. Δεύτερον, η πολιτική αβεβαιότητα μπορεί να επιβραδύνει κρίσιμες ευρωπαϊκές μεταρρυθμίσεις, όπως η Ενοποίηση των Κεφαλαιαγορών, και η ενιαία βιομηχανική και αμυντική στρατηγική».

Τι φοβάστε περισσότερο σήμερα; Με δεδομένο ότι το συνολικό παγκόσμιο χρέος (δημόσιο και ιδιωτικό) έφθασε το ρεκόρ των 324 τρισ. δολαρίων το πρώτο τρίμηνο του 2025, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Διεθνούς Χρηματοδότησης, φοβόμαστε μια παγκόσμια κρίση χρέους;

«Η τάση αύξησης του παγκόσμιου χρέους αποτελεί αιτία ανησυχίας, καθώς ένα μεγάλο απόθεμα χρέους, μέσω των αυξημένων δαπανών για την εξυπηρέτησή του, μπορεί να μειώσει τις κρατικές και ιδιωτικές επενδύσεις σε τομείς που ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη (π.χ. καινοτομία, πράσινη και ψηφιακή μετάβαση). Παράλληλα, περιορίζει την ικανότητα του κρατικού και του ιδιωτικού τομέα να ανταποκρίνονται ευέλικτα σε μελλοντικούς οικονομικούς κραδασμούς.

Προκειμένου να μετριαστούν οι παραπάνω κίνδυνοι, αφενός απαιτείται σταδιακή δημοσιονομική προσαρμογή με στόχο τη μείωση του δημόσιου χρέους και αφετέρου ο κρατικός δανεισμός θα πρέπει κατά προτεραιότητα να χρηματοδοτεί δημόσιες επενδύσεις (σε υποδομές, εκπαίδευση, υγεία, καινοτομία, πράσινη και ψηφιακή μετάβαση) που είναι κρίσιμες για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Τέλος, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στον δανεισμό για επενδυτικές δαπάνες που ενισχύουν την παραγωγική τους ικανότητα και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρέους τους».

Σήμερα, η «φυγή» από τα αμερικανικά κρατικά ομόλογα είναι εντυπωσιακή. Τα παγκόσμια αποθέματα χρυσού των κεντρικών τραπεζών έχουν ξεπεράσει εκείνα των αμερικανικών κρατικών ομολόγων (27% σε χρυσό και 23% σε δολάρια). Αυτό σε συνδυασμό με την εκτόξευση της απόδοσης του αμερικανικού 30ετούς στο 5%, αλλά και των μακροπρόθεσμων ομολόγων των ανεπτυγμένων χωρών, τι σημαίνει για την αμερικανική οικονομία, το δολάριο και γενικότερα το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα;

«Η μείωση των θέσεων σε αμερικανικούς τίτλους των διεθνών επενδυτών οδήγησε σε αύξηση στις αποδόσεις των μακροπρόθεσμων αμερικανικών ομοσπονδιακών ομολόγων, οδηγώντας σε αποσύνδεση των αποδόσεων των μακροπρόθεσμων ομολόγων από την πτωτική πορεία των επιτοκίων, γεγονός που αποδίδεται σε προσδοκίες για υψηλότερο πληθωρισμό στο μεσομακροπρόθεσμο διάστημα. Έτσι, αν και δεν περιμένουμε κρίση χρέους στις ΗΠΑ, φαίνεται ότι η υπονόμευση της ανεξαρτησίας της Fed έχει οδηγήσει σε προσδοκίες της αγοράς για μεγαλύτερη ανεκτικότητά της έναντι του πληθωρισμού μεσομακροπρόθεσμα. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό το κόστος της αμφισβήτησης της ανεξαρτησίας της κεντρικής τράπεζας.

Ωστόσο, η τρέχουσα συγκυρία αναδεικνύει και μία ευκαιρία για την Ευρώπη: να αυξηθούν οι κοινές εκδόσεις χρέους για τη χρηματοδότηση ευρωπαϊκών δημόσιων αγαθών. Αυτό μπορεί να ενισχύσει τόσο την προσφορά ασφαλών τίτλων όσο και να εμβαθύνει την ευρωπαϊκή κεφαλαιαγορά. Και σε συνδυασμό με την αξιοπιστία του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου, θα ενισχύσει τον διεθνή ρόλο του ευρώ».

Μια παγκόσμια σταθερά του διεθνούς οικονομικού συστήματος ήταν η άσκηση ανεξάρτητης νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες. Ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες στα παρατηρούμενα φαινόμενα πολιτικοποίησης των κεντρικών τραπεζών;

«Η αμφισβήτηση της ανεξαρτησίας θεσμών, όπως της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ, καθώς και των διαχρονικών αξιών που διέπουν την παγκόσμια τάξη, εντείνει την ήδη υψηλή αβεβαιότητα και ενδέχεται να κλονίσει την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επενδυτών, προκαλώντας στρεβλώσεις στις αγορές και περιορίζοντας την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής.

Σε ένα περιβάλλον υψηλής αβεβαιότητας, η ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών δεν αποτελεί απλώς θεσμική αρχή, αλλά κρίσιμο παράγοντα για τη διαφύλαξη της σταθερότητας των τιμών, την αποτροπή οικονομικών στρεβλώσεων και τη θωράκιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας».

Ποια είναι σήμερα η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας; Θα μπορούσαμε να ξαναδούμε στο μέλλον μνημόνια;

«Η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας βρίσκεται σήμερα σε πολύ πιο σταθερή, προβλέψιμη και βιώσιμη τροχιά σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία. Μετά από χρόνια επίπονων προσαρμογών, η Ελλάδα έχει καταφέρει να επιτύχει σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα, διατηρώντας σταθερά σε πτωτική τροχιά το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ και βελτιώνοντας σημαντικά το πιστοληπτικό της προφίλ.

Αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών είναι η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, καθώς η Ελλάδα σήμερα τηρεί ευλαβικά το νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο δημοσιονομικών κανόνων, όπως αυτό αποτυπώθηκε και στο πρόσφατο προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού για το 2026. Συνεπώς, η Ελλάδα έχει θεσμικά ωριμάσει, έχοντας αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των αγορών και διαθέτοντας ένα πιο ανθεκτικό δημοσιονομικό πλαίσιο που επιτυγχάνει βιώσιμα υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα».

Στις νέες γεωπολιτικές ισορροπίες και με δεδομένες τις αναταράξεις ΗΠΑ - Ρωσίας - Κίνας, πώς διαμορφώνεται η θέση της Ελλάδας; Μπορούμε να κερδίσουμε από τις εξελίξεις στο ενεργειακό τοπίο;

«Στον νέο παγκόσμιο ενεργειακό χάρτη, η πράσινη μετάβαση, η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας και οι διασυνδέσεις των δικτύων προσφέρουν στην Ελλάδα μοναδικές ευκαιρίες για παραγωγή και προμήθεια ενέργειας στην ευρύτερη περιοχή. Η Ελλάδα μπορεί να αναδειχθεί σε καταλυτικό διαμετακομιστικό κόμβο φυσικού αερίου για την Ευρώπη, με υποδομές LNG υψηλής δυναμικότητας, τρεις υφιστάμενους και έναν υπό κατασκευή διασυνοριακούς αγωγούς φυσικού αερίου και την αξιοποίηση νέων κοιτασμάτων ορυκτών καυσίμων στην επικράτειά της. Παράλληλα, μπορεί να λειτουργήσει ως προμηθευτής-γέφυρα για φθηνή και σταθερής ροής καθαρή ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, την οποία θα μπορεί να εξάγει με την ανάπτυξη ηλεκτρικών διασυνδέσεων από το Ισραήλ και την Αίγυπτο έως τη Γερμανία. Βασική προϋπόθεση επιτυχίας αυτού είναι να ενισχυθούν οι επενδύσεις σε μπαταρίες για την αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας και σε δίκτυα».

Πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι στο πρώτο τρίμηνο του 2025 το 10% του πληθυσμού της Ευρώπης κατέχει το 57,4% του ευρωπαϊκού πλούτου, ενώ το φτωχότερο 50% του πληθυσμού διαθέτει μόλις το 5%. Είναι οι κοινωνικές ανισότητες βόμβα στα θεμέλια των κοινωνιών; Πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά και πού μας οδηγούν αν αποτύχουμε;

«Στην καρδιά του προβλήματος βρίσκεται η ανισότητα στις ευκαιρίες ή αλλιώς η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες: αυτή είναι η “κακή” ανισότητα, διότι επιτρέπει να παγιώνονται προνόμια χωρίς απαραίτητα να δημιουργείται ανάπτυξη. Επίσης, στον βαθμό που η αντιμετώπιση της ανισότητας προϋποθέτει αναδιανομή πόρων, κάθετη ή και διαγενεακή, προκειμένου να διασφαλιστεί η κοινωνική συναίνεση, η αξιοπιστία της δημοσιονομικής πολιτικής έχει καταλυτική σημασία. Επιπλέον, είναι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στους νευραλγικούς τομείς της οικονομίας για τη μεσοπρόθεσμη, χωρίς αποκλεισμούς, ανάπτυξη: εκπαίδευση, υγεία, αγορά εργασίας, χρηματοοικονομική ένταξη. Τέλος, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε την ανάγκη και για διεθνή συνεργασία ώστε να αντιμετωπίζονται οι πολιτικές που προωθούν τη δημιουργία “φορολογικών παραδείσων” και παρεμποδίζουν την ορθή μέτρηση και φορολόγηση του πλούτου και των εισοδημάτων κεφαλαίου.

Η Ελλάδα «γερνάει» επικίνδυνα. Το δημογραφικό πρόβλημα αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις του 21ου αιώνα. Πόσο άσχημα είναι τα πράγματα για τη χώρα μας και τι (δεν) κάνουμε για το αντιμετωπίσουμε;

«Παρότι η δημογραφική εικόνα είναι ανησυχητική, το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα κρίνεται βιώσιμο, κυρίως λόγω των μεταρρυθμίσεων που εφαρμόστηκαν κατά την περίοδο της κρίσης. Ωστόσο, η μείωση του ενεργού πληθυσμού και η δυσμενής μετατόπιση της αναλογίας εργαζομένων προς συνταξιούχους είναι εξελίξεις που θα ασκήσουν αυξανόμενες πιέσεις τα επόμενα χρόνια. Οι πρόσφατες νομοθετικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση του Δημογραφικού – όπως η μείωση φορολογικών βαρών ανάλογα με τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων – είναι θετικές. Ωστόσο, η τεκνοποίηση δεν εξαρτάται μόνο από το διαθέσιμο εισόδημα, αλλά και από παράγοντες όπως η πρόσβαση σε ποιοτικές υποδομές παιδικής φροντίδας και η ισορροπία επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει επίσης να κινηθούμε».

Είστε στο προσκήνιο της οικονομικής και πολιτικής ζωής με διάφορους ρόλους τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Κοιτώντας προς τα πίσω και με τη συσσωρευμένη εμπειρία σας, ποιες επιλογές στην οικονομική πολιτική θεωρείτε ως καταστροφικές για τη χώρα και ποιες δημιούργησαν πραγματικές προοπτικές ανάπτυξης;

«Αν κοιτάξουμε πίσω, δύο επιλογές υπήρξαν πραγματικά καταστροφικές για τη χώρα. Πρώτον, η υποτίμηση των δημοσιονομικών κινδύνων και της ραγδαίας επιδείνωσης της ανταγωνιστικότητας που οδήγησαν τελικά στην κρίση χρέους της προηγούμενης δεκαετίας. Δεύτερον, η πολιτική αβεβαιότητα κατά την προηγούμενη δεκαετία επιδείνωσε δραματικά μια ήδη εύθραυστη κατάσταση. Το ρήγμα αξιοπιστίας που δημιουργήθηκε απέναντι στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, στις διεθνείς αγορές και στους πολίτες αποτέλεσε μια ενδογενή κρίση μέσα στη κρίση χρέους, που καθυστέρησε την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και των αναπτυξιακών προοπτικών της χώρας (σε μια περίοδο μάλιστα που η υπόλοιπη Ευρώπη αναπτυσσόταν με υψηλούς ρυθμούς και ιστορικά χαμηλά επιτόκια). Από την άλλη πλευρά, υπήρξαν και επιλογές που διαμόρφωσαν μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης. Πρώτη και σημαντικότερη, η ένταξη – αλλά και η παραμονή – της Ελλάδας στο ευρώ. Δεύτερη, είναι η ωρίμαση που προέκυψε μέσα από την ίδια την κρίση. Η ελληνική κοινωνία, μέσα από δύσκολες εμπειρίες, ανέπτυξε δημοσιονομική επίγνωση και συνειδητοποίησε την αξία των μεταρρυθμίσεων».

Νέες τεχνολογίες

Πώς η Τεχνητή Νοημοσύνη περιορίζει την επισκεψιμότητα και, κατ' επέκταση, τα διαφημιστικά έσοδα των ιστοτόπων - Γιατί ο συνδυασμός της χρήσης φυσικής γλώσσας και της ομογενοποίησης των αποτελεσμάτων ενέχει σοβαρούς κινδύνους για τη φιλελεύθερη δημοκρατία

Από τις μηχανές αναζήτησης στις μηχανές έτοιμης απάντησης

Της **Μαρίνας Ράγου,**

Επίκουρης Καθηγήτριας στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η σταδιακή ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στις μηχανές αναζήτησης προκαλεί βαθιά μεταβολή στη δομή και λειτουργία του διαδικτύου και, ειδικότερα, του Παγκόσμιου Ιστού (WWW). Το παραδοσιακό συμβιωτικό μοντέλο, βάσει του οποίου οι ιστότοποι παρείχαν στις μηχανές αναζήτησης ελεύθερη πρόσβαση στο περιεχόμενό τους και οι μηχανές αναζήτησης ανταπέδιδαν με επισκεψιμότητα, κλονίζεται, αν όχι καταρρέει υπό την πίεση ενός περιβάλλοντος στο οποίο οι απαντήσεις σε κάθε αναζήτηση παράγονται απευθείας από πολυτροπικά μοντέλα (multimodal models) Τεχνητής Νοημοσύνης, χωρίς ο χρήστης να χρειάζεται να μεταβεί στις πρωτογενείς πηγές.

Με την εισαγωγή της «Λειτουργίας AI» (AI mode) η Google, η εταιρεία που κατέχει το 90,4% του μεριδίου στο πεδίο των μηχανών αναζήτησης παγκοσμίως, έρχεται να επεκτείνει την «Επισκόπηση AI» (AI Overview) την άμεση, συνοπτική και ολοκληρωμένη απάντηση στην κορυφή της Σελίδας Αποτελεσμάτων Μηχανών Αναζήτησης (Search Engine Results Page – SERP). Η μηχανή αναζήτησης πλέον προσομοιάζει τη λειτουργία της σε αυτήν της αυτόνομης χρήσης των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων ΤΝ.

Ουσιαστικά, πρόκειται για τη στρατηγική απάντηση που δίνει η Google στην απειλή που συνιστούν για τις παραδοσιακές μηχανές αναζήτησης τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα (LLMs) Τεχνητής Νοημοσύνης τύπου ChatGPT. Η Gartner, το 2024, προέβλεπε ότι ο όγκος αναζητήσεων στις μηχανές αναζήτησης θα μειωθεί κατά 25% έως το 2026, εξαιτίας της χρήσης εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης (AI chatbots) και άλλων εικονικών βοηθών (virtual agents).

Με τη χρήση της ΤΝ οι μηχανές αναζήτησης μετατρέπονται από δίαυλοι πρόσβασης σε παραγωγούς περιεχομένου και από τους «δέκα μπλε συνδέσμους» («10 blue links»), τον παραδοσιακό δηλαδή τρόπο προβολής των αποτελεσμάτων μιας αναζήτησης, μεταβαίνουμε στις «αναζητήσεις 0 κλικ» («zero-click searches»). Μια μετατόπιση που μετασχηματίζει τη μηχανή αναζήτησης από πύλη πρόσβασης σε τελικό προορισμό. Η αλλαγή αυτή έχει καθοριστικές συνέπειες για την οικονομία του Ιστού, καθώς περιορίζεται η επισκεψιμότητα και, κατ' επέκταση, τα διαφημιστικά έσοδα των ιστοτόπων.

Δεν είναι όμως μόνο το οικονομικό πρόβλημα που προκύπτει από τη μείωση της επισκεψιμότητας στους ιστοτόπους, αλλά και η υπονόμευση του ίδιου του λόγου ύπαρξής τους, δηλαδή της αναγνωσιμότητας. Με την εισαγωγή της παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης στην αναζήτηση, οι ιστότοποι χάνουν ένα δομικό εργαλείο για τη μετάβαση των χρηστών στις ιστοσελίδες τους και ο Ιστός γίνεται όλο και λιγότερο «ανοιχτός» και «προσβάσιμος». Επιπλέον, το περιβάλλον της ΤΝ δημιουργεί μια υπαρξιακή αντίφαση για τον Ιστό, αφού πλήττει αυτή καθ' εαυτή την αρχή λειτουργίας του: τον ιστό και τη μη γραμμικότητα στην αναζήτηση της πληροφορίας. Αναστέλλει τη λογική της περιήγησης υπέρ μιας αλγοριθμικά συντεθειμένης πληροφορίας και επαναφέρει τη γραμμικότητα στη λογική της απόκτησης πληροφορίας. Ασφαλώς, η Τεχνητή Νοημοσύνη, αντλώντας τα δεδομένα της και από τον Ιστό, χρειάζεται το περιεχόμενό του. Όμως το περιεχόμενο αυτό χάνει την ταυτότητά του, την προέλευσή του και αναδομείται βάσει αλγορίθμων και μηχανικής μάθησης, διαδικασία που εισάγει κριτήρια, ιεραρχήσεις και αξιολογήσεις δομημένα στις επιλογές των «ρυθμιστών»-δημιουργών της Τεχνητής Νοημοσύνης.

Αυτή η διαδικασία έχει βαθιές γνωσιολογικές και πολιτισμικές συνέπειες. Η πληροφορία αποσυνδέεται από το πλαίσιό της, χάνει τα ίχνη της προέλευσής της και επαναεμφανίζεται ως ουδέτερο, «ανώνυμο» γνώρισμα ενός συνθετικού λόγου που παράγει η μηχανή. Έτσι, διαρρηγνύεται η σχέση μεταξύ περιεχομένου και δημιουργού, καθώς η τεχνητή νοημοσύνη λειτουργεί ως ενδιάμεσος μηχανισμός επεξεργασίας και νοηματοδότησης των δεδομένων, χωρίς να καθίσταται σαφές ποιος ευθύνεται για την επιλογή ή την ερμηνεία του. Το επιχειρηματικό μοντέλο της πληροφορίας μετατοπίζεται από την προβολή συνδέσμων στην παραγωγή λόγου, διαμορφώνοντας μια νέα οικονομία προσοχής, όπου η πρόσβαση στην πρωτογενή γνώση υποκαθίσταται από την κατανάλωση επισκοπήσεων.

Η απώλεια διαφάνειας στην παραγωγή πληροφορίας καθιστά δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ ανθρώπινης και μηχανικής «γνώσης», ενώ ταυτόχρονα εμπεδώνει νέες μορφές εξουσίας –αυτές των αλγορίθμων και των δημιουργών τους– που καθορίζουν ποια γνώση προβάλλεται, με ποια προτεραιότητα και υπό ποιους όρους αξιοπιστίας.

Προφανώς και η προηγούμενη φάση σε ό,τι αφορά τις μηχανές αναζήτησης εμπεριείχε την κρίση και αξιολόγηση βάσει αλγορίθμων, ωστόσο η πλοήγηση μπορούσε, σε μεγάλο βαθμό, να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει τις επιλογές. Όμως το πιο σημαντικό είναι το ζήτημα της αξιοπιστίας. Μέχρι σήμερα, τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα ΤΝ, ακόμη και τα πιο προηγμένα, παραμένουν αναξιόπιστα. Η υπενθύμιση ότι μπορεί να κάνουν λάθη και η παρότρυνση για έλεγχο των σημαντικών πληροφοριών (ChatGPT) δεν μετριάζει το αποτέλεσμα: έλλειψη εμπιστοσύνης και ανάγκη πρότερης γνώσης ώστε να είναι δυνατή η στάθμιση της αξιοπιστίας κάθε απάντησης. Στο πρόβλημα αυτό συμβάλλουν οι παραισθήσεις (hallucinations) των LLMs, δηλαδή η παραγωγή ψευδών ή ανύπαρκτων πληροφοριών από τα μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης. Επομένως τίθεται ζήτημα εγκυρότητας αφού πλέον η «παραγωγή» περιεχομένου στην αναζήτηση μπορεί να εμφανίσει λάθη (hallucinations) που δεν υπήρχαν στις πηγές.

Επιπλέον, η μετάβαση από την αναζήτηση με λέξεις-κλειδιά στη χρήση φυσικής γλώσσας ενισχύει την ικανότητα των πλατφορμών να προσδιορίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το προφίλ του χρήστη. Κάθε ερώτημα δεν αποτελεί πλέον μια απλή παράθεση όρων, αλλά αντανακλά τον τρόπο σκέψης, τις ανησυχίες και τις προτιμήσεις του ατόμου, προσφέροντας στις εταιρείες πλουσιότερα δεδομένα για τη «χαρτογράφηση» της ταυτότητας και της συμπεριφοράς του. Η διαδικασία αυτή, συνδυασμένη με την ομογενοποίηση των αποτελεσμάτων, ενέχει σοβαρούς κινδύνους για τη φιλελεύθερη δημοκρατία αφού συμβάλλει περαιτέρω στον έλεγχο της δημόσιας σφαίρας, της πληροφορίας και εντέλει στην επιτήρηση των πολιτών. Επομένως η πρόκληση δεν είναι μόνο τεχνολογική, αλλά γνωσιολογική και δημοκρατική και θέτει για μια ακόμη φορά το ερώτημα του ποιος ελέγχει πλέον τη ροή, την αξιοπιστία και την ορατότητα της πληροφορίας στον ψηφιακό κόσμο.

Η πρόκληση δεν είναι μόνο τεχνολογική, αλλά γνωσιολογική και δημοκρατική και θέτει για μια ακόμη φορά το ερώτημα του ποιος ελέγχει πλέον τη ροή, την αξιοπιστία και την ορατότητα της πληροφορίας

Ισορροπία ανάμεσα σε δύο κόσμους

Της **Αγγελικής Παπαδημητρίου**

Φοιτήτριας του Τμήματος Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνίας

Η ενσωμάτωση της τεχνητής νοημοσύνης στις μηχανές αναζήτησης έχει επιφέρει ριζικές αλλαγές τόσο στη λειτουργία τους όσο και στο γενικότερο περιβάλλον της ψηφιακής πληροφόρησης. Σύγχρονες τεχνολογίες, όπως τα γλωσσικά μοντέλα και η μηχανική μάθηση, επιτρέπουν στις πλατφόρμες αναζήτησης να κατανοούν βαθύτερα τα ερωτήματα των χρηστών και να παρέχουν ακριβέστερες απαντήσεις. Έτσι, η εμπειρία αναζήτησης γίνεται πιο προσωποποιημένη και αποδοτική, με τις μηχανές να εξελίσσονται αυτόνομα, προβλέποντας και συνθέτοντας τις πραγματικές ανάγκες του χρήστη.

Στον αντίποδα, η αυξανόμενη εξάρτηση από την τεχνητή νοημοσύνη δημιουργεί νέες προκλήσεις, οι οποίες προστίθενται στην ήδη υπάρχουσα ρευστότητα που χαρακτηρίζει το Διαδίκτυο και τις μηχανές του. Ζητήματα όπως η αξιοπιστία των πληροφοριών, η προστασία των προσωπικών δεδομένων, καθώς και η παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων παραμένουν στο προσκήνιο, απαιτώντας τη διαρκώς αυξημένη εγρήγορση των ίδιων των χρηστών. Παρά τις ανησυχίες, η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στις μηχανές αναζήτησης αποτελεί ένα εντυπωσιακό βήμα προόδου. Η τεχνολογία αυτή αναμιβίβολα διευρύνει τα πεδία της μάθησης και της πληροφόρησης, δημιουργώντας νέες προοπτικές εξερεύνησης και κατανόησης της γνώσης χωρίς προκαθορισμένα όρια. Απαραίτητη είναι ωστόσο η διαμόρφωση ενός σωστού ρυθμιστικού και κανονιστικού πλαισίου, αλλά και η ανάλογη προσοχή των χρηστών για τη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στους δύο κόσμους.

Οι «παραισθήσεις» των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων και η ανάγκη επαλήθευσης

Τον Σεπτέμβριο του 2020, η στήλη των απόψεων του *Guardian* φιλοξένησε ένα κείμενο 500 λέξεων, του οποίου ο συγγραφέας δεν ήταν άνθρωπος, αλλά ένα γλωσσικό μοντέλο τεχνητής νοημοσύνης. Το άρθρο είχε παραχθεί από την εφαρμογή GPT-3 (Generative Pre-trained Transformer 3) της εταιρείας OpenAI, ένα σύστημα που χρησιμοποιεί μηχανική μάθηση για την παραγωγή κειμένων αντίστοιχων της ανθρώπινης γραφής. Ασφαλώς δεν ήταν το πρώτο κείμενο από ρομπότ, όμως η πρωτοτυπία του GPT-3 έγκειται στην έκταση και πολυπλοκότητα της επιπλοκότητα του: το μοντέλο έχει εκπαιδευτεί πάνω σε εκατοντάδες δισεκατομμύρια λέξεις, αντλημένες από βιβλία, άρθρα, ιστότοπους και άλλες δημόσιες πηγές. Μέσω της διαδικασίας αυτής, το σύστημα «μαθαίνει» να προβλέπει την επόμενη λέξη σε μια πρόταση, στηριζόμενο σε στατιστικά μοτίβα που εντοπίζει στα δεδομένα εκπαίδευσης.

Προφανώς, η παραγωγή κειμένου από τον GPT-3, τους διαδόχους του και άλλα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα ΤΝ, δεν βασίζεται σε λογική σκέψη ή συνειδητή πρόθεση, αλλά σε γλωσσική μοντελοποίηση. Όταν του δοθεί μια προτροπή (prompt), το σύστημα παράγει ακολουθίες λέξεων που έχουν τη μεγαλύτερη πιθανότητα να συνάδουν με τη συνέχεια του νοήματος, όπως αυτό εμφανίζεται στα δεδομένα εκπαίδευσης. Το αποτέλεσμα είναι λόγος που εμφανίζεται νοηματικά συνεκτικός, καθώς αναπαράγει τα δομικά και υφολογικά μοτίβα του ανθρώπινου λόγου. Στο πλαίσιο αυτό, οι «παραισθήσεις» («hallucination») των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων ΤΝ, δηλαδή η παραγωγή ανακριβών ή λανθασμένων πληροφοριών, συχνά με φαινομενικά λογικό τρόπο, αποτελούν ένα από τα πιο επίμονα προβλήματα. Η μηχανή «επινοεί» δεδομένα – όπως πηγές, γεγονότα ή αποσπάσματα κειμένων – που δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, αλλά προκύπτουν από την εκτίμησή της βάσει πιθανοτήτων για το τι θα έπρεπε να ακολουθήσει σε ένα γλωσσικό μοτίβο. Αυτός είναι ο βασικός τρόπος λειτουργίας τους: τα LLMs δεν «γνωρίζουν» με την ανθρώπινη έννοια, αλλά προβλέπουν την επόμενη λέξη με βάση στατιστικά μοτίβα από τεράστιους όγκους κειμένων. Αν λείπει μια πληροφορία, το μοντέλο συμπληρώνει το κενό με κάτι που *μοιάζει πιθανό*. Επιπλέον, τα περισσότερα μοντέλα (εκτός αν συνδεθούν με μηχανή αναζήτησης) δεν επαληθεύουν τις πληροφορίες τους σε πραγματικό χρόνο. Επομένως, λειτουργούν αυτοαναφορικά, βασισμένα στο τι έχουν «μάθει» μέχρι την τελευταία ημερομηνία εκπαίδευσής τους. Επίσης, κατά τη δημιουργία απαντήσεων, το μοντέλο μπορεί να συνθέσει διαφορετικά αποσπάσματα από διάφορες πηγές, παράγοντας νοηματικά πειστικά, αλλά λανθασμένα συμπεράσματα. Συχνά, τα ίδια τα LLMs, όταν τους επισημανθεί ότι δεν υπάρχει αυτό το οποίο παρουσιάζουν, επικαλούνται την ανάγκη να δώσουν μια ικανοποιητική απάντηση.Η αντιμετώπιση των «παραισθήσεων» προϋποθέτει, από την πλευρά της τεχνολογίας, τη βελτίωση της εκπαίδευσης και την ενσωμάτωση αξιόπιστων πηγών και μηχανισμών ανατροφοδότησης. Από την πλευρά του χρήστη, απαιτείται ενισχυμένος έλεγχος εγκυρότητας: επιβεβαίωση μέσω αξιόπιστων πηγών, σαφής διατύπωση των προτρεπτικών ερωτημάτων (*prompts*), και διασταύρωση των αποτελεσμάτων με νέα ερωτήματα. Όμως η, μέχρι σήμερα, αναξιοπιστία του παραγόμενου από τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα περιεχομένου, σχετικοποιεί την αξία τους ως αυτόνομων πηγών πληροφοριών και καθιστά απαραίτητη την ανθρώπινη επαλήθευση (fact-checking) και επιμέλεια, ειδικά σε κρίσιμους τομείς.

Από την πλευρά του χρήστη, απαιτείται ενισχυμένος έλεγχος εγκυρότητας: επιβεβαίωση μέσω αξιόπιστων πηγών, σαφής διατύπωση των προτρεπτικών ερωτημάτων (prompts), και διασταύρωση των αποτελεσμάτων με νέα ερωτήματα

Αλέξανδρος Σισιλιάνος

Πλήττουν την εμπιστοσύνη των πολιτών οι καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης

Μια ιδιότυπη πρωτιά κατέχει η χώρα μας στη λίστα με τις χώρες που έχουν δεχτεί τις περισσότερες προσφυγές εναντίον τους στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ). Εκεί, στην 4η θέση διεθνώς, η Ελλάδα κοιτάζει προς τα κάτω με το συναίσθημα του... ιλίγγου. Ο Αλέξανδρος Σισιλιάνος υπήρξε επί σειρά ετών πρόεδρος του ΕΔΔΑ και απαντάει στα ερωτήματα που θέτουν στο κέντρο του ενδιαφέροντος τη Δικαιοσύνη, σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση που δέχεται αμφισβητήσεις και σκεπτικισμό για την υποχώρηση των θεμελιωδών αξιών της.

Πόσο συχνά παραβιάζεται σήμερα η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ); Ποιες είναι οι πλέον χαρακτηριστικές περιπτώσεις που το Δικαστήριο έχει ασχοληθεί με την Ελλάδα;

«Τα τελευταία χρόνια οι προσφυγές κατά της Ελλάδας έχουν δυστυχώς αυξηθεί σημαντικά. Η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στην τέταρτη θέση σε πανευρωπαϊκή κλίμακα από την άποψη των εκκρεμών προσφυγών, μετά την Τουρκία, την Ουκρανία και τη Ρωσία. Η μεγαλύτερη ομάδα υποθέσεων (γύρω στο 53% του συνόλου των εκκρεμών προσφυγών) αφορά τις συνθήκες κράτησης, ιδίως στις φυλακές αλλά και σε άλλα καταστήματα κράτησης. Δεν φαίνεται να έχει γίνει συνείδηση το γεγονός ότι η ποιότητα της δημοκρατίας κρίνεται στα όριά της και ότι οι κακές συνθήκες κράτησης σε τουλάχιστον 15 από τις 35 φυλακές της χώρας εκθέτουν την Ελλάδα διεθνώς. Απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση προκειμένου η κατάσταση αυτή να βελτιωθεί δραστικά. Διαφορετικά υπάρχει ο κίνδυνος σε λίγα χρόνια να συγκρινόμαστε με την Τουρκία και την Ουκρανία ως προς τον αριθμό των εκκρεμών προσφυγών στο Στρασβούργο, με όλα όσα αυτό συνεπάγεται για τη διεθνή εικόνα και εν τέλει για την αξιοπιστία της χώρας».

Η κλιματική κρίση είναι, δυστυχώς, πλέον μια πραγματικότητα. Ποια η συμβολή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στη διαχείρισή της; Με άλλα λόγια, «μπορεί η Δικαιοσύνη να σώσει τον πλανήτη»;

«Τον Απρίλιο του 2024, το ΕΔΔΑ εξέδωσε μια εμβληματική απόφαση για την κλιματική αλλαγή στην υπόθεση *KlimaSeniorinnen κατά Ελβετίας*. Ξεπερνώντας ποικίλα δικονομικά εμπόδια και προχωρώντας στην ουσία της υπόθεσης, το Δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή – όχι των ίδιων των ηλικιωμένων κυριών, αλλά της μη κυβερνητικής οργάνωσης που τις πλαισίωνε – και διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος στην (ιδιωτική) ζωή, στο οποίο εντάσσεται και η προστασία της υγείας. Η παραβίαση προέκυψε από τα ανεπαρκή μέτρα της Ελβετίας για τον μετριασμό των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής.

Η απόφαση αυτή αποτελεί πραγματικό σταθμό στη νομολογία και άσκησε σημαντική επιρροή στους διεθνείς θεσμούς καθώς κατάφερε να εντάξει στο πεδίο εφαρμογής της ΕΣΔΑ ένα παγκόσμιο και υπαρξιακό ζήτημα, παρότι η Σύμβαση δεν αναγνωρίζει ρητώς ούτε καν το δικαίωμα σε υγιές περιβάλλον. Προϊόν της λεγόμενης εξελικτικής ερμηνείας, δεν ήρθε ως "κεραυνός εν αιθρία", αλλά ως επιστέγασμα μιας πλούσιας περιβαλλοντικής νομολογίας που αναπτύσσεται ήδη από το 1994. Μια νομολογία που σήμερα εμπλουτίζεται διαρκώς στο πεδίο της κλιματικής αλλαγής, ανοίγοντας τον δρόμο σε μη κυβερνητικές οργανώσεις να εγκαλούν τις κυβερνήσεις τους για αδράνεια ή πλημμελή δράση.

Η διεθνής Δικαιοσύνη κρούει πλέον με ισχυρό τρόπο τον κώδωνα του κινδύνου για το κλίμα και την επίδραση της κλιματικής αλλαγής στη ζωή στον πλανήτη. Ωστόσο, ο τελικός λόγος ανήκει στις κυβερνήσεις. Εκείνες καλούνται να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων, να αναλάβουν τις ευθύνες που τους αναλογούν και να εφαρμόσουν τις δεσμεύσεις τους, ώστε να ανακοπεί και να μετριαστεί το φαινόμενο».

> Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και πρώην πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μιλά για τις προσφυγές κατά της Ελλάδας, για τον ρόλο του θεσμού απέναντι στην κλιματική κρίση και για την επιλογή των ανώτατων δικαστικών

Συνέντευξη στον
Γιώργο Ανδρουτσόπουλο
Αναπληρωτή Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Γιατί θεωρείτε ότι έχει κλονιστεί σήμερα η εμπιστοσύνη των πολιτών στη Δικαιοσύνη;

«Επιτρέψτε μου να υπογραμμίσω, κατ' αρχάς, ότι ζήτημα εμπιστοσύνης δεν τίθεται ούτε για το ΕΔΔΑ (το Δικαστήριο του Στρασβούργου) ούτε για το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ενωσης – το Δικαστήριο του Λουξεμβούργου. Και οι δύο αυτοί ευρωπαϊκοί θεσμοί διαθέτουν ιδιαίτερο κύρος και απολαμβάνουν σταθερά την εμπιστοσύνη και την αποδοχή των ευρωπαίων πολιτών.

Το πραγματικό ζήτημα εμπιστοσύνης στη Δικαιοσύνη αφορά πρωτίστως τις καθυστερήσεις στην απονομή της. Ένα χρόνιο πρόβλημα, που το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένως επισημάνει με εκατοντάδες καταδικαστικές αποφάσεις εις βάρος της χώρας μας, μεταξύ των οποίων και τρεις "πιλοτικές" αποφάσεις για τη διοικητική, την ποινική και την πολιτική δίκη. Είναι γνωστό ότι οι καθυστερήσεις αυτές έχουν πολυπαραγοντικά αίτια· και, παρά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες, η πρόοδος που έχει επιτευχθεί παραμένει κατώτερη των αναγκών.

Για την υπέρβαση του προβλήματος απαιτούνται όχι μόνο πρόσθετοι πόροι και εκσυγχρονισμένη μηχανοργάνωση, αλλά και απλοποίηση των διαδικασιών. Υπάρχουν, ωστόσο, φωτεινά παραδείγματα: το Ελεγκτικό Συνέδριο, υπό την εξαιρετική προεδρία του Ιωάννη Σαρμά, προχώρησε με τη στήριξη της πολιτείας σε τομές που απέδωσαν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κινείται σήμερα σε ανάλογη κατεύθυνση.

Θέλουμε να ελπίζουμε ότι οι μεταρρυθμίσεις που επιχειρούνται συνολικά στη Δικαιοσύνη θα καρποφορήσουν ώστε να διαμορφωθεί ένα πιο σύγχρονο και αποτελεσματικό δικαστικό σύστημα, πραγματικά κοντά στον πολίτη. Αυτό, όμως, προϋποθέτει και την ταχεία, πλήρη συμμόρφωση της διοίκησης στις αποφάσεις των δικαστηρίων – ιδίως των διοικητικών».

Εν όψει της έναρξης της διαδικασίας για την αναθεώρηση του Συντάγματος, που έχει εξαγγελθεί για τις αρχές του 2026, πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξει ο τρόπος επιλογής της ηγεσίας των ανώτατων δικαστηρίων της χώρας;

«Η επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης αποκλειστικά από την εκτελεστική εξουσία, παρότι απαντάται σε χώρες με μακρά δημοκρατική παράδοση, ενέχει τον κίνδυνο ατυχών επιλογών αλλά και σοβαρών αμφισβητήσεων. Αντιθέτως, η ουσιαστική σύμπραξη της ίδιας της δικαστικής εξουσίας, σε συνδυασμό με τη διαδικασία ακροάσεων των υποψηφίων ενώπιον του Κοινοβουλίου, προσδίδει μεγαλύτερη θεσμική νομιμοποίηση στις επιλογές των προέδρων και αντιπροέδρων των ανώτατων δικαστηρίων. Με τον τρόπο αυτόν, ενισχύεται όχι μόνο το κύρος και η αποδοχή τους από το ίδιο το δικαστικό σώμα, αλλά και η εμπιστοσύνη των πολιτών στο σύνολο του δικαστικού συστήματος. Ενας τέτοιος σύνθετος μηχανισμός, με ουσιαστικά θεσμικά αντίβαρα, συμβάλλει αποφασιστικά στην αποτροπή επιλογών που υπαγορεύονται κυρίως από πολιτικά κριτήρια. Παράλληλα, θωρακίζει την πραγματική ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και ενδυναμώνει τον κομβικό της ρόλο ως θεμέλιο του κράτους δικαίου».

← Το κτήριο που στεγάζει το δημοφιλές αναγνωστήριο το οποίο μένει ανοικτό 24 ώρες το 24ώρο

Ένα κτίριο που δεν κοιμάται ποτέ

Το «Παπουλάκειο» Αναγνωστήριο στην Ιατρική Σχολή παραμένει συνέχεια ανοιχτό, ενώ σε περιόδους εξεταστικής υπάρχει και ουρά για μία θέση

Του **Οδυσσέα Κράτσα**

Τα Σαββατοκύριακα οι αίθουσες, οι βιβλιοθήκες και τα αναγνωστήρια του Πανεπιστημίου Αθηνών αδειάζουν. Στους άλλοτε πολυσύχναστους διαδρόμους και τα έδρανά του επικρατεί απόλυτη ησυχία. Παρόμοια ησυχία επικρατεί και στο κτίριο 14 του κάμπους της Ιατρικής Σχολής. Ωστόσο, το κτίριο αυτό κάθε άλλο παρά άδειο είναι. Το «Παπουλάκειο» Αναγνωστήριο, το λιγότερο γνωστό όνομα του κτιρίου, είναι το μόνο κτίριο που δεν κλείνει ποτέ. Ενώ τα υπόλοιπα αναγνωστήρια του Πανεπιστημίου Αθηνών κλείνουν τα απογεύματα (7 μ.μ.), το «Παπουλάκειο» παραμένει ανοικτό καθ' όλη τη διάρκεια της νύχτας, φιλοξενώντας τους πιο... μελετηρούς φοιτητές και φοιτήτριες του Ιδρύματος. Το όνομα της αίθουσας έχει γίνει συνώνυμο με την ολονύκτια, τη σαββατιάτικη μελέτη, αλλά και την αναμονή για μία θέση σε περιόδους εξεταστικής.

Αν και βρίσκεται μέσα στον χώρο της Ιατρικής στην περιοχή Γουδή, το κτίριο με την πορτοκαλί πρόσοψη φιλοξενεί κάθε λογής επισκέπτες φοιτητές και φοιτήτριες από κάθε σχολή και τμήμα του πανεπιστημίου (αλλά και από άλλα πανεπιστήμια της Αθήνας): τους βραδινούς τύπους, τους αγχωμένους του Φλεβάρη, Ιούνη και Σεπτέμβρη και τους όρθιους που περιμένουν για να αδειάσει μια θέση. Πράγματι, κάθε εξεταστική περίοδο μπορεί να υπάρξει και αναμονή 1-1,5 ώρα! Λογικό, αφού η αίθουσα με τα 30 περίπου τετραθέσια τραπέζια δεν μπορεί να καλύψει τη ζήτηση για μεταμεσονύκτιο διάβασμα και μανιώδεις επαναλήψεις. Ωστόσο, η αναμονή δεν φαίνεται να αποθαρρύνει τον κόσμο που περιμένει, κατηνίζοντας, πίνοντας καφέ και συζητώντας με φίλους. Το «hype» έχει καταφέρει να συνεπάρει ακόμη και τα μέλη της συντακτικής ομάδας της ανά χείρας εφημερίδας. Μέλος της μάλιστα αναφώνησε με ενθουσιασμό στην αναφορά της έρευνας για το «Παπουλάκειο» Αναγνωστήριο: «*Ναι, εγώ συνέχεια εκεί πάω!*». Και πώς να αντισταθεί κανείς; Η Ιατρική Σχολή είναι ένα αυτοτελές οικοσύστημα μακριά από τις θορυβώδεις κεντρικές οδούς, με το εστιατόριο και το παρκάκι του, ακόμη και τα εκκλησάκια του. Το «Παπουλάκειο» είναι ήσυχο μέρος, περικυκλωμένο από δέντρα και άλλα κτίρια, που με την ακινησία της νύχτας γίνεται ακόμη πιο ήσυχο. Όλα αυτά ενισχύουν τη συγκέντρωση των φοιτητριών και φοιτητών, οι οποίοι θα προτιμήσουν τη νυχτερινή παρέα από το μοναχικό διάβασμα στο σπίτι. Έτσι, δεν θα ήταν ανακριβές να το περιγράψουμε ως ξενοδοχείο των γραμμάτων, καθώς πολλοί από τους «ενοίκους» του αποφασίζουν να διανυκτερεύσουν εκεί.

Παρά την ευλαβική ησυχία που διατηρείται έτσι, το κτίριο 14 σφύζει από ζωή. Οι αφίσες των πολιτικών σχημάτων και παρατάξεων, των εθελοντικών ομάδων φοιτητών και φοιτητριών, ανακοινώσεων και νέων καλύπτουν σχεδόν όλους τους τοίχους του. Και βέβαια, το ψυγείο που βρίσκεται δίπλα στην είσοδο της αίθουσας του αναγνωστηρίου είναι γεμάτο με ταπεράκια και φρούτα. Οι κάδοι σκουπιδιών οριακά ξεχειλίζουν από τα ποτήρια του καφέ. Το προαύλιο γίνεται χώρος συνάθροισης και συζήτησης, ορισμένοι πίνουν μπίρες μες στο σκοτάδι, απολαμβάνοντας το διάλλειμά τους. Έπειτα ξαναμπαίνουν μέσα. Ακουμπώντας τους ώμους τους, στηρίζοντας ή βοηθώντας ο ένας τον άλλον συνεχίζουν τη μελέτη τους.

Είναι φανερό ότι το 24ωρο αναγνωστήριο έχει «κερδίσει» πολύ κόσμο. Όχι μόνο γιατί έχει το πλεονέκτημα πως δεν κλείνει ποτέ, ακόμα και στις αργίες. Άλλα αναγνωστήρια, όπως εκείνα στη Φοιτητική Λέσχη στην οδό Ιπποκράτους ή των Βιβλιοθηκών της Νομικής και Φιλοσοφικής Σχολής, κλείνουν στις 7 μ.μ. για προφανείς λόγους ασφαλείας και συντήρησης. Το ατού όμως κρίνεται στην παρέα και στο γέλιο γύρω από την προτομή του Ιπποκράτη και κάτω από τον νυχτερινό ουρανό.

Το ζακουστό κτίριο 14 γίνεται πρόσφορος χώρος για καλή συζήτηση με φίλους, ξενύχτι, νέες γνωριμίες και διάβασμα, φυσικά. Το μόνο σίγουρο, πέρα από τα ανοικτά βιβλία, είναι ότι ο χώρος έχει cult status μεταξύ των ξενύχτιδων του φοιτητόκοσμου. Πόσο θα αντέξει αυτό το κλίμα και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του; Μόνο ο καιρός μπορεί να δείξει...

Κλιματική κρίση

Πώς η σιωπηλή κρίση των λιβαδιών, απότοκο κι αυτή της υπερθέρμανσης του πλανήτη, απειλεί το ζωικό κεφάλαιο - Στις επιπτώσεις περιλαμβάνονται η μείωση κατανάλωσης τροφής, η αύξηση της θνησιμότητας και η μειωμένη ανταπόκριση του ανοσοποιητικού

Η συρρίκνωση της αγροτικής γης και το πλήγμα στην κτηνοτροφία

Φωτογραφία: INTIME NEWS/ΠΑΝΑΗΣ ΛΑΚΟΣ

Της **Λαμπρινής Δρέλλα**

φοιτήτριας του Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Στη Λάρισα, τα λιβάδια όπου βόσκουν οι αγελάδες και τα πρόβατα φαίνεται να συρρικνώνονται χρόνο με τον χρόνο. Η πρόσφατη επικαιρότητα και οι ασθένειες που έπληξαν φέτος μεγάλο μέρος της ελληνικής υπαίθρου αποκάλυψαν τα σοβαρά προβλήματα πίσω από την απώλεια ζωικού κεφαλαίου, την επιβίωση οικογενειών, τη σταθερότητα της τοπικής οικονομίας.

Οι κτηνοτρόφοι ανησυχούν για την επιβίωση των ζώων τους και οι επιστήμονες προβληματίζονται με την αύξηση των ασθενειών που φέρνει η κλιματική αλλαγή. Η ξηρασία, οι υψηλές θερμοκρασίες και η απώλεια βροχοπτώσεων δεν αποτελούν πλέον απλά στατιστικά δεδομένα στις έρευνες των επιστημονικών ομάδων, αλλά δίνουν καθαρά την εικόνα της πραγματικότητας που πλήττει την ελληνική κτηνοτροφία. Τι σημαίνει όμως η μείωση των λιβαδιών για την υγεία των ζώων αλλά και για την ίδια την κτηνοτροφία;

Η υποβάθμιση της αγροτικής γης επηρεάζει και τη θρεπτική αξία του εδάφους, προκαλώντας διάβρωση, αλάτωση, αλκαλοποίηση και απώλεια βιοποικιλότητας.

Βοσκοτόπια σε κρίση: η Ελλάδα χάνει τη γη της

Η κλιματική αλλαγή επιταχύνει την υποβάθμιση των εδαφών και επιφέρει νέες μεταβολές στο περιβάλλον, ιδιαίτερα σε λιβάδια και αγροτική γη. Όπως λέει σχετικά ο καθηγητής Βοτανικής του Πανεπιστημίου Αθηνών **Θεοφάνης Κωνσταντινίδης**, η χλωρίδα και η βλάστηση επηρεάζονται σαφώς από δεδομένα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, όπως η άνοδος της θερμοκρασίας, η οποία συχνά συνοδεύεται από ανομοιογένεια στις βροχοπτώσεις. Το φαινόμενο αυτό οδηγεί σε περιόδους ξηρασίας, κατά τις οποίες η ζωική παραγωγή δυσκολεύεται να ανταποκριθεί, καθώς η πρωτογενής παραγωγή των φυτών είναι μειωμένη, τόσο στα φυσικά λιβάδια όσο και στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Σύμφωνα και με το ειδικό report του SRCCL για την κλιματική αλλαγή και τη γη, *«η κλιματική αλλαγή επιδεινώνει τον ρυθμό και το μέγεθος πολλών διαδικασιών υποβάθμισης της γης και εισάγει νέους τύπους υποβάθμισης»*. Στα βοσκοτόπια, η συνδυασμένη επίδραση της επιλογής βοσκής και των αλλαγών στο κλίμα μπορεί να οδηγήσει σε οικοσυστήματα με χαμηλότερη διατροφική αξία και μεγαλύτερη παρουσία εισβολικών ειδών.

Επιπλέον, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος αναφέρει πως η υγρασία έχει μειωθεί αρκετά στην περιοχή της Μεσογείου από τη δεκαετία του 1950. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την πιθανή μείωση των αποδόσεων των καλλιεργειών και την αύξηση της ανάγκης για άρδευση. Σε ακραίες περιπτώσεις, η συνεχής ξηρασία και η υποβάθμιση των εδαφών μπορούν να οδηγήσουν ακόμη και σε ερημοποίηση. Οι επιπτώσεις βέβαια δεν είναι ομοιόμορφες: όπως δείχνουν τα στοιχεία, περιοχές όπως η Κρήτη, η Ηλεία, η Κορινθία και η Λάρισα επηρεάζονται περισσότερο, ενώ ο Έβρος, η Φθιώτιδα και η Αιτωλοακαρνανία φαίνεται να πλήττονται λιγότερο.

Η υποβάθμιση της αγροτικής γης επηρεάζει τη θρεπτική αξία του εδάφους, προκαλώντας διάβρωση, αλάτωση, αλκαλοποίηση και απώλεια βιοποικιλότητας.

Τα ζώα υπό πίεση: θερμική καταπόνηση και μειωμένη παραγωγή

Η επίδραση της κλιματικής αλλαγής στα ζώα των βοσκοτόπων είναι πολλαπλή και εκτείνεται από τη φυσιολογία μέχρι την παραγωγικότητα. Ο συνδυασμός της κλιματική αλλαγής με ανθρωπογενείς παράγοντες αλλοιώνει τη γεωργία και επηρεάζει την υγεία των ζώων, με αντίκτυπο στην κτηνοτροφική παραγωγή (θερμική καταπόνηση, λειψυδρία και εξάπλωση των ασθενειών). Η έκθεση του FAO σημειώνει ότι η αλλαγή του κλίματος και άλλοι ανθρωπογενείς παράγοντες *«αλλάζουν τόσο το γεωργικό όσο και το φυσικό περιβάλλον και επηρεάζουν την υγεία των ζώων με πολλούς τρόπους»*. Πιο συγκεκριμένα, οι επιπτώσεις περιλαμβάνουν: τη μείωση κατανάλωσης τροφής και ενέργειας, χαμηλότερα επίπεδα γλυκόζης, μεταβολές στη λειτουργία του ήπατος, αύξηση της θνησιμότητας και μειωμένη ανταπόκριση του ανοσοποιητικού συστήματος, με αποτέλεσμα τη διάδοση μολυσματικών ασθενειών.

Η θερμική καταπόνηση αποτελεί συνεχή πρόκληση για τα ζώα σε πολλές περιοχές του πλανήτη. Η αναπαραγωγική ικανότητα πλήττεται επίσης σημαντικά: μειωμένη ανάπτυξη ωοκυττάρων, αυξημένη εμβρυϊκή θνησιμότητα, χαμηλότερα ποσοστά σύλληψης και μειωμένος ρυθμός ανάπτυξης των εμβρύων. Παράλληλα, η γαλακτοπαραγωγή υποφέρει τόσο σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα, ιδιαίτερα στις υψηλοπαραγωγικές αγελάδες. Τα αιγοπρόβατα φαίνεται να αντέχουν καλύτερα στο θερμό περιβάλλον λόγω της υψηλής προσαρμοστικότητάς τους, αλλά και αυτά δεν είναι εντελώς αλώβητα από τις ακραίες θερμοκρασίες και την ξηρασία που η κλιματική κρίση προκαλεί.

Οι ασθένειες των ζώων: Όταν η κλιματική αλλαγή φέρνει νέα νοσήματα

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει σημαντικά και την εμφάνιση ασθενειών. Οι μεταβολές θερμοκρασίας, υγρασίας και βλάστησης αλλάζουν την κατανομή των φορέων, όπως κουνούπια, μύγες και τσιμπούρια. Νοσήματα όπως το Rift Valley Fever (RVF) και το Bluetongue (BTV8) μπορούν να εμφανιστούν σε περιοχές που προηγουμένως ήταν ασφαλείς. Το FAO αναφέρει ότι η γεωγραφική διασπορά ή η επέκταση των ζώων-φορέων μπορεί να οδηγήσει σε νέα κρούσματα και σε πλήρη ανασύνθεση των παθογόνων.

Στην Ελλάδα, οι περιοχές με έντονη ξηρασία και υψηλές θερμοκρασίες αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης vector-borne diseases, δηλαδή ασθενειών που μεταδίδονται μέσω εντόμων ή άλλων φορέων, όπως κουνούπια, μύγες ή τσιμπούρια, και μπορεί να προσβάλλουν ζώα αλλά και ανθρώπους. Πρόσφατα κρούσματα, όπως η πανώλη που προσβάλλει πρόβατα και κατσίκια, οδήγησαν σε θανάτων ζώων και περιορισμούς μετακίνησης, μέτρα κρίσιμα για την προστασία του ζωικού πληθυσμού και της βιομηχανίας.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει μια σιωπηλή κρίση: η αγροτική γη συρρικνώνεται, τα ζώα υποφέρουν από ασθένειες, θερμική καταπόνηση, ενώ και η παραγωγικότητά τους μειώνεται. Οι επιστημονικοί φορείς προειδοποιούν για σημαντικά μέτρα προσαρμογής και προστασίας των ζώων και των λιβαδιών. Όλα αυτά δεν αφορούν αποκλειστικά την κτηνοτροφία και το περιβάλλον αλλά όλη την κοινωνία. Όσο τα λιβάδια στερεύουν και τα ζώα υποφέρουν, τόσο η κοινωνία και η οικονομία μας δοκιμάζονται.

Ο κ. Κωνσταντινίδης εξηγεί ότι *«οι λεπτές ισορροπίες ανάμεσα στη φυτική βλάστηση, τα φυτοφάγα ζώα και εκείνα που τρέφονται με αυτά παραμένουν εξαιρετικά ευαίσθητες. Αν διαταραχθεί σε κάποιο σημείο αυτή η αλυσίδα, προκαλούνται αλυσιδωτές αντιδράσεις που επηρεάζουν ολόκληρο το οικοσύστημα. Οι συνέπειες φτάνουν τελικά και στον άνθρωπο, καθώς μια τέτοια ανισορροπία αυξάνει το κόστος και επηρεάζει την ποσότητα και την τιμή των ζωικών προϊόντων»*.

Ο ίδιος προσθέτει ότι *«η ισορροπία των οικοσυστημάτων αποτελεί θεμέλιο για τη σταθερότητα της διατροφικής αλυσίδας και, κατ' επέκταση, της ίδιας της οικονομίας»*.

Η σιωπηλή κρίση των λιβαδιών απαιτεί δράσεις και αποφάσεις, πριν να είναι αργά.

Στην Ελλάδα, οι περιοχές με έντονη ξηρασία και υψηλές θερμοκρασίες αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης vector-borne diseases, δηλαδή ασθενειών που μεταδίδονται μέσω εντόμων ή άλλων φορέων

Φωτογραφία: INTIME NEWS/ΠΕΡΤΟΣ ΚΥΔΙΝΑΣ

↑ Ερείπια από το ξεχασμένο χωριό Κάλλιο μετά τη δραματική πτώση της στάθμης του νερού στην τεχνητή λίμνη του Μόρνου.

Η ξηρασία αλλάζει την ελληνική ύπαιθρο

Της **Έλενας Φλόκα**

Καθηγήτριας Φυσικής Ατμόσφαιρας στο Τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η περιοχή της Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, θεωρείται ότι θα δεχθεί εντονότερα τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, καθώς αποτελεί για την επιστημονική κοινότητα ένα από τα λεγόμενα «hot spots» στη μελέτη των αντίστοιχων φαινομένων. Τα στοιχεία και οι έρευνες δείχνουν ότι η κλιματική αλλαγή αναμένεται να περιορίσει τους διαθέσιμους υδάτινους πόρους στο έδαφος λόγω της μείωσης της βροχόπτωσης σε συνδυασμό με την αύξηση της μέσης θερμοκρασίας και να επηρεάσουν τις γεωργικές καλλιέργειες και την εκτροφή ζώων.

Η αξιολόγηση των συνθηκών ξηρασίας βασίζεται στην εδαφική υγρασία του στρώματος μεταξύ 28 και 100 εκατοστών κάτω από την επιφάνεια του εδάφους, αντικατοπτρίζοντας την επίδραση της βροχής και του χιονιού, της εξατμισοδιαπνοής και της απορροής/διήθησης νερού στο έδαφος σε ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Όταν η εδαφική υγρασία σε αυτό το στρώμα είναι αρκετά κάτω από τα κανονικά για την εποχή επίπεδα μιας συγκεκριμένης περιοχής, αυτό συνεπάγεται συνθήκες ξηρασίας και άρα παρατεταμένο υδατικό έλλειμμα για τις καλλιέργειες.

Σε κλιματολογική βάση, η χωρική κατανομή της εδαφικής υγρασίας στον ελλαδικό χώρο παρουσιάζει σημαντική μεταβλητότητα, με τις μέγιστες τιμές της να ταυτίζονται με τις περιοχές υψηλής βροχόπτωσης στη Δυτική Ελλάδα, ενώ μικρότερες παρατηρούνται στην ανατολική ηπειρωτική χώρα.

Ωστόσο, με βάση τα επικαιροποιημένα δεδομένα του European Drought Observatory για το τελευταίο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου 2025, το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από έλλειμμα στην εδαφική ξηρασία, ενώ πλήττονται από έντονη ξηρασία μεμονωμένες περιοχές της Κρήτης, της Πελοποννήσου, της Αττικής, της Θράκης και της Λέσβου. Περιοχές που χαρακτηρίζονται από κανονικές συνθήκες είναι η Θεσσαλία, Κεντρική Μακεδονία, Μεσσηνία, Αιτωλοακαρνανία και νησιά του Νοτιοανατολικού Αιγαίου. Η εικόνα αυτή συμφωνεί με τη γενική κατανομή της βροχόπτωσης στη Θεσσαλία και τη Βόρεια Ελλάδα και το Νοτιοανατολικό Αιγαίο, ακόμα και το καλοκαίρι, και περιορισμένη ή απουσία βροχόπτωσης στη Νότια Ελλάδα.

Στο μέλλον, οι συνθήκες ξηρασίας στην Ελλάδα αναμένεται να ενταθούν. Σύμφωνα με τα ερευνητικά αποτελέσματα του Τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι κλιματικές προβολές στο μέλλον, για το σύνολο των σεναρίων ανθροπογενών εκπομπών θερμοκηπικών αερίων, αποτυπώνουν μείωση της εδαφικής υγρασίας σε όλη την Ελλάδα για την περίοδο 2026–2045, που αναμένεται να είναι μεγαλύτερη τη θερινή και εαρινή περίοδο, στη Νότια και Δυτική Ελλάδα.

Η Έκθεση «Ενσωματώνοντας την κλιματική αλλαγή στον μετασχηματισμό του αναπτυξιακού μοντέλου της Ελλάδας», με επιστημονικό υπεύθυνο τον Καθηγητή Κώστα Καρτάλη, εισηγείται μέτρα προσαρμογής για τη βέλτιστη διαχείριση των καλλιεργειών και του ζωικού κεφαλαίου, καθώς και την κατάρτιση ειδικών διαχειριστικών σχεδίων σε περιφερειακό επίπεδο. Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, μέτρα και έργα ενεργειακών υποδομών στη γεωργική γη, τον καθορισμό μέγιστου δυναμικού απόληψης σε συνάρτηση με την κατάσταση του υδροφόρου ορίζοντα, τη βελτίωση των συστημάτων άρδευσης με στόχο την ελαχιστοποίηση απωλειών νερού από τα αρδευτικά δίκτυα, τον εμπλουτισμό του υδροφόρου ορίζοντα, την προώθηση έργων ορεινής υδρονομίας και τον προσδιορισμό των κατάλληλων καλλιεργειών. Προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στις πεδινές περιοχές της Κεντρικής Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, που, αν και δεν προβλέπεται να υποστούν τις σοβαρότερες επιπτώσεις της ξηρασίας, το μέγεθος των καλλιεργούμενων εκτάσεων προϋποθέτει ένταση παρεμβάσεων σε βάθος χρόνου.

Διεθνή

Παρά τις αδυναμίες του ο Οργανισμός έχει εξελιχθεί σε πλατφόρμα διαλόγου, κρίσιμη για την παγκόσμια συνεργασία και την προσπάθεια επίλυσης υπερεθνικών προβλημάτων

Του **Μανώλη Κούμα**

Επίκουρου Καθηγητή του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Το κτίριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη. Οι πρωτοβουλίες του Οργανισμού για την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη βιώσιμων πολιτικών ενισχύουν τη διεθνή συνεργασία και την κοινωνική πρόοδο

Τα 80ά γενέθλια του ΟΗΕ τον βρίσκουν ενώπιον παλιών και νέων προκλήσεων

Στις 25 Απριλίου 1945, λίγες ημέρες πριν την παράδοση της Γερμανίας και το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου στην Ευρώπη, εκπρόσωποι 50 κρατών συναντήθηκαν στον Άγιο Φραγκίσκο της Καλιφόρνιας προκειμένου να σχεδιάσουν τον Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Η Συνδιάσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου, καταλληκτικός σταθμός μιας μακράς προσπάθειας των Συμμάχων να οργανώσουν τις μεταπολεμικές διεθνείς σχέσεις σε βάσεις υγιείς και στέρεες, ολοκλήρωσε τις εργασίες της στις 26 Ιουνίου, με την υπογραφή του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Βασική μέριμνα των μετεχόντων στη Συνδιάσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου, πρωτίστως των εκπροσώπων των μικρών κρατών, ήταν ο νέος διεθνής οργανισμός να είναι απαλλαγμένος από τις αδυναμίες και τις ανεπάρκειες της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ). Αν και η ΚτΕ είχε να επιδείξει σημαντικό έργο στην αντιμετώπιση μείζονων κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων παγκοσμίου ενδιαφέροντος – εμπόριο ναρκωτικών, οκτάωρο, παιδική εργασία, εργασιακά δικαιώματα γυναικών, αντιμετώπιση επιδημιών, δουλεμπόριο – στη συνείδηση της παγκόσμιας κοινής γνώμης είχε καταγραφεί ως ένας αποτυχημένος οργανισμός, μη έχοντας ανταποκριθεί στη βασική αποστολή του: τη διαφύλαξη της παγκόσμιας ειρήνης μέσω του συστήματος της «συλλογικής ασφάλειας». Ήδη, διακεκριμένοι αναλυτές των διεθνών σχέσεων είχαν εντοπίσει στο δικαίωμα αρνησικυρίας που διέθεταν τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου της ΚτΕ τη βασική αιτία αδυναμίας του διεθνούς οργανισμού να δράσει αποτελεσματικά.

Υπό την επήρεια παρόμοιων συλλογισμών, ο Ιωάννης Σοφιανόπουλος, υπουργός Εξωτερικών και επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Συνδιάσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου, προέβη σε μία ρηξικέλευθη πρόταση: κάθε φορά που τα Ηνωμένα Έθνη θα καλούντο να αποφανθούν εάν είχε διαταραχθεί η ειρήνη ή είχε πραγματοποιηθεί επιθετική ενέργεια, τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας θα όφειλαν να παραιτηθούν, με δική τους πρωτοβουλία, από το δικαίωμα του βέτο. Αν και τα υπόλοιπα μικρά κράτη συμμερίζονταν σε γενικές γραμμές τις απόψεις του Σοφιανόπουλου, τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά: ύστερα από την επίμονη στάση και της σοβιετικής αντιπροσωπείας, το τελικό κείμενο της Χάρτας προέβλεπε το δικαίωμα βέτο για τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας – την Κίνα, τη Γαλλία, τη Σοβιετική Ενωση, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ.

Οι ελληνικές αντιρρήσεις όσον αφορά στη δυνατότητα των Ηνωμένων Εθνών να επιβάλλουν την παγκόσμια ειρήνη μέσω του συστήματος της «συλλογικής ασφάλειας» εκπόκειτο να δικαιωθούν. Πράγματι, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι δύο υπερδυνάμεις – ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση – χρησιμοποιούσαν συχνά καταχρηστικά το βέτο προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντά τους ή τα συμφέροντα του συναισθήματος του οποίου ηγούνταν, με το Συμβούλιο Ασφαλείας να συμφωνεί στην επιβολή στρατιωτικών κυρώσεων μόνο σε δύο περιπτώσεις: στον πόλεμο της Κορέας το 1950 και στον πόλεμο του Κόλπου το 1991. Ακόμα και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας εξακολουθούσαν να κάνουν κατάχρηση του δικαιώματος του βέτο, δημιουργώντας σημαντικά προσκόμματα στην αποτελεσματική λειτουργία του διεθνούς οργανισμού.

Η εφαρμογή της αρχής της «συλλογικής ασφάλειας» δεν ήταν η μόνη πρόκληση με την οποία βρέθηκε αντιμέτωπος ο διεθνής οργανισμός τις οκτώ δεκαετίες που μεσολάβησαν από τη γενεσιουργό πράξη του. Η γραφειοκρατία και η πολυπλοκότητα των διαδικασιών περιορίζουν συχνά την ταχύτητα και την ευελιξία των παρεμβάσεων. Παράλληλα, η εξάρτηση του ΟΗΕ από τις οικονομικές εισφορές των κρατών-μελών δημιουργεί περιορισμούς στους πόρους και κατ' επέκταση στην εφαρμογή των ποικίλων δράσεων και προγραμμάτων. Τα Ηνωμένα Έθνη δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στην αντιμετώπιση σύγχρονων απειλών, όπως είναι η τρομοκρατία, η κυβερνοασφάλεια και οι ένοπλες συγκρούσεις με μη κρατικούς φορείς. Ακόμα, η αδυναμία του ΟΗΕ να επιβάλει αποφάσεις στα ισχυρά κράτη μειώνει την αξιοπιστία του, κάτι που με τη σειρά του «ενθαρρύνει» την υιοθέτηση επιθετικών συμπεριφορών και την καταστρατήγηση του διεθνούς δικαίου. Τέλος, η πολιτισμική ποικιλομορφία των κρατών-μελών και η πρόταξη των εθνικών προτεραιοτήτων έναντι του γενικού συμφέροντος καθιστούν πολλές φορές επίπονη την επίτευξη της αναγκαίας ομοφωνίας.

Παρ' όλα αυτά, οι αδυναμίες και οι προκλήσεις με τις οποίες βρέθηκε – και εξακολουθεί να βρίσκεται – αντιμέτωπος ο ΟΗΕ δεν θα πρέπει να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι έχει αποτύχει στην αποστολή του ή ότι μετεξελίχθηκε σε έναν διεθνή οργανισμό που απλώς αναπαράγει τις παθογένειες της ΚτΕ. Αντίθετα, η ύπαρξη των Ηνωμένων Εθνών παραμένει κρίσιμη για την παγκόσμια συνεργασία και την προστάθεια επίλυσης προβλημάτων που κανένα κράτος δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνο του. Μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, ο ΟΗΕ έχει συντονίσει πλήθος ειρηνευτικών αποστολών ανά την υφήλιο, περιορίζοντας σημαντικά την κλιμάκωση των ένοπλων συγκρούσεων και προστατεύοντας τους άμαχους πληθυσμούς. Παράλληλα, μέσω εξειδικευμένων οργανισμών, όπως η UNICEF, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας και το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Τροφίμων, ο ΟΗΕ έχει αντιμετωπίσει φαινόμενα φτώχειας, πείνας, ασθενειών και φυσικών καταστροφών. Έχει, επίσης, προωθήσει σημαντικά την εκπαίδευση, την ισότητα των φύλων, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία των προσφύγων. Κυρίως, όμως, ο ΟΗΕ έχει εξελιχθεί στην πιο σημαντική ίσως πλατφόρμα διαλόγου μεταξύ κρατών, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις επίλυσης διαφορών δίχως την προσφυγή στην ένοπλη σύγκρουση, ενώ οι πρωτοβουλίες του για την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη βιώσιμων πολιτικών ενισχύει τη διεθνή συνεργασία και την κοινωνική πρόοδο.

Εχοντας διατελέσει τρεις φορές μη μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας και ιδρυτικό κράτος του ΟΗΕ, η Ελλάδα εξακολουθεί να θεωρεί τον οικουμενικό οργανισμό της Νέας Υόρκης ως βασικό πυλώνα του διεθνούς συστήματος. Οπωσδήποτε, οι ελληνικές μεταπολεμικές κυβερνήσεις είχαν αναχτήσει – και εξακολουθούν να αναχτούν – τις αναγκαίες εγγυήσεις για την κατοχύρωση της εξωτερικής ασφάλειας και την προώθηση των εθνικών συμφερόντων μέσω της συμμετοχής της χώρας σε αμυντικές συσσωματώσεις και διεθνείς οργανισμούς πέραν των Ηνωμένων Εθνών. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα παραμένει διαχρονικά προσηλωμένη στα ιδανικά και στις αποφάσεις του ΟΗΕ, υποστηρίζοντας ανεπιφύλακτα τον ρόλο του ως του βασικού θεματοφύλακα της διεθνούς έννομης τάξης.

«Όχι» από πανεπιστήμια των ΗΠΑ στην πρόταση της κυβέρνησης

Το ένα μετά το άλλο, τα πανεπιστήμια των ΗΠΑ απορρίπτουν την προσφορά του Λευκού Οίκου για πρόσβαση σε αυξημένη ομοσπονδιακή χρηματοδότηση με αντάλλαγμα τη συμμόρφωση σε μια σειρά όρων που ευθυγραμμίζονται με τις προτεραιότητες του προέδρου Ντόναλντ Τραμπ. Η συμφωνία που προτάθηκε σε εννέα κορυφαία πανεπιστήμια περιλάμβανε όρους όπως η αναγνώριση ότι «*η ακαδημαϊκή ελευθερία δεν είναι απόλυτη*» καθώς και η δυνατότητα κλεισίματος «*τμημάτων που τιμωρούν ή προκαλούν βία εναντίον συντηρητικών ιδεών*». Αν και μόνο εννέα πανεπιστήμια έχουν λάβει μέχρι στιγμής το «Συμβόλαιο για την Ακαδημαϊκή Αριστεία στην Ανώτατη Εκπαίδευση», η έγγραφο απειλεί με έμμεσο τρόπο όλα τα άλλα ανώτατα ιδρύματα που λαμβάνουν ομοσπονδιακή χρηματοδότηση. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι «*τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης είναι ελεύθερα να αναπτύξουν άλλα μοντέλα και αξίες*», αλλά μόνο αν παραιτηθούν από όλα τα ομοσπονδιακά χρηματοδοτικά προγράμματα. Τα εννέα ιδρύματα που έλαβαν πρόσκληση για να υπογράψουν το Συμβόλαιο είναι: Vanderbilt University, Dartmouth College, University of Pennsylvania, University of Southern California, Massachusetts Institute of Technology, University of Texas at Austin, University of Arizona, Brown University και University of Virginia. Με εξαίρεση τα Vanderbilt University και το University of Texas Austin, τα οποία μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου δεν είχαν ακόμη απορρίψει την πρόταση, τα υπόλοιπα αρνήθηκαν τονίζοντας τη σημασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας.

Στα ύψη το «κρυφό» φοιτητικό χρέος στο Ηνωμένο Βασίλειο

Περίπου 486 εκατομμύρια λίρες σε «κρυφά χρέη» προς τα πανεπιστήμιά τους χρωστούν οι φοιτητές του Ηνωμένου Βασιλείου. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται χρέη που αφορούν απλήρωτη στέγαση, πρόστιμα βιβλιοθηκών και δάνεια υποστήριξης, με μέσο όρο χρέους 2.650 λίρες ανά φοιτητή ή απόφοιτο. Τα εν λόγω στοιχεία προκύπτουν από έρευνα σε 148 πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία δημοσιεύεται στην εφημερίδα «Guardian» και αφορά 180.000 φοιτητές και απόφοιτους. Αυτό σημαίνει ότι πολλοί φοιτητές συσσωρεύουν χιλιάδες λίρες σε ιδιωτικά χρέη πέρα από τα δίδακτρα και τα δάνεια συντήρησης, θέτοντάς τους σε περαιτέρω οικονομική δυσκολία πριν ξεκινήσουν την καριέρα τους.

Όπως επισημαίνεται στο σχετικό δημοσίευμα, το αυξημένο κόστος διαβίωσης των φοιτητών ασκεί πίεση στα οικονομικά τους, οδηγώντας τους να ζητήσουν επιπλέον στήριξη από τα πανεπιστήμιά τους.

Αυτά τα επιπλέον χρέη δεν εξαφανίζονται όταν οι φοιτητές αποφοιτούν αλλά ακολουθούν τους νέους ενήλικες όταν μπαίνουν στην αγορά εργασίας και επηρεάζουν με ποικίλους τρόπους τη ζωή τους.

Αξιζει να αναφερθεί μάλιστα πως το κόστος διαβίωσης αναφέρεται συχνά ως βασικός λόγος εγκατάλειψης ή διακοπής των σπουδών. Σχετική έρευνα από το Higher Education Policy Institute διαπίστωσε ότι το 68% εργάστηκε με αμοιβή κατά τη διάρκεια του εξαμήνου, αύξηση 12 ποσοστιαίων μονάδων από το 2024.

Άνοιξε το πρώτο σχολείο που χρησιμοποιεί τεχνητή νοημοσύνη

Στο Σαν Φρανσίσκο άνοιξε τις πύλες του το πρώτο ιδιωτικό σχολείο που χρησιμοποιεί την τεχνητή νοημοσύνη για την εκπαίδευση των μαθητών. Στην ιστοσελίδα του Alpha παρουσιάζεται ένα φουτουριστικό μοντέλο μάθησης: εργαλεία AI επιτρέπουν στους μαθητές να αφιερώνουν μόλις δύο ώρες την ημέρα σε παραδοσιακά μαθήματα, σε ατομική βάση και μέσω οθονών, με λογισμικό που προσαρμόζεται στον ρυθμό και το στυλ μάθησης του κάθε μαθητή. Το υπόλοιπο της ημέρας αφιερώνεται στην ανάπτυξη άλλων δεξιοτήτων μέσω δημιουργικών δραστηριοτήτων. Ακαδημαϊκοί πάντως τοποθετούνται με αισιόδοξο σκεπτικισμό απέναντι στην αξιοπίσης της ΤΝ τονίζοντας ότι το εν λόγω πρόγραμμα μπορεί να μην καλύπτει όλους τους μαθητές, ιδιαίτερα όσους βρίσκονται ακόμα στη βασική ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως ανάγνωση, γραφή και μαθηματικά.

Προειδοποιούν μάλιστα ότι δεν υπάρχει μία ιδανική μέθοδος που να ταιριάζει σε όλα τα παιδιά. Έρευνες δείχνουν ότι η ΤΝ μπορεί να έχει διαφορετικά αποτελέσματα ανάλογα με την προσωπικότητα και το κίνητρο του μαθητή. Ορισμένα επωφελούνται, ενώ άλλα μπορεί να χρησιμοποιούν την ΤΝ για να βρίσκουν εύκολες λύσεις στα μαθήματά τους χωρίς να χρησιμοποιήσουν τη δική τους κριτική σκέψη.

Άλλα δημόσια σχολεία στην Καλιφόρνια πάντως ήδη ενσωματώνουν την ΤΝ στην εκπαίδευση και διδάσκουν ψηφιακή παιδεία, με στόχο τη συμπερίληψη και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών.

Εγκαίνια για το Μουσείο Τέχνης του Πανεπιστημίου του Πρίνστον

Μετά από τέσσερα χρόνια κατασκευής, το Μουσείο Τέχνης του Πανεπιστημίου του Πρίνστον άνοιξε εκ νέου τις πύλες του, σε ένα νέο κτίριο 146.000 τ.μ.

Το μουσείο φιλοξενεί πάνω από 117.000 αντικείμενα ενώ αξίζει να σημειωθεί πως οι χώροι σχεδιάστηκαν ώστε να είναι προσβάσιμοι από όλες τις πλευρές και να ενθαρρύνουν τυχαίες συναντήσεις με έργα τέχνης. Οι «καλλιτεχνικές διαδρομές» και η μεγάλη αίθουσα τριών ορόφων επιτρέπουν ευέλικτη χρήση, από χαλάρωση μέχρι διαλέξεις και παραστάσεις.

Το 2023 οι εργασίες κατασκευής του κτιρίου σημαδεύτηκαν από την είδηση για κατηγορίες σεξουαλικής παρενόχλησης εναντίον του κύριου αρχιτέκτονα David Adjaye. Ο ίδιος είχε αρνηθεί τις κατηγορίες αλλά αποσύρθηκε από την εποπτεία του έργου.

Τη δεκαετία πριν κλείσει το μουσείο, το 2020, είχε μέση ετήσια προσέλευση περίπου 205.000 επισκεπτών, από τους οποίους εκτιμάται ότι το 40% ήταν από την άμεση πανεπιστημιακή κοινότητα. Τώρα, με προϋπολογισμό λειτουργίας περίπου 30 εκατ. δολαρίων και με συλλογή συγκρίσιμη σε μέγεθος και εύρος με το J. Paul Getty Museum στο Λος Άντζελες και το Minneapolis Institute of Art, το Μουσείο Τέχνης του Πρίνστον φιλοδοξεί να γίνει βασικός προορισμός για το κοινό και τους φοιτητές, ενισχύοντας τη σημασία της τέχνης ως μέσου παιδείας, προβληματισμού και σύνδεσης.

Ιστορικά

Οι αυξανόμενες διεκδικήσεις των νέων τις δεκαετίες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η ελληνική περίπτωση που βρήκε «καύσιμο» στις πολιτικές εξελίξεις της εποχής

Φοιτητική πορεία στην Αθήνα του 1962. Η κινητοποίηση της αμερικανικής πρεσβείας έχει τη βάση της στη διαρκή ενίσχυση και του ελληνικού φοιτητικού κινήματος

Η άνθηση του φοιτητικού κινήματος στη δεκαετία του '60

Του Βαγγέλη Καραμανωλάκη,

Καθηγητή Θεωρίας και Ιστορίας της Ιστοριογραφίας και Προέδρου Διοικούσας Επιτροπής Ιστορικού Αρχείου του Πανεπιστημίου Αθηνών

Τι να είναι αυτό που ωθεί μια ξένη υπηρεσία πληροφοριών να παραγγείλει, το 1962, για πρώτη φορά μια δημοσκόπηση για τους έλληνες φοιτητές και φοιτήτριες; Κι αν όπως παρατηρεί η Τζένη Λιαλούτη στο σχετικό κείμενό της, το ενδιαφέρον της δεν είναι μόνο για την Ελλάδα, αλλά διεθνώς, τι είναι αυτό που μετέτρεψε το παγκόσμιο φοιτητικό κίνημα σε αντικείμενο παρακολούθησης μυστικών υπηρεσιών;

Στη δεκαετία του '60 έχουμε σε όλο τον δυτικό κόσμο τη συνεχή αριθμητική αύξηση των φοιτητών και των φοιτητριών. Η αύξηση αυτή συνδέεται με μια σειρά από λόγους: την αδιάκοπη δημογραφική ανάπτυξη, απόρροια του baby boom στον δυτικό κόσμο στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940, τη γενικότερη ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, την ανάδειξη των πανεπιστημιακών σπουδών ως απαραίτητου στοιχείου κοινωνικής ανέλιξης, την αντιμετώπιση των αποφοίτων των πανεπιστημίων ως ανθρώπινο κεφάλαιο. Η κυριαρχία του αιτήματος για ανώτατες σπουδές ως η προϋπόθεση για την εξασφάλιση ενός καλύτερου ατομικού και συλλογικού μέλλοντος οδηγούσε τις μεταπολεμικές κυβερνήσεις σε όλο τον δυτικό κόσμο στη διεύρυνση του δικτύου των πανεπιστημίων αλλά και στην εξασφάλιση των μέτρων που θα επέτρεπαν τη μεγαλύτερη πρόσβαση σε αυτά. Την ίδια στιγμή, οι νέοι φοιτητές και φοιτήτριες διεκδικούσαν ένα καλύτερο αύριο αμφισβητώντας τους γονείς τους και απαιτώντας ευρύτερες αλλαγές, μέσα από μια σειρά ριζοσπαστικές μορφές διαμαρτυρίας, όπως ξεδιπλώθηκαν στις καταλήψεις των αμερικανικών πανεπιστημίων ή τον Μάη του '68.

Στη μετεμφυλιακή Ελλάδα, το φοιτητικό κίνημα εμφανίστηκε δυναμικά στη δεκαετία του '50 με το Κυπριακό ζήτημα. Παράλληλα έγιναν προσπάθειες για την οργάνωσή του: το 1957 ιδρύθηκαν επίσημα οι πρώτοι φοιτητικοί σύλλογοι ενώ το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου διοργανώθηκε το πρώτο πανσπουδαστικό συνέδριο. Από την άλλη πλευρά, δείγμα του φόβου που προκαλούσε το φοιτητικό σώμα, το 1958 ιδρύθηκε στη Γενική Ασφάλεια το «Σπουδαστικό Τμήμα», το οποίο ανέλαβε τον έλεγχό του.

Εάν η δεκαετία του 1950, την επομένη του Εμφυλίου, χαρακτηρίστηκε από τη δειλή παρουσία του φοιτητικού κινήματος συνδεδεμένου αρχικά με σπουδαστικά αιτήματα αλλά κυρίως με το Κυπριακό, η δεκαετία του 1960 χαρακτηρίστηκε από την ενεργό πολιτική ανάμειξή του και ανάδειξή του σε θεματοφύλακα των δημοκρατικών θεσμών. Οι εκλογές του 1961 και οι πολιτικές ταραχές που τις ακολούθησαν, η μείωση των δαπανών για την Παιδεία στον κυβερνητικό προϋπολογισμό του 1962, ο γάμος της πριγκίπισσας Σοφίας και η προίκα που της δόθηκε από το ελληνικό κράτος αποτέλεσαν τις απαρχές για τις αντιδράσεις των φοιτητών. Είναι η απαρχή της μαζικής παρουσίας του φοιτητικού κινήματος που θα κορυφωθεί με τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν: η δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, η ανάληψη της διακυβέρνησης της χώρας από την Ένωση Κέντρου, η αποστασία, τα Ιουλιανά οδήγησαν στην ενεργότερη εμπλοκή τους και στη διεύρυνση των αιτημάτων τους, τα οποία σταδιακά υπερέβησαν τον χώρο της εκπαίδευσης και αγκάλιασαν ολόκληρη την ελληνική κοινωνία. Στα χρόνια που ακολούθησαν, στα φοιτητικά συλλαλητήρια που συγκλόνιζαν την πρωτεύουσα δίπλα στο «15% Προίκα για την Παιδεία», σύνθημα το οποίο έθετε το ζήτημα της κρατικής χρηματοδότησης για την εκπαίδευση στο σύνολό της, διατυπωνόταν το 1-1-4, η επίκληση δηλαδή του ακροτελεύτιου άρθρου του Συντάγματος, το οποίο τόνιζε την ανάγκη υπεράσπισης του καταστατικού νομικού χάρτη της χώρας από τον κάθε πολίτη. Το φοιτητικό κίνημα στράφηκε κυρίως προς την Αριστερά και το Κέντρο διεκδικώντας τον εκδημοκρατισμό της χώρας.

Στα φοιτητικά συλλαλητήρια, δίπλα στο «15% Προίκα για την Παιδεία», σύνθημα το οποίο έθετε το ζήτημα της κρατικής χρηματοδότησης για την εκπαίδευση, διατυπωνόταν το 1-1-4, η επίκληση δηλαδή του ακροτελεύτιου άρθρου του Συντάγματος

Το 1962, όμως, κανείς ακόμη δεν μπορούσε να προβλέψει όλα αυτά, ούτε και το τέλος της σύντομης αυτής «άνοιξης». Σε κάθε περίπτωση, όμως, ακόμη και εάν η επιβολή της δικτατορίας οδήγησε στην άδοξη διάλυση του φοιτητικού κινήματος του '60 και στην κυριαρχία στη συλλογική μνήμη κυρίως της επόμενης γενιάς με την πρωική εξέγερση του Πολυτεχνείου, η συμβολή του υπήρξε καθοριστική στη διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας, κουλτούρας δημοκρατικής συμπεριφοράς και πολιτισμού σε μια χειραφετική διαδικασία που ξεπέρασε στερεότυπα και πάγια έως τότε συντηρητικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας.

Η ανάδυση της ελληνικής φοιτητικής νεολαίας ως διακριτής κοινωνικής ομάδας, κατά τη δεκαετία του 1960, δεν διέφυγε την προσοχή της πολιτιστικής διπλωματίας και των υπηρεσιών πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι τελευταίες παρακολουθούσαν, άλλωστε, συστηματικά τις ιδεολογικές και πολιτισμικές διεργασίες στην ελληνική κοινωνία από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 και εξής. Ένα πολύτιμο, για την αμερικανική πλευρά, εργαλείο σε αυτή την προσπάθεια καταγραφής στάσεων, αξιών και πεποιθήσεων της ελληνικής κοινής γνώμης ήταν οι ποσοτικές τεχνικές των κοινωνικών επιστημών. Ειδικότερα, κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, διενεργούνταν συστηματικά έρευνες κοινής γνώμης στην Ελλάδα, υπό την αιγίδα της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (United States Information Agency, USIA), με συνεργαζόμενο φορέα το Ινστιτούτο Ερευνών της Επικοινωνίας. Το συγκεκριμένο Ινστιτούτο, το οποίο διπύθυνε ο Χριστόφορος Παπαδόπουλος, αποτελούσε τμήμα της διαφημιστικής εταιρείας ΑΔΕΛ. Η συνεργασία αυτή, μεταξύ του κύριου φορέα της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας και ενός ιδιωτικού κέντρου ερευνών, είχε ιδιαίτερη βαρύτητα, σε μία περίοδο κατά την οποία ο κλάδος των δημοσκοπήσεων δεν είχε ακόμη αναπτυχθεί στην Ελλάδα. Το υλικό που προέκυψε από αυτή τη συνεργασία μπορεί να χρησιμεύσει, σε έναν βαθμό, ως δείκτης των τάσεων στη μεταπολεμική Ελλάδα. Συγχρόνως, φωτίζει μέρος των σχεδιασμών και αναλύσεων της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας αναφορικά με την προσέγγιση της ελληνικής κοινωνίας.

Η απόφαση για διενέργεια μιας ποσοτικής έρευνας με αντικείμενο την ελληνική φοιτητική νεολαία ελήφθη το 1962. Η ελληνική περίπτωση εντασσόταν σε ένα συνολικότερο ερευνητικό σχέδιο της USIA για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών του διεθνούς φοιτητικού πληθυσμού, στη βάση μιας κοινής δέσμης ερωτήσεων, που προσαρμοζόταν αναλόγως στο εθνικό πλαίσιο. Παράλληλα, η ενέργεια αυτή θα πρέπει να ερμηνευθεί και σε σχέση με τον προβληματισμό της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, για την εικόνα της κυβέρνησης Καραμανλή σε συνάρτηση με την εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ελλάδα, σε ομάδες ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, όπως οι εκπαιδευτικοί και οι φοιτητές. Ειδικά για τους τελευταίους, η USIA ανησυχούσε ότι η σημασία και ο ρόλος τους είχαν, ενδεχομένως, «υποτιμηθεί». Την ίδια περίοδο, η αμερικανική πρεσβεία στην Αθήνα παρατηρούσε πως η φοιτητική νεολαία έμοιαζε να βγαίνει από την κατάσταση «πολιτικής απάθειας», στην οποία είχε περιέλθει στα μεταμφυλιακά χρόνια. Παρατηρούσε, επίσης, πως:

> **Εθνική αισιοδοξία και προσδοκία για οικονομική άνθηση στα πανεπιστήμια του 1963**
>
> Μια εντυπωσιακή, αδημοσίευτη δημοσκόπηση που είχε παραγγείλει η αμερικανική πρεσβεία για τους έλληνες φοιτητές της δεκαετίας του '60

Της **Τζένης Λιαλιούτη**

Επίκουρης Καθηγήτριας Ευρωπαϊκής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η τρέχουσα αναταραχή συμβαδίζει με την αυξημένη πολιτική δραστηριότητα μεταξύ των φοιτητών, η οποία παρατηρήθηκε κατά το περασμένο έτος τόσο στο Πανεπιστήμιο Αθηνών όσο και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Αναμφίβολα, η μέχρι τώρα επιτυχία των φοιτητών να αναγκάσουν την κυβέρνηση να δώσει ακόμη μεγαλύτερη προσοχή στις φοιτητικές ανάγκες (και στην εκπαίδευση γενικότερα) θα ενισχύσει περαιτέρω τη δράση τους, ιδίως από τη στιγμή που μεγάλο μέρος του Τύπου και της κοινής γνώμης φαίνεται να αντιμετωπίζει ευνοϊκά τα αιτήματά τους... Το αυξημένο αυτό δημόσιο ενδιαφέρον για τα φοιτητικά ζητήματα και την εκπαίδευση γενικότερα θα κινητοποιήσει μεγαλύτερη προσπάθεια τόσο από το Κέντρο όσο και από την Άκρα Αριστερά να εκμεταλλευτούν τη διαμάχη για πολιτικά οφέλη (US Embassy Ath. to Dept. of State, 27/12/1962).

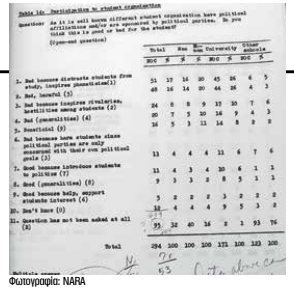

Φωτογραφία: NARA

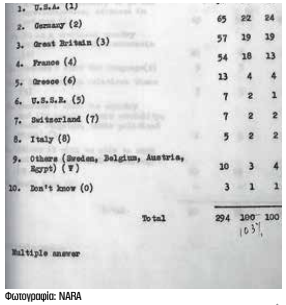

Φωτογραφία: NARA

Για την έρευνα επελέγησαν, με τυχαία δειγματοληψία, 300 φοιτητές προερχόμενοι από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, την Παιδαγωγική Ακαδημία, την Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή, την Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών και την Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών. Ο εκτιμώμενος συνολικός αριθμός φοιτητών ήταν περίπου 19.000 άτομα. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος ήταν φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών (172 φοιτητές), στο οποίο αντιστοιχούσε και το μεγαλύτερο μερίδιο φοιτητών (περίπου 9.000 φοιτητές). Το 68% του δείγματος ήταν άνδρες και το 32% γυναίκες. Η έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε το διάστημα Ιουνίου 1963 - Απριλίου 1964 με κατ' οίκον συνεντεύξεις, περιλάμβανε συνολικά 43 ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο αποσκοπούσε στο να φωτίσει μια σειρά ζητημάτων, όπως η ιδεολογική ταυτότητα των φοιτητών, οι προσδοκίες και οι αξίες τους, οι απόψεις τους για τις διεθνείς υποθέσεις, οι επιλογές τους στη χρήση μέσων μαζικής επικοινωνίας, η συμμετοχή τους σε δράσεις της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας κ.ά. Μία επιμέρους ενότητα αφορούσε στις προσλήψεις για τον φοιτητικό συνδικαλισμό και την επιρροή των κομμάτων σε αυτόν. Η ταυτότητα του φορέα – και χρηματοδότη της έρευνας – κρατήθηκε μυστική από τους ερωτώμενους.

Υλικό της USIA από την έρευνα με τίτλο «Student Survey in Greece by the Institute for Research in Communication». Στις συγκεκριμένες σελίδες απαντώνται ερωτήσεις σχετικά με την επιθυμητή χώρα σπουδών και την εμπλοκή των πολιτικών κομάτων στις φοιτητικές οργανώσεις

Τι έδειξε η έρευνα

Από τα ευρήματά της προκύπτει ότι οι φοιτητές εξέφραζαν, σε σημαντικό βαθμό, εθνική αισιοδοξία και προσδοκία για την άνοδο τόσο του εθνικού όσο και του ατομικού εισοδήματος. Υποστήριζαν την προοπτική μιας συνολικής αλλαγής στην πολιτική και κοινωνική ζωή, αποδίδοντας ξεχωριστή σημασία στην ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου και την άμβλυνση των ανισοτήτων. Αναγνώριζαν, επίσης, την εκπαίδευση ως το κατ' εξοχήν μέσο για την απόκτηση κοινωνικού κύρους στην Ελλάδα. Μια ξεχωριστή πτυχή του ερωτηματολογίου αφορούσε την εικόνα ξένων χωρών, καθώς και την εθνική αυτοεικόνα. Οι φοιτητές θεωρούσαν πως οι Έλληνες είναι ένας λαός που «αγαπά την ελευθερία», είναι «φιλειρηνικός», «άξιος εμπιστοσύνης» και «γενναιόδωρος». Αντίστροφα, όταν καλούνταν να προσδιορίσουν «τι δεν είναι οι Έλληνες», απαντούσαν «δεσποτικοί», «ιμπεριαλιστές», «αδίστακτοι» και «υλιστές». Συνολικά, υιοθετούσαν έναν φιλοδυτικό προσανατολισμό, με τη θετική γνώμη για τις ΗΠΑ, τη Δυτική Γερμανία και τη Γαλλία να κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Σε ό,τι αφορά την αμερικανική εικόνα, οι ΗΠΑ προέβαλλαν ως ο πλέον δημοφιλής προορισμός για πανεπιστημιακές σπουδές, ενώ, συγχρόνως, οι αμερικανικές ταινίες συγκέντρωναν τις προτιμήσεις των φοιτητών. Θα πρέπει να παρατηρήσουμε πως η ανάλυση των ευρημάτων δεν λάμβανε υπόψη την κοινωνική σύνθεση των ελλήνων φοιτητών στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Ο σχεδιασμός της έρευνας μαρτυρά το έντονο ενδιαφέρον της αμερικανικής διπλωματίας για τον ρόλο των φοιτητών ως δρώντων στην ελληνική δημόσια σφαίρα. Το ενδιαφέρον αυτό περιλαμβάνει δύο διαστάσεις. Η πρώτη αφορά τις τάσεις πολιτικής κινητοποίησης και εκλογικής συμπεριφοράς της ελληνικής νεολαίας. Ως προς αυτές, ένα ερώτημα, ιδιαίτερης σημασίας για την αμερικανική διπλωματία, ήταν κατά πόσο η ταυτότητα και ψήφος των ελλήνων φοιτητών θα κατευθύνονταν προς το Κέντρο ή την Αριστερά. Η δεύτερη διάσταση αφορά τη δυναμική του κοινωνικού και πολιτισμικού εκσυγχρονισμού, ερώτημα που απασχολούσε σταθερά την αμερικανική πολιτιστική διπλωματία στην Ελλάδα.

Νανοδορυφόροι «made in Greece»

Το εργαστήριο Αεροδιαστημικών Συστημάτων υποστηρίζει - μαζί με άλλους φορείς - τη διαστημική αποστολή ΕΡΜΗΣ, που περιλαμβάνει την κατασκευή, εκτόξευση και εκμετάλλευση τριών νανοδορυφόρων που θα σταλούν σε τροχιά τον Φεβρουάριο του 2026

Του **Βάιου Λάππα**

Καθηγητή στο Τμήμα Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Το Διάστημα και τα drones αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας: τηλεπικοινωνίες, Ιντερνετ, τηλεόραση, πλοήγηση, μεταφορές, δορυφορική επισκόπηση, μετεωρολογία, έρευνα και διάσωση, γεωργία ακριβείας, εφαρμογές άμυνας και εθνικής ασφάλειας είναι ζωτικές εφαρμογές. Αυτό αποτυπώνεται και με το οικονομικό μέγεθος της οικονομίας του Διαστήματος (space economy) που θα φτάσει το 1 τρισεκατομμύριο ευρώ το 2030. Στην Ευρώπη γίνονται τεράστιες επενδύσεις στο Διάστημα, με νέους δορυφόρους πλοήγησης Galileo, τη δημιουργία δορυφορικού συστήματος Ιντερνετ IRIS², το σμήνος δορυφόρων τηλεπαρατήρησης της Γης Copernicus, όπως και πολλών διαστημικών αποστολών για την εξερεύνηση του πλανητικού μας συστήματος, πλανητών.

Η ραγδαία ανάπτυξη την τελευταία εικοσαετία της μικροηλεκτρονικής, της επιστήμης των υλικών, των αισθητήρων, της τεχνολογίας μικροεπεξεργαστών, της τεχνητής νοημοσύνης, νέων ψηφιακών τεχνολογιών βιομηχανικού σχεδιασμού και παραγωγής, σε συνδυασμό με την ιδιωτική πρωτοβουλία, έχει επιτρέψει τη σμίκρυνση των δορυφόρων και την ευκολότερη και πιο οικονομική πρόσβαση στο Διάστημα, με αποτέλεσμα οι μικροδορυφόροι (με μάζα κάτω των 100 κιλών) να αποτελούν σημαντικό εργαλείο χρήσης και εξάπλωσης των εφαρμογών του Διαστήματος, όπως η τηλεπισκόπηση (ή τηλεπαρατήρηση), δορυφορικές τηλεπικοινωνίες και η επίδειξη νέων τεχνολογιών και εφαρμογών διαστημικής με χαμηλό κόστος παραγωγής. Οι μικροδορυφόροι αποτελούν το «Personal Computer – PC» του Διαστήματος επιτρέποντας νέους φορείς, πανεπιστήμια, νεοφυείς εταιρείες να πάρουν μια καινοτόμα ιδέα, τεχνολογία ή εφαρμογή και να την πιστοποιήσουν στο Διάστημα ή και να τη μετουσιώσουν σε εμπορικό προϊόν μέσα σε μήνες αντί για χρόνια και με μικρό κόστος.

Η Ελλάδα επενδύει μέσω του Εθνικού Προγράμματος Μικροδορυφόρων (ΕΠΜ) 200 εκατομμύρια ευρώ μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης, για την κατασκευή νέων μικροδορυφόρων, δορυφορικών υποδομών και εφαρμογών, ώστε η χώρα μας να μπορέσει να αποκτήσει εθνικές υποδομές, νέα εργαλεία, τεχνολογίες και εφαρμογές στη διαχείριση κρίσεων, παρακολούθηση οικολογικών καταστροφών, ανίχνευση πυρκαγιών, παρατήρηση συνόρων, προστασίας του πολίτη, στην άμυνα αλλά και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας, των ακαδημαϊκών και επιστημονικών ιδρυμάτων.

Στο νέο Τμήμα Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, έχουν δημιουργηθεί νέες, μοναδικές υποδομές και ερευνητικές δραστηριότητες κατασκευής δορυφόρων, διαστημικών αποστολών, αυτόνομων ρομποτικών συστημάτων στη χώρα μας, όπου εκπαιδεύονται φοιτητές στο προπτυχιακό και μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών.

Στο εργαστήριο Αεροδιαστημικών Συστημάτων μάλιστα, υπάρχουν νέες μοναδικές υποδομές στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το εργαστήριο μαζί με άλλα εργαστήρια του Τμήματος Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας υποστηρίχουν δε ένα από τα μεγαλύτερα ερευνητικά προγράμματα στην Ελλάδα, τη διαστημική αποστολή ΕΡΜΗΣ, που περιλαμβάνει την κατασκευή, εκτόξευση και εκμετάλλευση 3 νανοδορυφόρων με εκτόξευση τον Φεβρουάριο του 2026.

Το πρόγραμμα ΕΡΜΗΣ – [ERMIS Hellenic Cubesat Demonstration Mission] έχει σαν στόχο να πιστοποιήσει νέες, καινοτόμες διαστημικές τεχνολογίες και εφαρμογές, όπως οι επικοινωνίες 5G για το διαδίκτυο των πραγμάτων (IoT), δορυφορικές τηλεπικοινωνίες και την παρατήρηση της Γης με υπερφασματική κάμερα υψηλής ακρίβειας.

Στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΡΜΗΣ θα κατασκευαστεί στην Ελλάδα ένα σμήνος από τρεις τεχνολογικά προηγμένους μικροδορυφόρους τύπου CubeSat, δύο (ERMIS-1 και ERMIS-2) με έμφαση στις τηλεπικοινωνίες 5G/IoT, στη δια-δορυφορική σύνδεση (inter-satellite link) και ένας (ERMIS-3) με έμφαση στην υπερφασματική τηλεπισκόπηση (hyperspectral remote sensing) και στις οπτικές επικοινωνίες. Με την αποστολή ΕΡΜΗΣ θα πιστοποιηθούν για πρώτη φορά νέες τεχνολογίες αιχμής που έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα, όπως: επικοινωνίες IoT/5G, διαδορυφορικές ζεύξεις, επεξεργασία δεδομένων εικόνας σε τροχιά με χρήση επιταχυντών υλικού για αλγόριθμους συμπίεσης υπερφασματικών εικόνων και κωδικοποίηση οπτικού καναλιού σύμφωνα με τα διαστημικά πρότυπα της διεθνούς συμβουλευτικής επιτροπής για την ανάπτυξη δορυφορικών συστημάτων διαχείρισης δεδομένων (CCSDS), αλγόριθμοι αυτόματου ελέγχου για την παρατήρηση και τον έλεγχο της ακριβούς θέσης του δορυφόρου, οπτικές επικοινωνίες με laser και σύνδεση στο 1 Gbps του μικροδορυφόρου με τον οπτικό διαστημικό σταθμό εδάφους στον Χελμό, καθώς και υπερφασματική τηλεπισκόπηση με 32 ζώνες (σε μήκη κύματος από 450 nm μέχρι 900 nm) και με ακρίβεια 5 m για διαστημικές εφαρμογές εθνικού ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα η έξυπνη γεωργία.

Το πρόγραμμα ΕΡΜΗΣ ύψους 4,8 εκατομμύρια ευρώ συντονίζει το νεοσύστατο Τμήμα Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας (ΑΕΤ), ενώ συμμετέχουν στο έργο, πέραν από αρκετά εργαστήρια και ερευνητικές ομάδες της Σχολής Θετικών Επιστημών του Ιδρύματος, η εταιρεία OQ Hellas, το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών. Συνολικά απασχολούνται 47 επιστήμονες/μηχανικοί.

Τη διαστημική αποστολή ERMIS επιβλέπει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Διαστήματος (European Space Agency – ESA) με την υποστήριξη του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Στις εγκαταστάσεις του Τμήματος ΑΕΤ έχουν αναπτυχθεί εθνικές δορυφορικές υποδομές εδάφους, όπως καθαρός χώρος ISO-8 για τη συναρμολόγηση, ολοκλήρωση και δοκιμή (AIT) μικροδορυφόρων, σταθμός εδάφους για τον λειτουργικό έλεγχο των μικροδορυφόρων με δυνατότητα ζεύξεων στα φάσματα συχνοτήτων VHF/UHF και S-Band, καθώς και Κέντρο διαχείρισης και επεξεργασίας διαστημικών δεδομένων.

Οι υπό κατασκευή νανοδορυφόροι με μάζα 11 kg και μέγεθος μικρής βαλίτσας (10 x 20 x 40 cm) βρίσκονται στο στάδιο των τελικών δοκιμών πριν μεταφερθούν στις ΗΠΑ/SpaceX για εκτόξευση. Όλη η σχεδίαση, κατασκευή και συναρμολόγηση των νανοδορυφόρων έχει γίνει στο Τμήμα Αεροδιαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας (ΑΕΤ) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Μήνυμα για τη σημασία της βιοποικιλότητας

Η προσφορά του Μουσείου Ζωολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών που μετρά πάνω από 165 χρόνια ζωής

Του Ευστράτιου Βαλάκου,

Καθηγητή στο Τμήμα Βιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντή Μουσείου Ζωολογίας

Η μείωση της βιοποικιλότητας εξαιτίας της παγκόσμιας περιβαλλοντικής κρίσης είναι πλέον ορατή σε καθημερινή βάση. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις κάποιων επιστημόνων το 2004, η κλιματική αλλαγή από μόνη της, αν δεν μειωθεί, μπορεί να είναι η πρωταρχική αιτία για την εξαφάνιση ενός τετάρτου των ζωικών και φυτικών ειδών της Γης μέχρι τα μέσα του αιώνα. Σε αυτό το φόντο, ο συντονισμός επιστημόνων, πολιτικών και φυσικά κάθε κέντρου εξουσίας στις σύγχρονες κοινωνίες αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα, με τα ζωολογικά μουσεία σε ολόκληρο τον κόσμο να καλούνται να παίξουν σημαντικό ρόλο στήνοντας γέφυρες ενημέρωσης με το κοινό ως διαχρονικά παράθυρα στην ιστορία της βιοποικιλότητας. Το Μουσείο Ζωολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών τα τελευταία χρόνια επικεντρώνεται σε αυτόν τον σκοπό μέσα από τις ποικίλες δράσεις του. Το Μουσείο έχει ζωή πάνω από 165 έτη και αποτελεί το πρώτο και ένα από τα πληρέστερα του είδους του στην Ελλάδα. Η ιστορία του Μουσείου αρχίζει σχεδόν μαζί με την ιστορία της Αθήνας ως πρωτεύουσας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Ο πυρήνας του Μουσείου προηγήθηκε της ίδρυσης του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1837.

Όπως εξηγούν οι εκπρόσωποί του, η ιστορία του αρχίζει το 1835, όταν ιδρύεται στην Αθήνα η *Φυσιογραφική εταιρεία* από Έλληνες και Βαυαρούς, κυρίως λόγιους, που ζούσαν στο ελληνικό κράτος, κίνηση που αποσκοπούσε στη δημιουργία φυσιογραφικών συλλογών από αγορές, φυτών, ορυκτών, πετρωμάτων απολιθωμάτων με έμφαση στον ελληνικό χώρο. Από το 1843 και μετά η Φυσιογραφική εταιρεία αρχίζει να φθίνει οικονομικά και το 1858 αδυνατώντας να συντηρήσει τις συλλογές της τις δωρίζει στο πανεπιστήμιο, το οποίο τις αποδέχεται επιλύοντας σε σημαντικό βαθμό το πρόβλημα της εποπτικής διδασκαλίας των φυσικών επιστημών.

Το 1858 λοιπόν, ιδρύεται με Βασιλικό Διάταγμα το Φυσιογραφικό Μουσείο. Πρώτοι διευθυντές του ορίζονται ο καθηγητής Θεόδωρος Ορφανίδης για τη βοτανική συλλογή και ο καθηγητής Ηρακλής Μητσόπουλος για τις υπόλοιπες. Οι προσωπικές επιδιώξεις και αντιπαλότητες των καθηγητών του Φυσιογραφικού Μουσείου και στη συνέχεια, της αντίστοιχης Σχολής, οδηγούν τελικά στον κατακερματισμό του σε επιμέρους Μουσεία, κάτι που δυστυχώς συνεχίζεται μέχρι σήμερα, παρόλο που ο κανονισμός του 1832 προέβλεπε όλα τα προαναφερθέντα Μουσεία να αποτελούν το Εθνικό Φυσιογνωστικό Μουσείο.

Μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα, τα στελέχη και οι συνεργάτες του αναλώνονται στη συγκρότηση, μελέτη και έκθεση των ζωολογικών συλλογών, πραγματοποιώντας τον διπλό προορισμό του Μουσείου, που είναι η μόρφωση και η ψυχαγωγία του κοινού και ιδιαίτερα της νεολαίας. Έτσι, σε μια εποχή που τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα μαζικής ενημέρωσης ήταν ανύπαρκτα, το μοναδικό τότε Ζωολογικό Μουσείο λειτουργεί τελικά ως πόλος έλξης πολυάριθμων επισκεπτών και ως σημαντικός παράγοντας γενικής μόρφωσης στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος και της αναπτυσσόμενης πρωτεύουσάς του. Έλληνες και ξένοι ερευνητές της ελληνικής πανίδας, ερασιτέχνες συλλέκτες, κυνηγοί άγριων ζώων και πολλοί άλλοι καταθέτουν τα ευρήματα, τις συλλογές και τα τρόπαιά τους στο Μουσείο και συμβάλλουν στον εμπλουτισμό του με νέο υλικό.

Με την έλευση του 20ού αιώνα το Μουσείο συνεχίζει να εμπλουτίζεται και μαζί με το Εργαστήριο Ζωολογίας αποτελεί τον βασικό πυρήνα της εκπαίδευσης των Ζωολογικών επιστημών για τους φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σήμερα το Μουσείο δέχεται πάνω από 10.000 μαθητές, κυρίως από σχολεία της Αττικής αλλά και περίπου 3.000 επισκέπτες τις Κυριακές που είναι ανοιχτό (μία Κυριακή κάθε μήνα).

Το διόραμα της Αφρικανικής Σαβάνας → (Δωρεά οικ. Παπαλιού) είναι από τα πιο εντυπωσιακά του Μουσείου

Φωτογραφία: Χ. Καραντζάλας

Δραστηριότητες

Οι συλλογές, η ψηφιακή αναβάθμιση, η έρευνα

Οι συλλογές του Μουσείου Ζωολογίας περιλαμβάνουν πολλές χιλιάδες ζωικά δείγματα, πολλά από τα οποία είναι σπανιότατα ενώ άλλα μας δίνουν μια εικόνα της πανίδας της Ελλάδας του προηγούμενου αιώνα που είναι πολύ διαφορετική από τη σημερινή. Παράλληλα περιλαμβάνει:

- Μια πλούσια συλλογή που αριθμεί περισσότερα από 2.500 πτηνά, στην οποία περιλαμβάνονται όλα τα είδη της Ελλάδας. Η συλλογή είναι η μεγαλύτερη στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και πέραν των ελληνικών σπανίων ειδών περιλαμβάνει και πολλά κινδυνεύοντα και σπάνια είδη από όλον τον κόσμο. Επιπλέον οι μεγάλες συλλογές αβγών και φωλιών καθιστούν την ορνιθολογική συλλογή του Μουσείου μια πολύτιμη πηγή μελέτης της ορνιθοπανίδας.
- Συλλογές εντόμων και των άλλων ομάδων από τα ασπόνδυλα αριθμούν μερικές εκατοντάδες χιλιάδες δείγματα που αποτελούν πολύτιμο υλικό για τη μελέτη της βιοποικιλότητας στον ελλαδικό χώρο. Το Μουσείο Ζωολογίας εδώ και δύο χρόνια συμμετέχει στο πρόγραμμα DISCO που αφορά την καταγραφή και τεκμηρίωση των συλλογών φυσικής ιστορίας της χώρας και της Ευρώπης. Ήδη έχουν καταγραφεί πάνω από 100.000 δείγματα από όλες τις ζωικές ομάδες, ενώ ένας μεγάλος αριθμός δειγμάτων βρίσκεται και σε ψηφιακή μορφή. Με την ολοκλήρωση του προγράμματος όλα αυτά τα δεδομένα θα είναι στη διάθεση της επιστημονικής κοινότητας.

Φωτογραφία: Χ. Καραντζάλας

← Η συλλογή του Μουσείου διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό εξωτικών πτηνών. Ο Βούκερος συλλέχθηκε στο Βόρνεο το 1882

Στο Μουσείο εκτός από την ενημέρωση του κοινού και τις εκδόσεις του, γίνεται έρευνα στην Οικολογία, Βιογεωγραφία, Βιολογία Διατήρησης πάνω σε διάφορες ζωικές ομάδες. Αλλά και εκπαίδευση φοιτητών Βιολογίας του Ιδρύματος αλλά και άλλων Πανεπιστημίων της χώρας, στη βιοποικιλότητα, στην πανίδα της Ελλάδας, στη Φυσική Ανθρωπολογία, στη Συντήρηση και στη Διδακτική της Βιολογίας. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Μουσείο συνεργάζεται με αντίστοιχα Μουσεία της Ευρώπης σε θέματα που αφορούν την Εκπαίδευση.

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε τον ιστότοπο του Μουσείου:
https://zoolmuseum.biol.uoa.gr

Μια ιστορική στιγμή: Η Ελλάδα στην Κύπρο

Το Παράρτημα του Πανεπιστημίου Αθηνών στην Κύπρο πήρε σάρκα και οστά, ενώ ήδη έγιναν και τα πρώτα μαθήματα

Του **Δημήτρη Κουτσομπόλη,**

Μέλους ΕΔΙΠ στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Πανεπιστημίου Αθηνών

Νέες και νέοι φορούν τις πρώτες λευκές ποδιές τους – το σύμβολο μιας νέας αρχής: είναι οι πρώτοι φοιτητές και φοιτήτριες της Ιατρικής Σχολής του Παραρτήματος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών στην Κύπρο. Τα βλέμματά τους λάμπουν από συγκίνηση, καθώς συνειδητοποιούν ότι η μέρα αυτή δεν είναι μόνο δική τους, αλλά και μια ιστορική στιγμή για την ελληνική και κυπριακή ανώτατη εκπαίδευση. *«Είναι η μέρα που οι κόποι μας δικαιώνονται»* λέει μια φοιτήτρια συγκινημένη, με τη λευκή ποδιά να συμβολίζει όσα ονειρεύτηκε από παιδί. *«Σπουδάζω αυτό που πάντα ήθελα, στην Ιατρική του Πανεπιστημίου Αθηνών – είναι τιμή να είμαι εδώ»*. Δίπλα της, ένας συμφοιτητής της συμπληρώνει: *«Για εμάς είναι μια μεγάλη στιγμή· η αρχή μιας διαδρομής που θέλουμε να αφιερώσουμε στην επιστήμη, στον άνθρωπο, και στη χώρα μας»*.

Η τελετή εγκαινίων του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών-Παράρτημα Κύπρου πραγματοποιήθηκε σε ατμόσφαιρα συγκίνησης και υπερηφάνειας.

Το Παράρτημα του Πανεπιστημίου Αθηνών στην Κύπρο αποτελεί το πρώτο παράρτημα ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου εκτός Ελλάδας. Ένα εγχείρημα που σχεδιάστηκε με στρατηγική συνέπεια, διεθνή προσανατολισμό και στόχο την εξωστρέφεια. Οι εγκαταστάσεις στη Λευκωσία και τη Λάρνακα θα στεγάσουν συνολικά τέσσερις Σχολές και οκτώ Τμήματα. Συγκεκριμένα α) Σχολή Επιστημών Υγείας (Λευκωσία) με **Τμήματα Ιατρικής** και **Νοσηλευτικής**, β) Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών με **Τμήματα Οικονομικών Επιστημών** (Λευκωσία), **Διοίκησης Επιχειρήσεων και Οργανισμών** (Λευκωσία) και **Διαχείρισης Λιμένων και Ναυτιλίας** (Λάρνακα), γ) Φιλοσοφική Σχολή με Τμήματα **Ψυχολογίας** (Λάρνακα), **Αγγλόφωνο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών με γνωστικό αντικείμενο «BA Program in the Archaeology, History, and Literature of Ancient Greece» (BAAG)** (Λευκωσία), δ) Σχολή Επιστημών της Αγωγής (Λευκωσία): με **Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης**.

Τα μαθήματα στην Ιατρική Σχολή ξεκίνησαν τη Δευτέρα 3 Νοεμβρίου. Για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες η στιγμή των εγκαινίων ήταν ταυτόχρονα και η πρώτη τους μέρα ως μέλη του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το 2026 θα γίνουν εγγραφές σε άλλα 7 Τμήματα: Νοσηλευτικής (Λευκωσία), **Οικονομικών Επιστημών** (Λευκωσία), **Διοίκησης Επιχειρήσεων και Οργανισμών** (Λευκωσία), **Διαχείρισης Λιμένων και Ναυτιλίας** (Λάρνακα), **Ψυχολογίας** (Λάρνακα.) Το **Αγγλόφωνο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών με γνωστικό αντικείμενο «BA Program in the Archaeology, History, and Literature of Ancient Greece» (BAAG)** (Λευκωσία) και το **Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης** (Λευκωσία) θα αναπτύξουν κατά τη διάρκεια του τρέχοντος ακαδημαϊκού έτους ακαδημαϊκές δραστηριότητες στην Κύπρο και θα ξεκινήσουν τις εγγραφές φοιτητών το 2026.

Η τελετή εγκαινίων

Τα εγκαίνια του νέου Παραρτήματος πραγματοποιήθηκαν από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. **Νίκο Χριστοδουλίδη**, τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ.κ. **Γεώργιο**, τον Πρύτανη Καθηγητή κ. **Γεράσιμο Σιάσο** και τον Δήμαρχο Λευκωσίας κ. **Χαράλαμπο Προύντζο**. Την Ελληνική Κυβέρνηση εκπροσώπησε ο Υφυπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και Καθηγητής κ. **Κώστας Βλάσης**.

Την τελετή των εγκαινίων τίμησαν με την παρουσία τους επίσης: η Πρόεδρος της Βουλής κα **Αννίτα Δημητρίου**, ο τέως Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. **Νίκος Αναστασιάδης**, η Υπουργός Παιδείας κυρία **Αθηνά Μιχαηλίδου**, ο Υπουργός Άμυνας κ. **Βασίλης Πάλμας**, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως κ. **Μάριος Χαρτσιώτης**, η Υφυπουργός παρά τω Προέδρω κα **Ειρήνη Πική**, ο Υφυπουργός Μετανάστευσης και Διεθνούς Προστασίας κ. **Νικόλας Ιωαννίδης**, ο Πρέσβης της Ελλάδος στην Κύπρο κ. **Κωνσταντίνος Κόλλιας**, ο Πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος κ. **Νικόλας Παπαδόπουλος.** Επίσης συμμετείχαν εκπρόσωποι των κοινοβουλευτικών κομμάτων, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των σωμάτων ασφαλείας, θεσμικών, εκπαιδευτικών, επιστημονικών φορέων και τραπεζών.

Από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο παρέστησαν, μεταξύ άλλων, οι Αντιπρυτάνεις Καθηγητής **Ευστάθιος Ευσταθόπουλος**, Καθηγητής **Αριστείδης Σάμιτας**, Καθηγητής **Χρήστος Καραγιάννης**, ο Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Διοίκησης Καθηγητής **Νικόλαος Θωμαΐδης**, τα Μέλη του Συμβουλίου Διοίκησης, Καθηγητής **Σπυρίδων Βλαχόπουλος**, Καθηγητής **Δημήτριος Καινούργιος**, Καθηγήτρια **Αθανασία Σμυρνιώτου**, η Εκτελεστική Διευθύντρια Δρ **Ελένη Βασιλοπούλου**, η Κοσμήτορας της Σχολής Επιστημών Υγείας, Καθηγήτρια **Παγώνα Λάγιου**, ο Κοσμήτορας της Σχολής Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Καθηγητής **Νικόλαος Ηρειώτης**, ο Κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής, Καθηγητής **Δημήτριος Δρόσος**, ο Πρόεδρος της Ιατρικής Σχολής, Καθηγητής **Νικόλαος Αρκαδόπουλος**, ο Πρόεδρος του Τμήματος Νοσηλευτικής, Καθηγητής **Παύλος Μυριανθεύς**, ο Πρόεδρος του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών, Καθηγητής **Γεώργιος Δότσης**, ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Καθηγητής **Θωμάς Μπαμπάλης**, ο Πρόεδρος του Τμήματος Διαχείρισης Λιμένων και Ναυτιλίας, Καθηγητής **Θεόδωρος Συριόπουλος**, ο Πρόεδρος του Τμήματος Ψυχολογίας, Καθηγητής **Σπυρίδων Τάνταρος**, ο Διευθυντής του Αγγλόφωνου Προγράμματος «BA Program in the Archaeology, History and Literature of Ancient Greece», Καθηγητής **Δημήτριος Πλάντζος**, καθώς και Διευθυντές Τομέων και μέλη ΔΕΠ της Ιατρικής Σχολής.

Ο Πρύτανης του Ιδρύματος Καθηγητής Γεράσιμος Σιάσος, εκ μέρους των Πρυτανικών Αρχών του, των μελών του Συμβουλίου Διοίκησης και της Συγκλήτου, υποδεχόμενος τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, χαρακτήρισε την ίδρυση του Πανεπιστημίου στη Κύπρο το πιο ιστορικό βήμα διεθνοποίησής του και αναφέρθηκε στους αδιάρρηκτους δεσμούς δύο αιώνων που συνδέουν το Πανεπιστήμιο Αθηνών με την Κύπρο, στους χιλιάδες αποφοίτους του Πανεπιστημίου που επέστρεψαν στη Μεγαλόνησο συμβάλλοντας καθοριστικά στην πνευματική και οικονομική της ανάπτυξη και στη σημασία της ίδρυσης του Παραρτήματος. Όπως είπε *«η ακαδημαϊκή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου θα αποτελέσει και στο μέλλον ισχυρό μοχλό προόδου και ανάπτυξης στην εκπαίδευση και την καινοτόμο έρευνα και για τις δύο χώρες»*. Τέλος, αναφέρθηκε με ιδιαίτερα συγκινητικά λόγια στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκο Χριστοδουλίδη, τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Γεώργιο και τον Δήμαρχο Λευκωσίας Χαράλαμπο Προύντζο, ευχαριστώντας τους για τον καταλυτικό ρόλο που είχαν από την αρχή μέχρι την ίδρυση και λειτουργία του Πανεπιστημίου.

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας από την πλευρά του χαρακτήρισε στην ομιλία του «ιστορικό βήμα για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο» την ίδρυση του Παραρτήματος του πρώτου και μεγαλύτερου Πανεπιστημίου της Ελλάδας. Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου τόνισε τη «βαθιά ευγνωμοσύνη των χιλιάδων Κύπριων που εκπαιδεύτηκαν στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών επί δύο αιώνες». Ο Δήμαρχος Λευκωσίας αναφέρθηκε στη «μεγάλη ανάπτυξη που έχει ήδη ξεκινήσει στην ιστορική πόλη της Λευκωσίας με την έναρξη λειτουργίας του κορυφαίου Πανεπιστημίου» στην πόλη.